

Marianne Myllylahti ja Rebekka Raudaskoski

**TUNNEKASVATUSPROJEKTI KOKKOLAN
PERHEPÄIVÄHOIDOSSA**

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2014**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola – Pietarsaari	Aika Joulukuu 2014	Tekijä/tekijät Marianne Myllylahti ja Rebekka Raudaskoski
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi TUNNEKASVATUSPROJEKTI KOKKOLAN PERHEPÄIVÄHOIDOSSA		
Työn ohjaaja Anne Jaakonaho		Sivumäärä 45+50
Työelämäohjaaja Tuulamaija Parpala		
Opinnäytetyö on työelämälähtöinen projektioinnäytetyö. Projektioinnäytetyön tilaajana oli Kokkolan kaupungin varhaiskasvatustoimi. Projektioinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa toiminnallinen osuus eli seitsemän tunnekasvatusinterventiota Isokylän perhepäivähoidossa, joiden tavoitteena oli vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun tukemalla perhepäivähoitajia tunnekasvatuksessa. Tunnekasvatusinterventioissa toteutettiin Isokylän perhepäivähoidon lapsille ikä- ja kehitystason mukaista tunnekasvatusta sekä suoritettiin lapsihavainnointia. Lapsihavainnoinnin pohjalta päivitettiin lasten yksilöllisiä varhaiskasvatussuunnitelmia tunnetaitojen osalta. Tähän kehitettiin tunnetaito-välilehti, jonka avulla lapsen tunne-elämän kehitystä voidaan seurata. Tunnekasvatusinterventioiden pohjalta koostettiin myös ohjauskansio perhepäivähoitajille hyödynnettäväksi tunnekasvatuksen suunnitteluun. Tunnekasvatus on koettu perhepäivähoidossa toisinaan haastavana, joten tunnekasvatusprojektin tarjoamalle tuelle oltiin vastaanottavaisia ja perhepäivähoitajilta saadun kirjallisen ja suullisen palautteen perusteella se koettiin hyödyllisenä.		
Asiasanat laadukas perhepäivähoito, lapsihavainnointi, varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma		

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari	Date December 2014	Author/s Marianne Myllylahti ja Rebekka Raudaskoski
Degree programme Degree Programme of Social Services		
Name of thesis The Project of Emotional Education in Kokkola's Family Daycare		
Instructor Anne Jaakonaho		Pages 45+50
Supervisor Tuulamaija Parpala		
Our thesis is a work-oriented functional project thesis. The orderer is the Kokkola's early childhood education. The purpose of thesis is increase quality in early childhood education by updating child early childhood plan of children in Isokylä's family daycare and increasing guided emotional education in Isokylä's family daycare. The functional part of thesis was named as the project of emotional education. The project of emotional education includes seven functional parts of emotional education in Isokylä's family daycare. The most important purpose of functional part was organizing suitable emotional education for children on their level of age and development. At the same time we observed children. On the grounds of observing we updated every child's early childhood education plan. For this purpose we evolved extra page about child's emotional skills for the child's early childhood education plan. Employees in family daycare can observe and record children's development of emotional skills. On the grounds of functional parts we produced also the guiding book for planning of children's emotional education. The project of emotional education realized in spring 2014. Emotional education is has sometimes been felt challenging, so we offered support to family day care. On the grounds of employees' written and oral feedback the support was important for them.		
Key words child's early childhood education plan, child observation, early childhood education, quality family day care		

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN RAKENNE	2
2.1 Projektiopinnäytetyön vaiheet	2
2.2 Projektiorganisaatio	5
3 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN AIHEEN LÄHTÖKOHDAT	6
3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	6
3.2 Laadukkaan perhepäivähoidon arviointi	8
3.3 Lapsihavainnointi tunnekasvatusprojektissa	10
4 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	12
4.1 Tavoitteet lapsen näkökulmasta	12
4.2 Tavoitteet perhepäivähoidon näkökulmasta	13
4.3 Tavoitteet opinnäytetyön tekijän näkökulmasta	14
5 TUNNEKASVATUSPROJEKTIN TOTEUTUS	15
5.1 Tunnekasvatusinterventioiden rakenne	16
5.2 Tutustumisinterventio	18
5.3 Tunteisiin tutustuminen	20
5.4 Ilo-interventio	22
5.5 Suru-interventio	24
5.6 Pelko-interventio	26
5.7 Rakkaus-interventio	27
5.8 Lopetusinterventio	29
6 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN KOKONAISARVIOINTI	31
6.1 Projektiopinnäytetyön suunnitelman, aikataulun ja budjetin arviointi	31
6.2 Projektiorganisaation arviointi	32
6.3 Tunnekasvatusinterventioiden arviointi	33
6.4 Tavoitteiden toteutuminen lasten näkökulmasta	35
6.5 Tavoitteiden toteutuminen perhepäivähoidon näkökulmasta	37
6.6 Tavoitteiden toteutuminen opinnäytetyöntekijöiden näkökulmasta	38
7 POHDINTA	41
LÄHTEET	43

LIITTEET

KUVIOT

KUVIO 1. Projektiopinnäytetyön käsitteistö

KUVIO 2. Projektiopinnäytetyön vaiheet

KUVIO 3. Varhaiskasvatuksen laadunarviointimalli

KUVIO 4. Tunnekasvatusinterventioiden rakenne

KUVIO 5. Tutustumisintervention rakenne ja tavoitteet

KUVIO 6. Tunteisiin tutustumisintervention rakenne ja tavoitteet

KUVIO 7. Ilo-intervention rakenne ja tavoitteet

KUVIO 8. Suru-intervention rakenne ja tavoitteet

KUVIO 9. Pelko-intervention rakenne ja tavoitteet

KUVIO 10. Rakkaus-intervention rakenne ja tavoitteet

KUVIO 11. Lopetusintervention rakenne ja tavoitteet

TAULUKOT

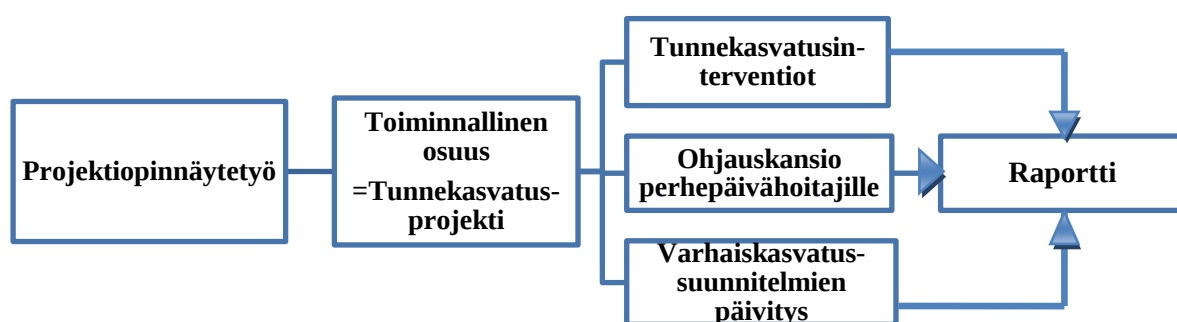
TAULUKKO 1. Projektibudjetti

TAULUKKO 2. Perhepäivähoidtajien palaute interventioista

1 JOHDANTO

Tämä on projektiopinnäytetyö, joka toteutetaan varhaiskasvatuksessa. Työn tilaajana on Kokkolan kaupungin varhaiskasvatustoimi. Projektiopinnäytetyö koostuu toiminnallisesta osuudesta eli tunnekasvatusprojektista sekä loppuraportista. Tunnekasvatusprojekti toteutetaan Isokylän perhepäivähoidossa. Projektiopinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa toiminnallinen osuus eli seitsemän tunnekasvatusinterventiota Isokylän perhepäivähoidossa, ja sitä kautta vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Varhaiskasvatuksen laatuun vaikutetaan päivittämällä Isokylän perhepäivähoidon lasten yksilöllisiä varhaiskasvatussuunnitelmia ja tukemalla Isokylän perhepäivähoitajia tunnekasvatuksen toteuttamisessa.

Tunnekasvatusinterventioissa toteutetaan Isokylän perhepäivähoidon lapsille ikä- ja kehitystason mukaista tunnekasvatusta sekä suoritetaan lapsihavainnointia. Lapsihavainnoinnin pohjalta päivitetään lasten yksilöllisiä varhaiskasvatussuunnitelmia tunnetaitojen osalta. Tähän kehitetään tunnetaito-välilehti, jonka avulla lapsen tunne-elämän kehitystä voidaan seurata. Tunnekasvatusinterventioiden pohjalta koostetaan myös ohjauskansio perhepäivähoitajille tueksi tunnekasvatukseen. Tunnekasvatusprojekti aloitetaan keväällä 2014. Seuraavassa kuviossa (KUVIO 1) on esitetty projektiopinnäytetyön keskeiset käsitteet.

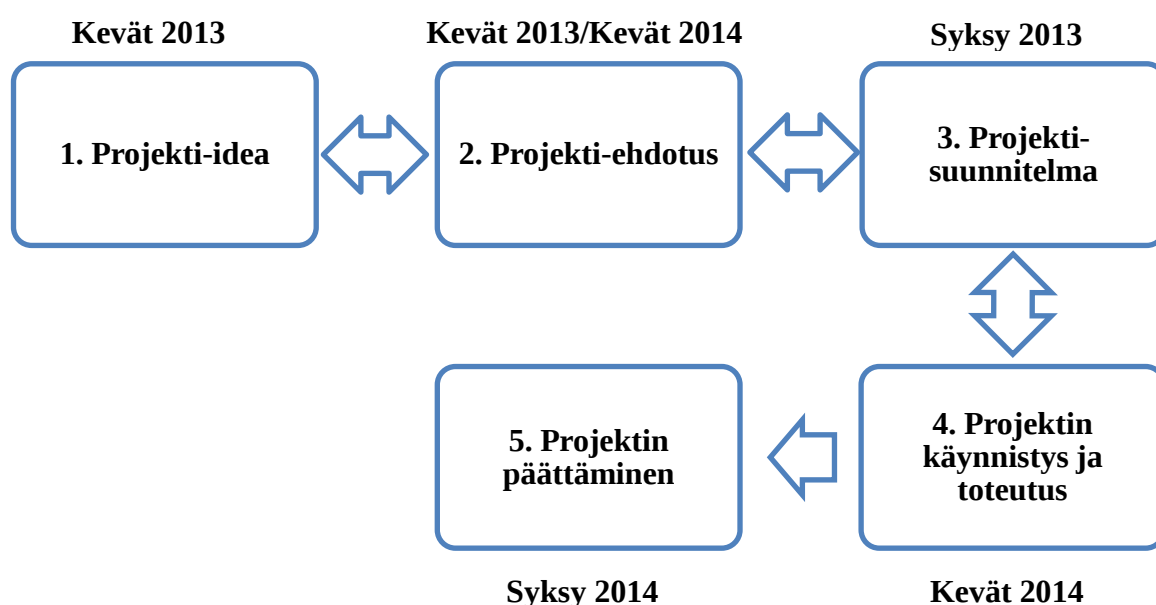
KUVIO 1. Projektiopinnäytetyön käsitteistö

2 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN RAKENNE

Tässä luvussa kuvaamme tunnekasvatusprojektin vaiheet Lööwin (2002) projektirakennetta hyödyntäen.

2.1 Projektiopinnäytetyön vaiheet

Projektimuotoisella työskentelyllä tarkoitetaan suunnitelmallista ja organisoitua resurssien hyödyntämistä. Projektissa käydään läpi jäsennelty prosessi, joka johtaa ideasta sen toteutumiseen. Projektimuotoisella työllä täytyy olla tilaaja ja sen tulee olla ajallisesti ja laajuudeltaan rajattu. Projektilla täytyy olla selkeä tavoite ja koko projektia tulee dokumentoida. (Lööw 2002, 16-17.) Seuraavassa kuviossa (KUVIO 2) kuvaamme tunnekasvatusprojektin vaiheet Lööwin (2002) projektirakennetta mukaillen.

KUVIO 2. Projektiopinnäytetyön vaiheet Lööwin (2002) projektirakennetta mukaillen.

Alussa oli idea tunnekasvatusaiheisesta projektista. Ymmärsimme, että tunnekasvatus tukee lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä sekä lapsen hyvinvointia. Olimme innostuneet lastenkirjallisuuden mahdollisuuksista tunnekasvatuksen toteuttamisessa. Aluksi suunnitelmissa oli tunnekasvatuksen toteuttaminen lastenkirjallisuuden keinoin. Laajensimme tunnekasvatusprojektin koskemaan kuitenkin myös muita toiminnallisia menetelmiä, kuten kuvataidetta, musiikkia ja leikkiä. Tällöin menetelmät tunnekasvatuksen toteuttamiseen lisääntyivät, ja ajattelimme pystyvämme tarjoamaan perhepäivähoitajille monipuolisemmin välineitä tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Tavoitteena oli tunnekasvatusprojektin aikana kehittää työväline, jota perhepäivähoitajat voivat käyttää ohjatun tunnekasvatuksen suunnittelussa. Esittelimme projektin aiheen seminaarissa toukokuussa 2013. Vuoden päästä, toukokuussa 2014 laajensimme projektiopinnäytetyömme koskemaan Isokylän perhepäivähoidon lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien päivityksiä. Tällöin saimme liitettyä projektiopinnäytetyöhömme kehittämisen näkökulmaa, mikä antoi sille lisäarvoa.

Projektiehdotuksen teimme Kokkolan varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorille ja palvelupäällikölle keväällä 2013. Ensimmäisessä palaverissa keskustelun kautta ilmeni, että perhepäivähoidossa tunnekasvatuksen toteuttaminen koetaan välillä haastavana, joten tunnekasvatusprojektin antamalle tuelle oltiin vastaanottavaisia. Kun keväällä 2014 laajensimme projektia, teimme Isokylän perhepäivähoitajille ehdotuksen lasten varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämisestä tunne-elämän kehityksen osalta.

Projektisuunnitelman aloittaminen vaati, että perehdyimme aiheen tietoperustaan lukemalla siihen liittyvää kirjallisuutta. Selasimme myös aiemmin tehtyjä tunnekasvatukseen liittyviä opinnäytetöitä. Perehdyimme myös Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmiin. Aiheeseen perehtyminen helpotti tunnekasvatusinterventioiden suunnittelua. Saimme asetettua kaikelle toiminnalle tavoitteet, jolloin kaikki lasten kanssa tehtävät tunnekasvatuksen toiminnot olivat perusteltuja. Täten tunnekasvatusprojektistamme tuli johdonmukainen kokonaisuus. Tässä vaiheessa selvitimme myös projektiopinnäytetyömme työelämänohjaajan kautta perhepäivähoitajien halukkuutta osallistua tunnekasvatusinterventioihin. Isokylän tiimi osoitti kiinnostuksena tunnekasvatusprojektiamme kohtaan.

Projektisuunnitelman työstämisen aloitimme syksyllä 2013. Tavoitteenamme oli tehdä kattava suunnitelma, jonka pohjalta oli mielekästä lähteä toteuttamaan projektia. Projektisuunnitelmassa avasimme aiheen tietoperustaa, laadimme projektille tavoitteet jokaisen

toimijan näkökulmasta. Lisäksi kirjasimme aikataulun, projektiorganisaation, projektibudjetin, potentiaalisia ongelmia ja riskejä sekä toteutus- ja ohjaussuunnitelman. Alkuperäiseen projektisuunnitelmaan tuli projektiopinnäytetyön edetessä muutoksia, sillä vasta projektin käynnistys- ja toteutusvaiheessa tiedon lisääntymisen ansiosta kokonaisuuden pystyi hahmottamaan paremmin.

Tunnekasvatusprojektin käynnistys ja toteutus mahdollistuivat tutkimusluvan saamisen myötä maaliskuussa 2014. Maalis-huhtikuussa 2014 toteutimme projektiopinnäytetyön toiminnallisen osuuden Isokylän perhepäivähoidossa. Ennen varsinaisten tunnekasvatusinterventioiden aloittamista kävimme tutustumassa projektin osallistujiin sekä paikkaan, jossa interventiot toteutetaan. Samalla esittelimme tarkemmin projektimme aihetta, sovimme projektiin liittyvistä käytännön asioista. Lisäksi jätimme perhepäivähoitajille tiedotteet ja toiminnan dokumentointiin tarvittavat luvat jaettavaksi lasten vanhemmille.

Tunnekasvatusprojekti koostui seitsemästä tunnekasvatusinterventiosta. Tunnekasvatusinterventiot toteutettiin neljän viikon aikana maalis-huhtikuussa 2014. Avaamme tarkemmin tunnekasvatusprojektin toteutusta viidennessä luvussa. Tunnekasvatusinterventioiden jälkeen jatkoimme projektiopinnäytetyötä lapsihavainnoinnin dokumentaation purkamisella ja projektiopinnäytetyön raportoinnilla sekä kokonaisarviointilla. Pohdimme projektiopinnäytetyön herättämiä ajatuksia oppimispäiväkirjassa. Lisäksi päivitimme interventioihin osallistuneiden lasten varhaiskasvatussuunnitelmia lisäämällä suunnitelmiin välilehden lasten tunnetaidoista.

Tunnekasvatusprojektin toiminnallinen osuus Isokylän perhepäivähoidon lasten kanssa päättyi viimeisen intervention jälkeen. Perhepäivähoitajien kanssa tunnekasvatusprojekti päättyi vasta loppukeskustelun jälkeen, jossa kävimme lasten varhaiskasvatussuunnitelmien päivityksiä läpi. Tunnekasvatusprojekti kokonaisuudessaan saatiin tuolloin päätökseen. Tämän jälkeen viimeistelimme projektiopinnäytetyön raportin. Syksyllä 2014 esitimme projektiopinnäytetyön keskeiset asiat opinnäytetyöseminaarissa. Projektiopinnäytetyön julkaisun myötä projektimme kokonaisuudessaan päättyi.

2.2 Projektiorganisaatio

Opinnäytetyömme tilaaja on Kokkolan kaupungin varhaiskasvatustoimi, tarkemmin ottaen perhepäivähoito. Sopimuksen teimme Kokkolan sivistystoimen kanssa. Projektiorganisaatioon kuului Kokkolan varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori, perhepäivähoidon ohjaaja sekä ohjaava opettaja. Projektipäällikköinä toimivat sosionomiopiskelijat Rebekka Raudaskoski ja Marianne Myllylahti.

Isokylän perhepäivähoitotiimi osallistui tunnekasvatusprojektiimme. Tiimiin kuului kolme perhepäivähoitajaa, ja yhteensä 12 hoitolasta. Lapset olivat iältään 1–6-vuotiaita. Isokylän perhepäivähoidon tiimivastaava toimi yhteyshenkilönä tunnekasvatusprojektin alkuvaiheessa meidän opinnäytetyön tekijöiden ja perhepäivähoitajien välillä. Tunnekasvatusprojektin aikana olimme jokaiseen perhepäivähoitajaan myös henkilökohtaisesti yhteydessä.

3 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN AIHEEN LÄHTÖKOHDAT

Seuraavissa alaluvuissa käsittelemme niitä asiakirjoja, jotka ohjaavat varhaiskasvatustoimintaa sekä avaamme laadukkaan perhepäivähoidon arviointia varhaiskasvatuksen laadunarviointimallin avulla. Lisäksi avaamme lapsihavainnoinnin käsitettä ja sen merkitystä varhaiskasvatuksessa sekä projektioinnäytetyössämme.

3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Suomessa päivähoidon toimintaa ohjaavat ensisijaisesti laki ja asetus lasten päivähoidosta vuodelta 1973. Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu YK:n lastenoikeuksien sopimukseen, jossa lapsille turvataan oikeus itseään koskevaan päätöksentekoon sekä oikeus huolenpitoon ja suojeluun. Lisäksi varhaiskasvatusta ohjataan sekä valtakunnallisilla että kunnan omilla asiakirjoilla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) tavoitteina on ohjata valtakunnallista varhaiskasvatusta, sen yhdenvertaista toteutumista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä koko maassa. Tämän pohjalta laaditaan kunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005; Laki lasten päivähoidosta 1973/36.)

Tärkeimpänä päivähoitoa ohjaavana yhteiskunnallisena asiakirjana voidaan pitää päivähoitolakia. Lasten päivähoitolain mukaan päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, sekä lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä suotuisa kasvuympäristö, jossa otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Päivähoidon tulee myös iän, yksilöllisten tarpeiden ja kulttuuriperinteen huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. (Parrila 2002, 13, 18–19.)

Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2010) tunnekasvatuksen suunnitelmalliselle toteuttamiselle ei anneta selkeitä ohjeita, mutta varhaiskasvatussuunnitelmassa sisällölliset orientaatiot antavat kasvattajalle kehyksen siitä, millaisia tilanteita, kokemuksia ja ympäristöjä kasvattajan tulee tarjota, jotta lapsen kehitys etenisi tasapainoisesti. Tunnekasvatuk-

seen Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmassa viitataan esimerkiksi painottamalla kielellisen kehittymisen tukemisen merkitystä lapsen tunteiden, sosiaalisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. Kielen avulla lapsi jäsentää havaintojaan sekä tutustuu ympäristöönsä. Lapsi totuttelee kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan ja ajatuksistaan. (Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Tunnekasvatusinterventioiden toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa otimme huomioon Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelman (2010) tavoitteet. Siksi lastenkirjallisuus, satuhetket kulkivat mukana interventioista toiseen. Nämä olivat tukemassa lapsen kielellistä kehitystä. Lastenkirjallisuus on hyvä tunnekasvatuksen apuväline, sillä satuihin eläytymällä lapsi oppii eläytymään toisen ihmisen tilanteisiin ja tunteisiin. Lisäksi lapsi oppii sanoittamaan omia tunteita. (Kinnunen 2003, 110.) Toimimme esille myös muita toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla tunnekasvatusta on mahdollista toteuttaa perhepäivähoidon arjessa. Monipuolisia, lapsille soveltuvia menetelmiä voi löytää esimerkiksi musiikista, kuvataiteesta ja leikeistä. Ohjatun toiminnan lisäksi lapsi oppii tunnetaitoja spontaanisti päivän aikana, esimerkiksi lapsiryhmässä ja erilaisissa kasvatustilanteissa.

Tunnetaitojen opettelu tarkoittaa syvennettyjen sosiaalisten taitojen oppimista (Ihme 2009, 145–146). Lapsi oppii erilaisten vuorovaikutuksesta saamiensa kokemusten kautta ymmärtämään, että hänellä on sisäinen tunnemaailma, joka on erilainen kuin muiden. Samalla lapsi oppii tietämään, että myös muilla on oma sisäinen maailma, johon hän puolestaan itse voi vaikuttaa. Sensitiivinen kasvattaja huomioi lapsen emotionaaliset tarpeet ja kykenee vastaamaan niihin ymmärtävästi ja hyväksyvästi. Vuorovaikutuksessa kasvattaja antaa lapselle malleja, sekä ohjaa tunteiden ilmaisussa ja säätelyssä. Hän voi antaa lapsen tunteille selkeän merkityksen esimerkiksi jakamalla sen lapsen kanssa sekä nimeämällä täsmällisesti. Tämä toimii lapselle palautteena siitä, mitä hänen omat tunneilmaisunsa tarkoittavat ja miten tunteet ovat erotettavissa toisistaan. Näin lapsi oppii tunnistamaan sekä tunteensa, että tilanteen, johon se liittyy. (Silvén 2002, 128.)

Varhaiskasvatuksen sisällöt jaetaan sisällöllisiin orientaatioihin, jotka täydentävät toisiaan. Sisällölliset orientaatiot ovat kasvattajalle kehys siitä, millaisia kokemuksia kasvattajan tulisi tarjota, jotta lapsi saisi mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan maailmasta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005; Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.) Tunnekasvatusinterventioissa toiminnan sisältöjen kehyksinä toimivat pääasiassa esteetti-

nen ja eettinen orientaatio. Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelman (2010) mukaan esteettisen orientaation puitteissa kasvattajan tulee tarjota lapselle omakohtaisia kokemuksia, elämyksiä ja aistimuksia esimerkiksi kuvataiteen, kirjallisuuden tai musiikin keinoin. Tunnekasvatusprojektissa käyttämiemme lastenkirjallisuuden, musiikin ja kuvataiteen kehyksenä oli esteettinen orientaatio. Eettinen orientaatio ohjaa kasvattajaa pohtimaan lapsen kanssa eettisiä kysymyksiä hänen kehitystasonsa mukaisesti (Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010). Projektipinnäytetyömme tukee eettisen orientaation sisältöjen toteutumista siltä osin, että lasten kanssa käytiin paljon kasvattavia keskusteluita, joiden tavoitteena oli, että lapsi oppii tunnetietoja ja -taitoja.

Jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta arvioidaan säännöllisesti. Sen tavoitteena on lapsen yksilöllisten tarpeiden ja kasvatuksen johdonmukaisuuden huomioiminen toiminnan järjestämisessä sekä lapsen kehityksen systemaattinen ja tietoinen seuranta. Tämä edellyttää henkilöstöltä jatkuvaa lapsikohtaista havainnointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

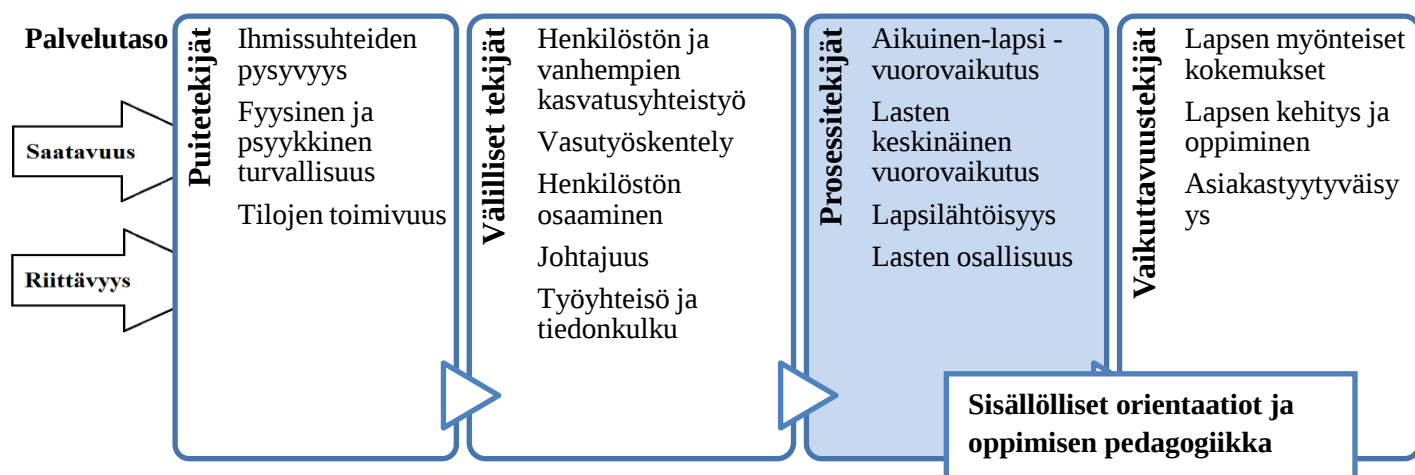
3.2 Laadukkaan perhepäivähoidon arviointi

Tunnekasvatusprojektimme toteutettiin Isokylän perhepäivähoidossa. Perhepäivähoito on yksi varhaiskasvatuksen toimintamuodoista, ja se määritellään hoidoksi, jota järjestetään yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa paikassa. Hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito on tavallisin perhepäivähoidon muodoista. Kotona tapahtuvan perhepäivähoidon lisäksi muita perhepäivähoidon muotoja ovat kolmiperhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito tai muu lapsen kotona tapahtuva hoito. Määrällisesti perhepäivähoidossa hoidetaan noin kolmasosa kunnallisen päivähoidon piiriin kuuluvista lapsista. (Parrila 2002, 19, 28–29; Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 11.)

Perhepäivähoitoa ohjaavat samat asiakirjat kuin muutakin päivähoitoa. Valtakunnallinen varhaiskasvatusta ohjaava asiakirja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) edellyttää kasvattajilta toiminnan jatkuvaa arviointia ja kehittämistä, laadun hallintaa. Laadunarvioinnilla tuotetaan tietoa toteutetusta varhaiskasvatuksesta, sen vahvuuksista ja kehittämishaasteista. Laadunarvioinnin avulla saadaan selville, mitä varhaiskasvatuksessa pide-

tään tärkeänä, miten lapsiin suhtaudutaan ja minkälaisia pedagogisia käytäntöjä toteutetaan. Lisäksi laadunarviointi auttaa jäsentämään ammatillaisen toimintaa ja mahdollistaa vanhempien osallistumisen kasvatusta koskeviin keskusteluihin. Systemaattisella laadunarvioinnilla luodaan pohjaa varhaiskasvatuksen kehittämistyölle. (Hujala & Fonsén 2011, 312–313.)

Käsitteenä laatu ei ole helposti määriteltävissä. Laatua määriteltäessä on tärkeä tiedostaa, ettei mikään ilmiö ole niin yksinkertainen, että sitä voitaisiin tarkastella vain yhdestä ilmiöön tai asiaan liittyvästä perspektiivistä. (Parrila 2002, 34.) Suomalaista perhepäivähoidon laatua voidaan tarkastella varhaiskasvatuksen laadunarviointimallin (Hujala & Fonsén 2011) kautta.

KUVIO 3. Varhaiskasvatuksen laadunarviointimalli mukaillen Hujalaa ja Fonsénia (2011).

Laadunarviointimallissa (KUVIO 3) voidaan erottaa neljä näkökulmiltaan erilaista laatutekijää, joita ovat: puitetekijät, välilliset tekijät, kasvatusprosessiin liittyvät tekijät sekä vaikutukselliset tekijät. Laatutekijöiden lähtökohtana on lakisääteinen vaatimus päivähoitopalvelujen riittävydestä ja saatavuudesta. Laadunarviointimallissa esitellyt laatutekijöiden oletetaan olevan toisistaan riippuvaisia. Jotta varhaiskasvatus nähdään ja koetaan laadukkaana, täytyy varhaiskasvatuksen prosessin olla laadukas. Jokaista laatutekijää voidaan tarkastella erikseen, mutta yhdessä ne muodostavat kokonaisvaltaisen laadunarvioinnin kehyksen. (Hujala & Fonsén 2011, 318–319; Parrila 2002, 48.)

3.3 Lapsihavainnointi tunnekasvatusprojektissa

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset tarvitsevat laaja-alaista tietoa lasten kasvusta ja kehityksestä voidakseen tarjota heille laadukasta varhaiskasvatusta (Järvinen, Laine, Hellman-Suominen 2009, 154). Lapsikohtainen havainnointi on pedagogiikan keskeinen toimintamuoto, jossa kasvattajat hankkivat eri keinoin tietoa lapsesta. Varhaiskasvatuksessa tiedonhankinta perustuu pitkälti havainnointiin sekä vapaamuotoisesti että erilaisia valmiita lomakkeita ja arviointivälineitä käyttäen. Havainnointiin sisältyy myös suoraa kommunikointia lasten kanssa, jotta lasten omat tulkinnat tulevat kuulluksi sellaisenaan. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 57.) Lapsihavainnoinnin tarkoituksena on seurata lapsen oppimista ja kehitystä sekä oppia tuntemaan lapsen yksilölliset tarpeet. Tällöin lapsen mahdolliset erityistarpeet tulevat huomatuksi varhaisessa vaiheessa. (Ojanen, Ritmala, Sívén, Vihunen & Vilén 2013, 176)

Tässä projektiopinnäytetyössä toteutettiin lapsihavainnointia sen toiminnallisen osuuden aikana. Havainnointia suoritettiin vapaamuotoisia menetelmiä hyödyntäen. Tällä tarkoitamme, ettemme käyttäneet havainnoinnin apuvälineitä, kuten strukturoituja lomakkeita. Jotta lapsikohtaista havainnointia pystyttiin tekemään, tarvittiin tietämystä lasten tunne-elämän kehityksen vaiheista eri ikäkausina. Havainnot dokumentoitiin videoimalla, äänittämällä sekä valokuvaamalla. Havainnoiminen auttoi lapsilähtöisen toiminnan suunnittelussa ja antoi tietoa toiminnan kehittämistarpeista tunnekasvatusprojektin aikana. Heikan ym. (2011, 58–59) mukaan havainnoimalla lasta kasvattaja voi tavoittaa lapsen ajatuksia, näkökulmia ja mielenkiinnon kohteita sekä suunnitella niiden pohjalta lapsille merkityksellisiä oppimiskokemuksia ja motivoida heitä osallistumaan.

Lapsihavainnoinnista kerättyä tietoa kootaan usein kasvun kansioihin. Isokylän perhepäivähoidon lapsilla on käytössä kasvun kansiot. Kasvun kansiolla tarkoitetaan kirjaimellisesti kansiota, joita käytetään yksittäisen lapsen kasvun ja oppimisen seurantaan ja suunnitteluun. Kasvun kansiota pidetään eräänlaisena yhteisenä työvälineenä päivähoidon ja vanhempien kanssa. Kansion tehtävä on osoittaa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Uusitalo 2002, 102–103.) Tunnekasvatusprojektin aikana Isokylän perhepäivähoidon lasten kasvun kansioon kertyi materiaalia, kuten kuvia, lasten tekemiä maalauksia ja askarteluja.

Tunnekasvatusprojektissa kohdensimme lapsihavainnoinnin koskemaan tunnetaitoja. Havainnoimme muun muassa sitä, miten lapset tunnistavat ja nimeävät erilaisia tunteita ikätasoonsa nähden. Lisäksi havainnoimme sitä, kuinka lapset hallitsevat tunteitaan, ottavat toiset lapset huomioon, noudattavat sääntöjä ja hyväksyvät rajat. Nämä havainnot kirjattiin kehittämäämme tunnetaito-välilehteen (LIITE 1) ja liitettiin jokaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatussuunnitelmat ovat oleellisena osana kasvun kansiota.

4 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Projektiopinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa toiminnallinen osuus eli seitsemän tunnekasvatusinterventiota Isokylän perhepäivähoidossa, ja sitä kautta vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Varhaiskasvatuksen laatuun vaikutetaan päivittämällä Isokylän perhepäivähoidon lasten yksilöllisiä varhaiskasvatussuunnitelmia ja toteuttamalla ohjattua tunnekasvatusta Isokylän perhepäivähoidossa. Seuraavissa alaluvuissa avaamme tunnekasvatusprojektin tavoitteet jokaisen toimijan näkökulmasta. Projektisuunnitelmassa, joka on opinnäytetyön liitteenä (LIITE 2) kuvataan jokaisen toimijan tavoitteet taulukkomuotoisesti. Tavoitteet on jaettu toiminnallisiin tavoitteisiin, oppimis- ja tulostavoitteisiin. Tunnekasvatuksen kokonaisarvioinnissa (Luku 6) arvioimme tavoitteiden toteutumista.

4.1 Tavoitteet lapsen näkökulmasta

Lapsen näkökulmasta katsottuna keskeisenä toiminnallisena tavoitteena on osallistuminen ikä- ja kehitystason mukaiseen ohjattuun tunnekasvatukseen perhepäivähoitoryhmässä. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää huomioida lapsilähtöisyys. Suunnittelemme toimintaa, joka on lapselle mielekästä, ja vastaa ikä- ja kehitystasoa. Toiminnallisena tavoitteena oli myös turvallisen ilmapiirin rakentaminen, jotta lapsi voi osallistua aktiivisesti, ja ilmaista mielipiteitään ja tunteitaan. Turvallisen ilmapiirin rakennusaineita ovat empaattinen suhtautuminen, myönteisen palautteen antaminen, jokaisen lapsen yksilöllinen huomioiminen sekä kannustaminen ja motivoiminen. Ryhmässä ohjaajan tehtävänä on myös asettaa rajat lapselle, mikä ohjaa moraalinen kehittymiseen ja lisää turvallisuuden tunnetta. (Koivunen 2009, 50–51.)

Oppimistavoitteena projektiopinnäytetyössämme oli, että lapsi oppii tunnetaitoja vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Tämä edistää lapsen kykyä tunnistaa ja nimetä tunteita itsessä ja muissa ihmisissä, sekä hyväksymään erilaisia tunteita. Tätä kautta lapsen kyky empatiaan sekä tunteiden säätelyn taidot vahvistuvat. (Koivunen 2009, 50.) Lisäksi tavoitteena oli, että lapsen ryhmätyötaidot vahvistuvat. Ryhmässä opitaan antamaan vuoroa toiselle, ja ottamaan muutenkin huomioon toiset ihmiset. Yhteisten kasvattavien keskusteluiden kautta lapsi ymmärtää, että omista tunteista voi avoimesti puhua, eikä tunteita voi jao-

tella oikeisiin ja väärin. Ryhmätyötaitojen vahvistumisen kannalta on tärkeää, että ohjaajana asetamme rajat ja oman esimerkin kautta ohjaamme yhteistyöhön ja toisten huomioimiseen. Nivalan (2011, 52) mukaan lapsen sosiaalinen oppiminen tapahtuu mallioppimisen kautta. Lapsi jäljittelee lähiympäristön aikuisten tarjoamia rooleja ja sosiaalisen kanssakäymisen toimintamalleja. (Koivunen 2009, 42; Nivala 2011, 52.)

Projektiopinnäytetyön tulostavoitteena oli, että lapsen tunnetiedot ja –taidot vahvistuvat. Kokkosen (1996, 193–196) mukaan hyvät tunnetiedot ja –taidot ennustavat hyviä sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutussuhteita. Lisäksi hyvillä tunnetaidoilla, tunteiden tunnistamisella ja käsittelemisellä on positiivinen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. (Kokkonen 1996, 193–196.) Tulostavoitteena oli myös laadukkaampi varhaiskasvatus. Projektiopinnäytetyöllämme vaikutimme varhaiskasvatuksen laatuun päivittämällä lasten varhaiskasvatussuunnitelmia tunne-elämän kehityksen osalta. Karlingin, Ojasen, Sivénin, Vihusen ja Vilénin (2009, 176) mukaan varhaiskasvatussuunnitelmien päivittäminen on hyödyksi lapsen oppimiselle ja kehitykselle. Säännöllisellä lapsihavainnoinnilla ja arvioinnilla tuetaan lapsen suotuisaa kehitystä, sillä mahdollisiin kehitysviivästyksiin huomataan puuttua ajoissa tarjoamalla tarkoituksenmukaista tukea. (Karling ym. 2009, 176.)

4.2 Tavoitteet perhepäivähoidon näkökulmasta

Perhepäivähoidon näkökulmasta toiminnallisena tavoitteena tunnekasvatusprojektissamme oli tukea perhepäivähoitajia heidän toteuttamassaan ikä- ja kehitystason mukaisessa tunnekasvatuksessa. Tunnekasvatusprojektissa Isokylän tiimin perhepäivähoitajat saivat ideoita, kuinka toteuttaa tunnekasvatusta erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla. Yhtenä toiminnallisena tavoitteena oli hyvä yhteistyö perhepäivähoitajien kanssa. Projektiopinnäytetyömme onnistumisen kannalta oleellista oli, että perhepäivähoitajat suhtautuivat tunnekasvatusprojektiin myönteisesti.

Oppimistavoitteena oli tuoda perhepäivähoitoon tietoa ohjatun tunnekasvatuksen systemaattisen toteuttamisen merkityksestä. Tunnekasvatusta toteutetaan esimerkiksi riitojen selvittelyssä ja muissa kasvatustilanteissa. Koska sosiaaliset taidot ja niiden edellyttämät tunnetaidot ovat niin merkityksellisiä elämänhallinnan sekä oman ja lähipiirin onnellisuuden kannalta, tunnekasvatuksen pitäisi olla järjestelmällistä. (Opetushallitus 2013.)

Tulostavoitteena oli tukea perhepäivähoitajia lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämisessä tunne-elämän kehityksen osalta. Lisäksi tulostavoitteena oli tuottaa tunnekasvatusinterventioiden pohjalta ohjauskansio Isokylän perhepäivähoitoon, jolloin voimme antaa perhepäivähoitajille uuden, konkreettisen apuvälineen ohjatun tunnekasvatuksen suunnittelutyöhön.

4.3 Tavoitteet opinnäytetyöntekijän näkökulmasta

Toiminnalliseksi tavoitteeksi asetamme toimivien yhteistyösuhteiden luomisen, koska projektin onnistumisen edellytyksenä on toimiva verkosto. Toiminnallisena tavoitteena on sisäistää lapsihavainnointi osaksi omaa kasvatustyötä. Tavoitteena on myös lapsihavainnoinnin kautta suunnitella ja toteuttaa lapsen ikä- ja kehitystason mukaista mielekästä toimintaa

Oppimistavoitteeksi olemme asettaneet sosionomin (AMK) kompetenssien sisäistämisen. Sosionomin (AMK) kompetenssien osa-alueita on kuusi, ja jokaiselle osa-alueelle on laadittu erilliset varhaiskasvatuskompetenssit. Avaamme varhaiskasvatuskompetenssit tunnekasvatuksen kokonaisarvioinnissa (Luku 6). Toisena oppimistavoitteena on lapsihavainnoinnin sisäistäminen niin, että se tulee osaksi omaa varhaiskasvatustyötä. Oppimistavoitteemme on myös projektin hallinta. Meillä on entuudestaan vähän kokemusta projektin hallinnasta, joten opinnäytetyöprojektin myötä saamme arvokasta kokemusta projektityöskentelystä. Projektinhallinnan taitoja arvostetaan nykyään työelämässä. Oppimistavoiteenamme on myös ryhmänohjaustaitojen kohentuminen, mikä on tärkeää tulevaa työelämää varten, koska sosionomit (AMK) työllistyvät usein ohjaajan nimikkeellä. Projektioinnäytetyön myötä jo aiemmin saadut ryhmänohjaustaidot vahvistuvat.

Tulostavoitteena on saada ajallaan projektioinnäytetyö päätökseen ja sitä kautta sosionomin (AMK) ammattitutkinto suoritettua. Muita tulostavoitteita ovat varhaiskasvatuskelpoisuuden saavuttaminen ja ammatillinen kasvu. Opintojen aikana suoritamme 60 opintopisteen verran varhaiskasvatuksen opintoja, joista 15 opintopistettä koostuu varhaiskasvatukseen suuntautuvasta opinnäytetyöstä. Projekti antaa mahdollisuuden kasvaa ammatillisesti ja sisäistää sosionomin (AMK) kompetenssit. Jotta voi toimia varhaiskasvattajana, täytyy olla kokonaiskuva varhaiskasvatustoiminnasta. Projektioinnäytetyön tekeminen auttaa muodostamaan kokonaiskuvaa varhaiskasvatuksesta.

5 TUNNEKASVATUSPROJEKTIN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerromme tarkemmin tunnekasvatusprojektin toteutusvaiheesta. Avaamme tunnekasvatusinterventioiden rakennetta ja tarkemmin jokaisen seitsemän intervention sisältöä. Tunnekasvatusinterventioiden rungot löytyvät myös ohjauskansiosta (LIITE 3).

Tämä opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena projektina eli tunnekasvatusinterventioina. Tunnekasvatusinterventioiden pohjalta koostettiin ohjauskansio Kokkolan perhepäivähoidon käyttöön. Tunnekasvatusinterventiot toteutettiin Isokylän perhepäivähoidossa maaliskuuhuhtikuussa 2014. Tunnekasvatusinterventiot toteutettiin pääasiassa yhden perhepäivähoitajan kodissa, lukuun ottamatta kahta toimintakertaa, jolloin tunnekasvatusinterventiot toteutettiin Kaarlelan seurakuntakodilla yhdistettynä viikoittaisiin muskarihetkiin. Pyrimme näillä kerroilla ottamaan musiikkia mukaan toimintaan.

Tarjosimme kaikille Kokkolan perhepäivähoitajille mahdollisuuden osallistua tunnekasvatusprojektin interventioihin tiedottamalla tulevasta projektista. Kaikista perhepäivähoitotiimeistä Isokylän perhepäivähoitotiimi osoitti kiinnostuksensa osallistumiseen. Tunnekasvatusinterventioihin osallistui pääasiassa kolme perhepäivähoitajaa lapsineen. Lapsia oli yhteensä 12. Tämä oli mielestämme sopivan kokoinen ryhmä hallittavaksi. Ryhmän lapset pystyttiin huomioimaan yksilöllisesti, mikä helpotti lapsen havainnointia ja tunnekasvatusinterventioiden sisältöjen toimivuuden arviointia lapsen ikä- ja kehitystasolle. Tunnekasvatusinterventioissa oli mukana lasten omat, tutut perhepäivähoitajat, mikä myös osaltaan oli luomassa turvallista ilmapiiriä. Perhepäivähoitajat saivat mahdollisuuden olla tarkkailijan roolissa, jolloin päävastuu ohjaamisesta oli meillä opinnäytetyöntekijöillä. Tämä mahdollisti sen, että perhepäivähoitajat saivat rauhassa havainnoida ja poimia työkaluja omaan työhönsä samaan aikaan, kun me saimme arvokasta kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta.

Ennen tunnekasvatusinterventioiden toteuttamista tiedotimme perhepäivähoitajien kautta lasten vanhempia tulevasta tunnekasvatusprojektista (LIITE 4). Tiedotuskirjeen ohessa kysyimme jokaisen vanhemman suostumusta lapsen puheen äänittämiseen, sekä lapsen valokuvaamiseen ja videoimiseen (LIITE 5). Koska kaikki vanhemmat suostuivat, dokumentoimme kaikki interventiot ääninauhurin ja kameran avulla.

5.1 Tunnekasvatusinterventioiden rakenne

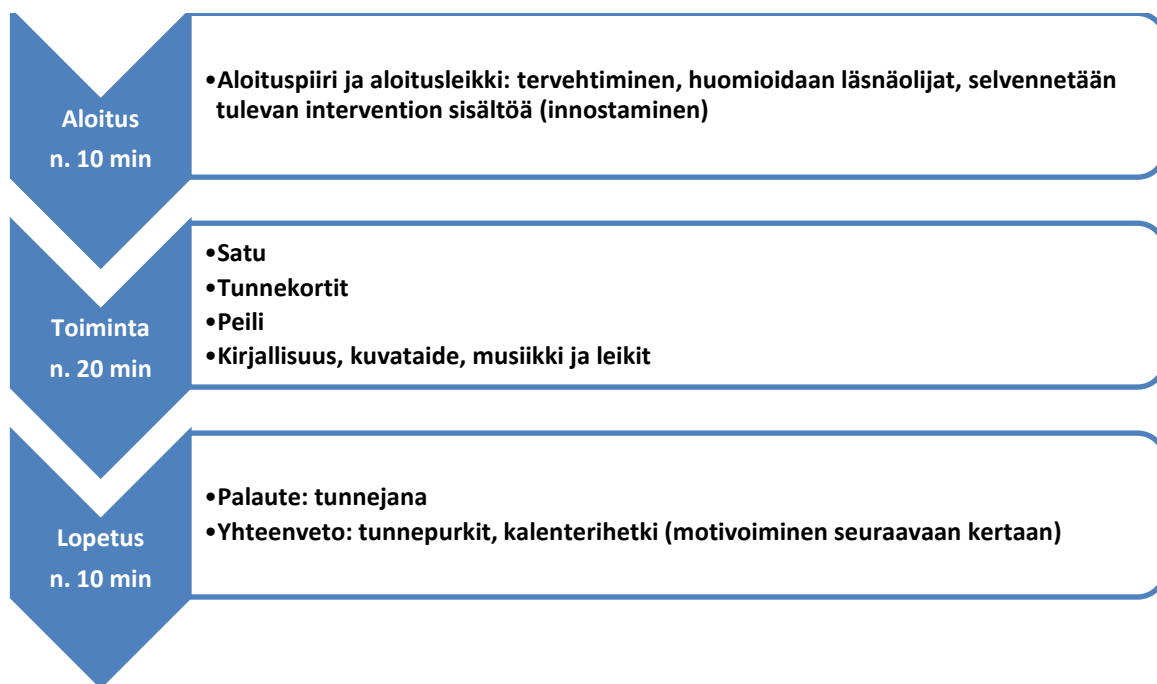
Tunnekasvatusinterventioiden kantavana ajatuksena oli tunteisiin tutustuminen lapsilähtöisten toiminnallisten menetelmien kautta. Projektiopinnäytetyössämme tavoitteena on, että toiminnallisten menetelmien kautta lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään perustunteita itsessä ja muissa. Tätä kautta lapsi pääsee kehittämään tunnetaitojaan, joilla on kauaskantoisia positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Toiminnalliset menetelmät ovat hyvä tapa toteuttaa tunnekasvatusta, sillä käyttämällä toiminnallisia menetelmiä lapset saavat olla aktiivisia toimijoita. Lapsilähtöiset toiminnalliset menetelmät antavat mahdollisuuden oppia lapselle ominaisella tavalla. Toiminnalliset menetelmät tarjoavat luontevan mahdollisuuden osallistaa lapsia toimintaan mukaan, ja ohjaajan on helppo saada kosketus lasten maailmaan ja kuunnella heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään. Näin toiminnalliset menetelmät ovat vuorovaikutuksen välineenä ohjaajan ja lapsen välillä.

Käytimme mahdollisimman monipuolisesti lapsille sopivia toiminnallisia menetelmiä, leikkejä, kuvataidetta, musiikkia ja kirjallisuutta. Toteutimme toimintaa perustarvikkeilla, jotka ovat edullisia ja helposti saatavilla. Jokaisessa tunnekasvatusinterventiossa toistui sama kaava. Jaoimme interventiot kolmeen osa-alueeseen: aloitukseen, toimintaan ja lopetukseen. Jokaisella osa-alueella on omat tavoitteensa. Seuraavaksi käsittelemme jokaista osa-aluetta erikseen.

Tunnekasvatusintervention aloitusvaihe oli jokaisella kerralla samankaltainen, koska tutut rutiinit ovat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta tärkeitä. Tunnekasvatusinterventioissa toistui sama Tunnepussi-aloitusleikki, josta jokaisella kerralla yksi lapsista sai nostaa toimintakertaa kuvaavan esineen. Tämä oli hyvä keino lasten mielenkiinnon säilyttämiseksi. Tieto siitä, että esineen saa intervention lopuksi omaan tunnepurkkiinsa, motivoi lasta osallistumaan. Aloituksessa on tärkeää kaikkien osallistujien huomioonottaminen, jotta jokainen kokee olevansa tervetullut ja tärkeä osa ryhmää. Tämä rakentaa luottamuksellista ilmapiiriä, tuo turvallisuuden tunnetta ja innostaa osallistumaan. Myös ohjaajan innostuneisuus vaikuttaa lapsen osallistumiseen. Aloitusvaiheessa selvennetään tulevan intervention sisältöä, jotta lapsi pääsee orientoitumaan tulevaan toimintaan, mikä auttaa motivoitumisessa.

Aloitusvaiheesta siirrytään toimintavaiheeseen. Toimintavaiheen sisällöt vaihtelivat interventiosta toiseen interventiolle asetettujen tavoitteiden mukaan. Sadut olivat mukana jokaisella interventiokerralla. Saduilla on tutkittu olevan positiivisia vaikutuksia tunne-elämän kehittymiseen. Lapsi oppii sadun henkilöihin samaistumalla tunnetaitoja; hän oppii tunnistamaan, nimeämään ja käsittelemään erilaisia tunteita. Tunnekasvatusinterventioissa sadussa käsitelty tunne toimi pohjana yhteiselle keskustelulle, ja sen jälkeiselle muulle toiminnalle. Käytimme neljällä interventiokerralla Tunteet tutuiksi – tehtäväkortteja tunteiden käsittelyn apuvälineenä. Valitsimme kahdeksaa erilaista tunnetta kuvaavaa tehtäväkorttia, joista lapset valitsivat sadun jälkeen satua parhaiten kuvaavat tunteet. Tämän tavoitteena oli sadun tunteita ja kuvia yhdistämällä oppia tunnistamaan ja nimeämään perustunteita. Useassa tunnekasvatusinterventiossa lapset saivat vielä peilin kautta matkia kullakin interventiokerralla käsiteltävää tunnetta. Musiikin, kuvataiteen ja leikkien avulla tunteiden käsittelyä jatkettiin.

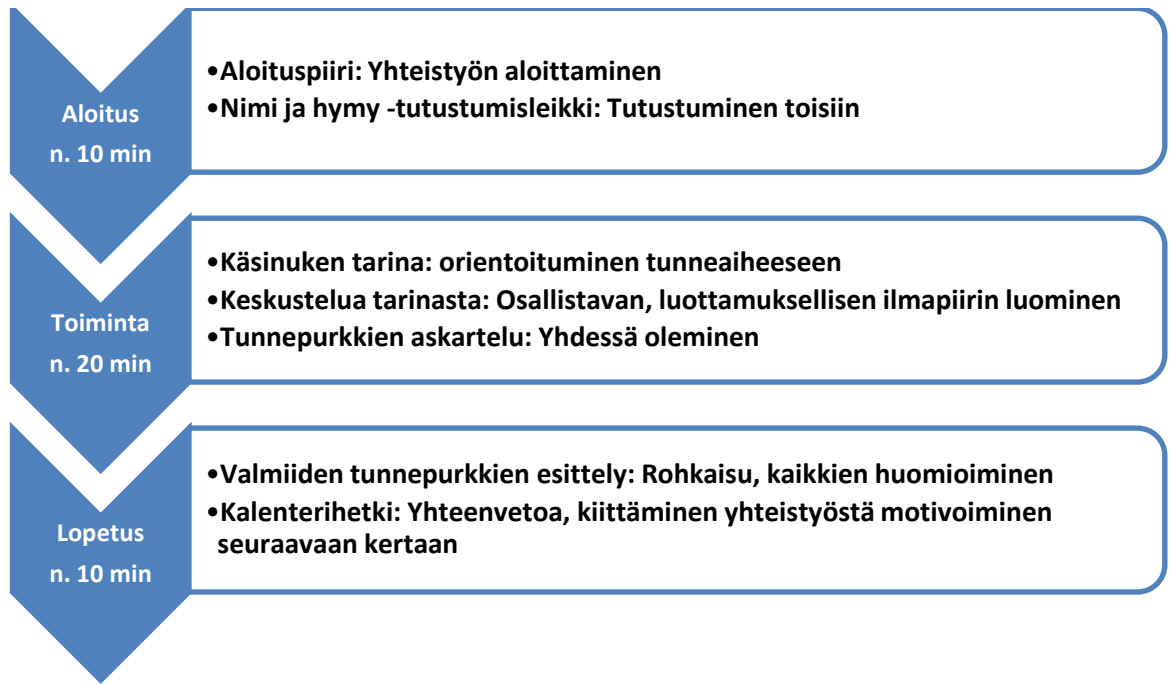
Lopetusvaiheet toistuivat samankaltaisina. Tällöin lapset saivat nostaa tunnepussista tunnekasvatusinterventiota kuvaavan esineen, ja laittaa sen tunnepurkkiinsa. Lopetusvaiheessa tehtiin yhteenvetoa interventiokerrasta sekä saatiin palautetta. Lapsilta kyseltiin suullisesti palautetta, ja he saivat viedä oman tunnepurkkinsa yhdessä askarrellulle tunnejanalle. Tunnejana oli jatkumo ei kivasta -interventiokerrasta kivaan interventiokertaan. Kalenterihetkessä kerrattiin interventioita varten laaditun kalenterin avulla jäljellä olevien interventiokertojen määrä, jonka jälkeen yksi lapsista sai asettaa interventiokertaa kuvaavan esineen kalenterin ruutuun. Tämä auttaa luomaan kokonaiskuvaa tunnekasvatusinterventioista ja motivoi osallistumaan seuraavaan kertaan. Lopuksi pyydettiin perhepäivähoitajilta palautetta interventioita varten laadituilla palautelomakkeilla (LIITE 6). Seuraava kuvio (KUVIO 4) kuvaa tunnekasvatusinterventioiden rakennetta ja tavoitteita.

KUVIO 4. Tunnekasvatusinterventioiden rakenne

5.2 Tutustumisinterventio

Ensimmäisen interventiomme tavoitteena oli tutustua ryhmän jäseniin. Ryhmän lapset olivat entuudestaan toisilleen melko tuttuja, mikä helpotti ryhmäytymistä. Samoin lapsille tutut aikuiset auttoivat turvallisen ilmapiirin rakentamista. Tutustumisintervention tavoitteena oli alusta alkaen muodostaa luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta ryhmän jäseniin. Ohjaajana tärkeää oli ottaa jokainen huomioon yksilöllisesti ja kannustaa mukaan toimintoihin sekä rohkaista hitaasti aiheeseen kypsyviä lapsia. Innostavalla asenteella on keskeinen merkitys, kun motivoidaan osallistumaan. Ensimmäisellä interventiokerralla oli tärkeä panostaa yhtenäisen ja toimivan ryhmän muodostamiseen, jotta tunne-aiheen käsittely mahdollistuisi luontevasti. Seuraavassa kuviossa (KUVIO 5) olemme kuvanneet tutustumisintervention rakenteen ja tavoitteet.

KUVIO 5. Tutustumisintervention rakenne ja tavoitteet

Tutustumisintervention aluksi kokoonnuimme yhteiseen aloituspiiriin. Tervehdimme läsnäolijoita ja esittelimme itsemme ja Tuulikki-käsinuken, joka ilahdutti lapsia jokaisella interventiokerralla. Kerroimme myös lyhyesti opinnäytetyöprojektin tarkoituksesta ja käsiteltävistä aiheista. Pyrimme alusta asti osallistamaan lapsia ja antamaan yksilöllistä huomiota. Otimmekin alkuun Nimi ja hymy –leikin, jossa jokainen sai vuorollaan kertoa oman nimensä ja näyttää hymynsä. Leikin tarkoituksena oli myös, että jokaisen nimi tulisi tutuksi. Lisäksi jokainen sai omalla nimellään varustetun pyykkipinnan.

Tutustumisintervention toimintavaiheen aluksi Tuulikki-käsinukke luki lapsille jännityksestä kertovan tarinan (LIITE 7). Tarinan tarkoituksena oli käsitellä jännitystä ja tuoda esille, että jännityksen tunteminen on normaalia ja hyväksyttävää. Tarinan jälkeen keskustelimme yhdessä lasten kanssa jännityksestä ja jännitystä aiheuttavista asioista. Tuomalla omat jännityksen tunteet julki pyrimme osoittamaan, että jännityksen tunteet ovat normaaleja ja niistä voi puhua. Pohdimme lasten kanssa yhdessä myös keinoja, joilla jännitystä voi lievittää. Tavoitteena oli vapauttaa uudesta tilanteesta johtuvaa jännittynyttä ilmapiiriä.

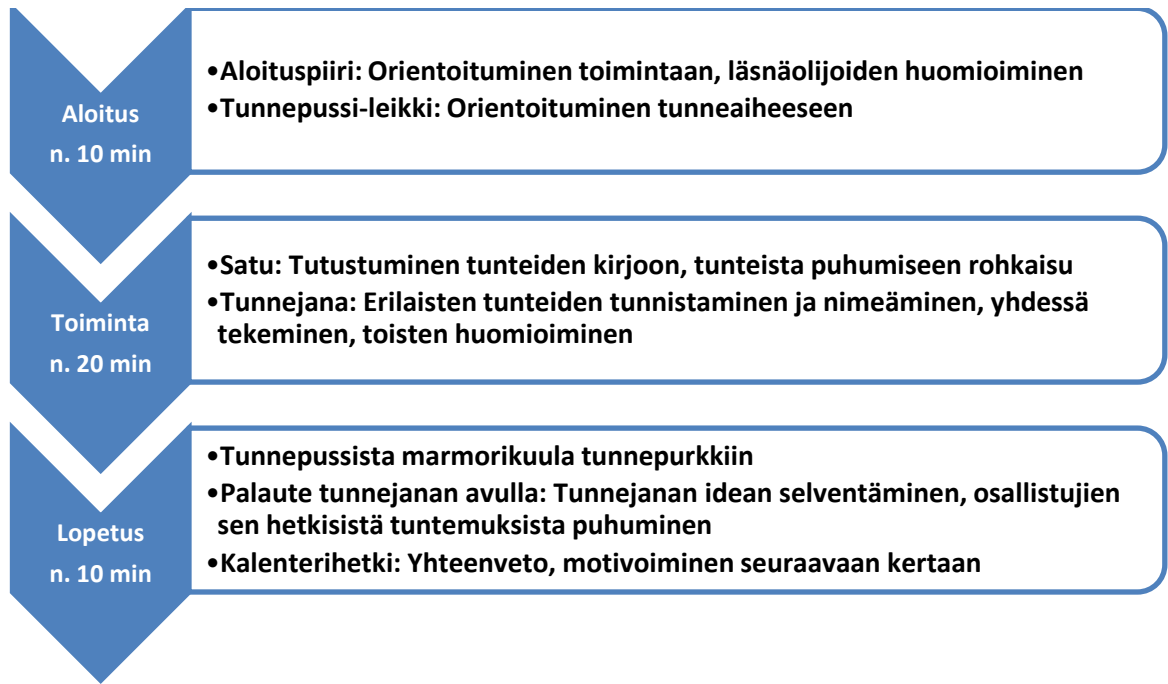
Seuraavaksi vuorossa oli tunnepurkkien askartelu. Jokainen lapsi sai koristella lasisen purkin mieleisillä helmillä ja paljeteilla. Tunnepurkin tarkoitus on, että lapsi kerää jokaiselta

interventiokerralta tunteita kuvaavia symboleita tunnepurkkiinsa, jonka saa interventioiden päätteeksi omakseen. Askartelu oli mukavaa yhdessä olemista.

Askartelun jälkeen siirryimme lopetusvaiheeseen. Kokoonnuimme lopetuspiiriin, jossa jokainen sai vuorollaan esitellä oman tunnepurkkinsa. Tavoitteena oli harjoitella toisten huomioon ottamista ja positiivisen palautteen kautta tuntea ylpeyttä omista taidoistaan. Tunnepurkkien esittelyssä ohjaajan oli tärkeä rohkaista jokaista tuomaan oman työnsä esille. Intervention lopuksi oli kalenterihetki, joka toistuu jokaisella interventiokerralla. Kalenterihetkessä kerrattiin intervention päätavoite toteamalla, että olimme tulleet tutuiksi toisillemme ja valmiita siirtymään seuraavalla kerralla tunneaiheeseen.

5.3 Tunteisiin tutustuminen

Toisen intervention päätavoitteena oli orientoitua tunneaiheeseen ja tutustua tunteiden kirjoon. Aloitusvaiheen orientoitumisen jälkeen tutustuimme tunteiden kirjoon sadun ja askartelun avulla. Sadun lomassa keskustelimme lasten kanssa erilaisista tunteista. Intervention tavoitteena oli, että lapsi ymmärtää, että on olemassa monenlaisia tunteita, ja kaikki tunteet ovat sallittuja. Ei ole olemassa siis hyviä ja huonoja tunteita. Tunteet myös vaihtelevat päivän aikana. Jokainen ihminen tuntee erilaisia tunteita, ja kaikista tunteista saa puhua. Seuraava kuvio (KUVIO 6) kuvaa tunteisiin tutustumisintervention rakennetta ja tavoitteita.

KUVIO 6. Tunteisiin tutustumisintervention rakenne ja tavoitteet

Tunteisiin tutustumisintervention aloitusvaiheessa kokoonnuimme aloituspiiriin. Huomioitiin jokainen lapsi erikseen ja kerroimme lyhyesti tällä kerralla käsiteltävästä aiheesta. Seuraavaksi esittelimme Tunnepussi-leikin, joka tulisi olemaan mukana jokaisen intervention aloituksessa. Tunnepussi-leikissä laulettiin yhdessä Tunnepussi-laulu (LIITE 8), joka oli muunnelmä Lorupussi-laulusta, joka oli usealle lapselle jo entuudestaan tuttu. Tämän jälkeen yksi lapsista sai nostaa esineen ja näyttää sen muille lapsille, jolloin jokainen sai vuorollaan erityishuomiota. Tällöin ohjaajan rooli oli huolehtia, että kaikki saivat mahdollisuuden osallistua tasapuolisesti. Intervention lopuksi jokainen lapsi sai nostaa tunnepussista esineen ja laittaa sen tunnepurkkiinsa.

Toimintavaiheessa tunteiden kirjoon tutustuttiin Meidän ja muiden tunteet –kirjan (Hoffman 2013) avulla. Kirjassa oli lapsenomaisella tavalla kuvattu erilaisia tunteita, kerrottu sanoin ja kuvin, miltä tunteet tuntuvat, mitkä asiat aiheuttavat erilaisia tunteita, ja kuinka negatiivisia tunteita voi lievittää, ja positiivisia vahvistaa. Lukuhetkessä osallistimme lapsia keskusteluun kyselemällä tarkentavia kysymyksiä, kannustamalla kertomaan omia ajatuksia ja mielipiteitä ja kuuntelemalla aktiivisesti heitä. Tavoitteena on, että lapselle tulee tunne, että aikuinen on läsnä, ja häntä varten. Aikuinen kuuntelee, eikä väheksy lapsen

ajatuksia. Tällöin lapsella on mahdollisuus kokea, että voi luottavaisesti kertoa omista tunteistaan.

Tunteiden kirjon käsittelyä jatkoimme askartelun avulla. Askartelimme lasten kanssa tunnejanan (LIITE 9), jossa lapset saivat ryhmitellä janalle, joka oli jaettu kolmeen osaluokseeseen, erilaisia tunteita ilmentäviä lehdistä leikattuja kasvoja. Ensimmäisessä osiossa oli iloiset, toisessa vakavat ja kolmannessa surulliset kasvot. Tunnejanan tavoitteena oli opettaa lapselle tunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Jatkossa lapset antoivat interventioiden päätteeksi palautetta tunnejanan avulla. Palautteen antamisessa tunnejana toimi jatkumona ei-kivasta – kivaan interventiokertaan.

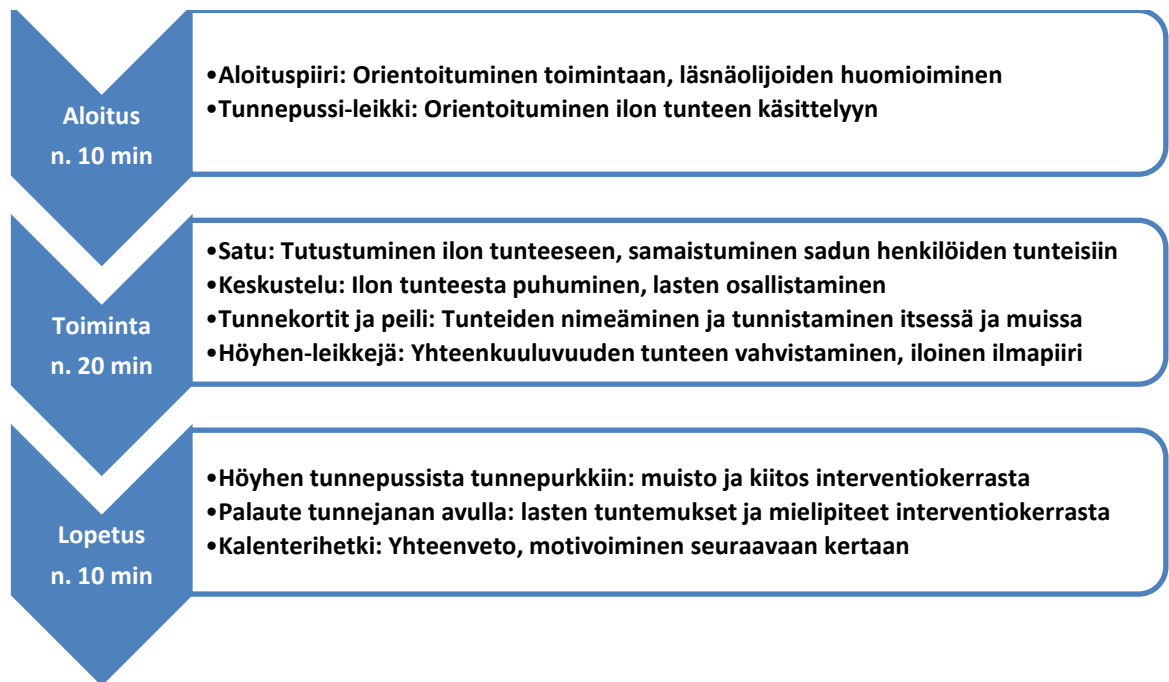
Lopetusvaiheessa kokoonnuimme jälleen piiriin. Leikimme Tunnepussi-leikin, jossa jokainen sai vuorollaan käydä nostamassa mielestämme hyvin tunteiden kirjoa kuvaavan kirjavat marmorikuulan. Tavoitteena oli, että jokaisen lapsen nimi kertautui, ja jokainen sai vielä lopuksi yksilöllistä huomiota. Tämä oli vielä vahvistamassa ryhmään kuulumisen tunnetta ja yhteenkuuluvuutta. Jatkossa lauloimme Tunnepussi-laulun vain interventioiden aluksi, mutta huomioimme lapset kuitenkin yksilöllisesti lopetustilanteessa erilaisilla tavoilla.

Kun lapset olivat saaneet ensimmäisen esineen tunnepurkkiinsa, oli palautteen antamisen vuoro. Selvensimme lapsille tunnejanan toimintaperiaatetta. Tarkoituksena oli, että lapsi laittaa oman tunnepurkkiinsa tunnejanan siihen kohtaan, joka kuvaa parhaiten omia tuntemuksia interventiosta. Usein pyysimme lapsilta myös sanallista palautetta tarkentavien kysymysten avulla. Palautteen jälkeen tunnepurkit suljettiin tunnelaattikkoon odottamaan seuraavaa kertaa. Kalenterihetki päätti intervention. Kalenterihetkessä totesimme, että olimme saaneet tutustua tässä interventiossa monenlaisiin tunteisiin. Yksi lapsista sai käydä kiinnittämässä marmorikuulan interventiokalenteriin. Intervention päätteeksi kerroimme lapsille innostavalla tavalla seuraavan intervention sisällöstä.

5.4 Ilo-interventio

Kolmannen intervention päätavoitteena oli tutustua ilon tunteeseen erilaisten toiminnallisten menetelmien, kuten sadun ja leikkien avulla. Niiden kautta lapsille pyrittiin opettamaan

ilon tunteen tunnistamista ja nimeämistä. Tavoitteena oli luoda iloista ilmapiiriä ja herättää lapsen ymmärrys siitä, että iloa voi kokea erilaisista asioista, ja jokaisella ihmisellä on omanlaisiaan ilon aiheita. Seuraava kuvio (KUVIO 7) kuvaa ilo-intervention rakennetta ja tavoitteita.

KUVIO 7. Ilo-intervention rakenne ja tavoitteet

Ilo-intervention aloitus tapahtui tuttuun tapaan kokoontumalla aloituspiiriin. Jokainen läsnäolija huomioitiin, ja heille esiteltiin intervention aihe. Siirryimme Tunnepussi-leikkiin, jonka kautta päästiin orientoitumaan ilon tunteeseen. Tunnepussista löytyi ilon tunnetta kuvaava kevyt, värikäs höyhen. Lapsille toiminnassa tärkeää on yllätyksellisyys, jotta mielenkiinto pysyy yllä. Tämän takia tunnepussin esine oli jokaisella kerralla erilainen.

Toimintavaiheen aloitimme lukemalla sadun Juuri sopiva kahdelle (Corderoy & Beardshaw 2014). Kirjassa käsiteltiin hyvin ilon tunnetta ystävyyden kautta, ja tämän pohjalta oli hyvä keskustella ilon tunteesta yhdessä lasten kanssa. Lapset saivat kertoa itselle iloa tuottavista asioista. Tämän jälkeen otimme ensimmäistä kertaa käyttöön Tunteet tuiksi –tehtäväkortit (Österberg & Tuomola 2013). Valitsimme tehtäväkorteista etukäteen kahdeksan perustunteita kuvaavaa korttia, joista lapset saivat valita parhaiten satua kuvaavan tunteen. Otimme käyttöön myös peilit, joiden avulla lapset saivat katsoa, miltä ilon

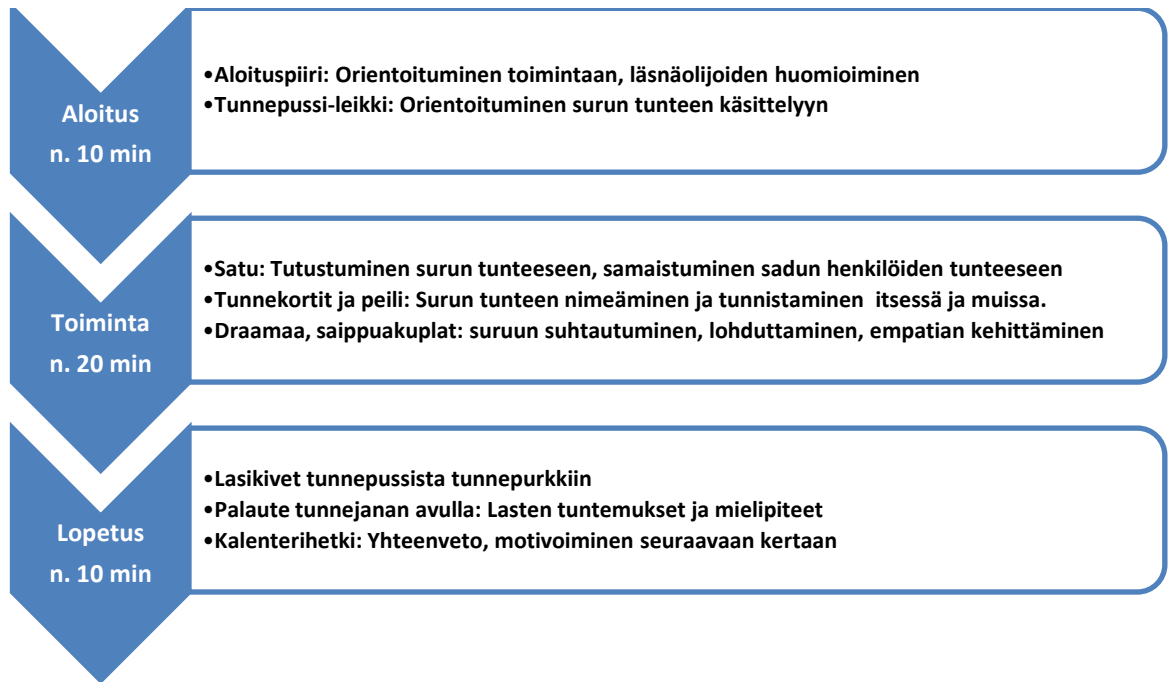
tunne näyttää omilla ja muiden lasten kasvoilla. Tunnekorttien ja peilin tavoitteena oli vahvistaa ilon tunteen tunnistamista.

Toimintavaiheessa leikittiin myös erilaisia Höyhen-leikkejä: höyhenen piilotusta, höyhenen pudotusta sekä höyhenellä kutittelua. Höyhenen piilotuksessa olimme etukäteen piilotaneet leikkitalaan höyheniä, joita lapset saivat löydettyään tuoda Tuulikki-käsinuken iloksi. Yhdessä etsiminen loivat ryhmähenkeä, ja iloista ilmapiiriä. Höyhenen pudotus –leikissä ohjaaja pudotti höyhenen, ja niin kauan, kun höyhen pysyi ilmassa, kaikki nauroivat. Tämä toistettiin muutamia kertoja. Höyhenellä kutitus –leikissä lapset saivat kulkea ympäriinsä, ja tuottaa iloa toiselle kutittamalla. Leikkien taustalla soi iloinen musiikki. Kaikkien leikkien tavoitteena oli yhdessä oleminen iloisessa ilmapiirissä sekä ilon tuottaminen toisille.

Lopetusvaiheessa asetuimme piiriin, ja laitoimme tunnepussin kiertämään. Jokainen sai vuorollaan nostaa tunnepussista höyhenen, ja ojentaa pussin seuraavalle lapselle. Höyhenet laitettiin tunnepurkkeihin, ja jokainen lapsi vei vuorollaan oman tunnepurkkinsa tunnejanalle sekä oman antoi oman palautteensa interventiokerrasta. Kalenterihetkessä teimme yhteenvetoa interventiokerrasta, sekä motivoimme lapsia seuraavaan kertaan. Lopuksi yksi lapsista kiinnitti höyhenen interventiokalenteriin, ja laskimme yhdessä, montako kertaa vielä tapaamme.

5.5 Suru-interventio

Neljännellä interventiokerralla aiheena oli suru. Pää tavoitteena oli, että lapset oppivat tunnistamaan ja nimeämään surun tunteen. Lasten kanssa keskusteltiin paljon surun tunteesta, ja kuinka siihen voi suhtautua. Pohdittiin, kuinka surua voi lievittää, ja kuinka toista voi lohduttaa. Surua käsiteltiin pääasiassa sadun, tunnekorttien ja peilien avulla, sekä hieman draaman keinoin. Seuraava kuvio (KUVIO 8) kuvaa suru-intervention rakennetta ja tavoitteita.

KUVIO 8. Suru-intervention rakenne ja tavoitteet

Suru-intervention aloitusvaiheessa kokoonnuttiin aloituspiiriin. Totuttuun tapaan huomioitiin läsnäolijat ja orientoiduttiin interventiokerran aiheeseen. Käytimme surun tunteen käsittelyssä Tuulikki-käsinukkea, ja kerroimme heti aluksi, että Tuulikki on tänään surullinen. Tavoitteena oli, että lapsi pystyi samaistumaan jo tärkeäksi tulleetseen Tuulikki-käsinukkeen, ja tilanne herättäisi lapsessa empatiaa. Aloitusvaiheeseen sisältyi jälleen Tunnepussi-leikki. Yhdessä laulettiin tunnepussi-laulu, jonka aikana yksi lapsista sai käydä kurkistamassa tunnepussiin, ja näyttää muille pussista löytyneen esineen. Esine oli tällä kerralla kyyneltä kuvaava, kirkas lasikivi.

Toimintavaihe aloitettiin sadulla, Sammakko on surullinen (Velthujs 2003). Sadun jälkeen keskustelimme apukysymysten ja tunnekorttien avulla sadusta ja surun tunteesta. Sadun päähenkilö oli surullinen, mutta ei löytänyt surulleen syytä, ja tarvitsi tilanteessa ystäviensä apua. Lapsille selvennettiin, että ihmiset tulevat erilaisista asioista surulliseksi, eikä suruun aina tiedetä edes kunnollista syytä. Toisilla ihmisillä on iso merkitys surun lievittymisessä. Sadun ja keskusteluiden kautta tavoitteena oli empatiakyvyn vahvistaminen.

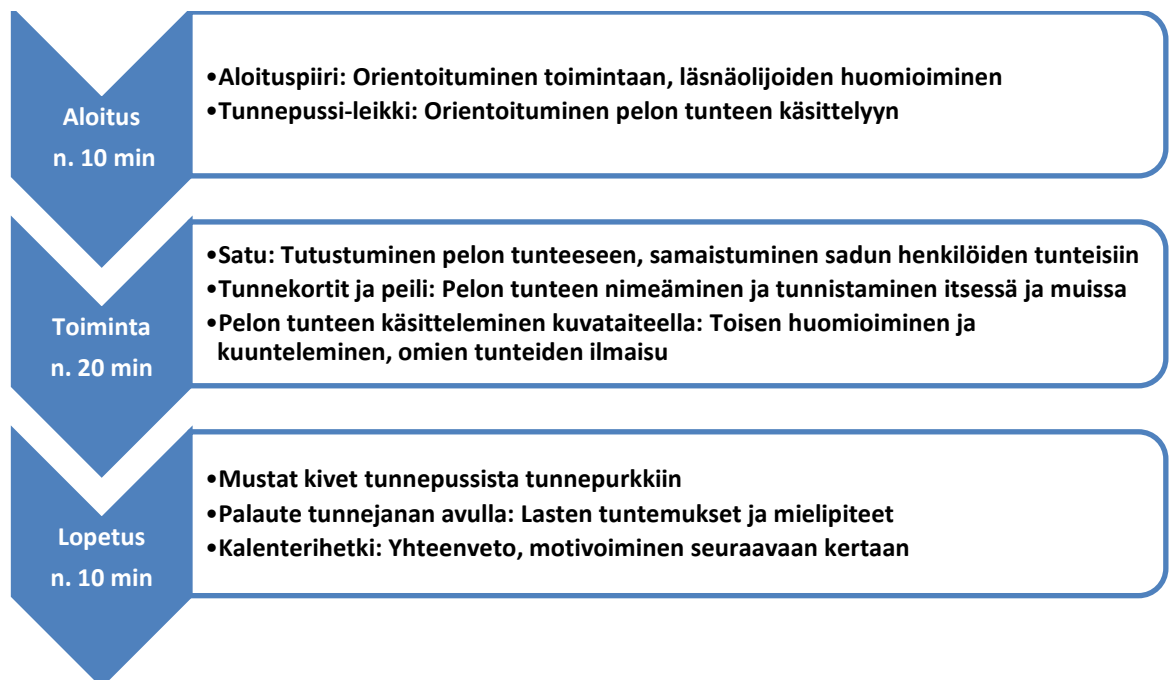
Satu- ja keskusteluhetken jälkeen lapset saivat peilien avulla katsoa, miltä surun tunne näyttää omilla ja muiden lasten kasvoilla. Tällä välin Tuulikki-käsinukke piilotettiin peiton

alle kyynelpurkin kanssa, mikä sisälsi saippuavettä saippuakuplien puhaltamista varten. Lasten tullessa takaisin piiriin, kerrottiin Tuulikin surusta, ja pyydettiin lapsia arvailemaan, miksi Tuulikki on tänään surullinen. Kun surulle oli saatu sanoja, kyynelpurkki paljastettiin, ja luettiin yhdessä purkin mukana tullut viesti ”Surun kyyneleitä. Puhalla pois! T. Tuulikki”. Jokaiselle lapselle jaettiin pillit, ja yhdessä puhallettiin suru pois saippuakuplien muodossa.

Lopetusvaiheessa jokainen lapsi sai vuorollaan käydä nostamassa tunnepussista lasikiven ja laittaa sen tunnepurkkiinsa. Tunnepurkin lapsi sai viedä tunnejanalle kohtaan, joka kuvasi parhaiten interventiokerran tuntemuksia. Interventiokerta vedettiin yhteen kalenterihetkessä ja yksi lapsista sai asettaa lasikiven interventiokalenteriin.

5.6 Pelko-interventio

Viidennessä interventiossa käsiteltiin pelon tunnetta. Interventiokerran tavoitteena oli pelon tunteen tunnistaminen ja nimeäminen sekä pelon käsitteleminen. Tavoitteisiin pyrittiin sadun, tunnekorttien, peilien ja kuvataiteen keinoilla. Seuraavassa kuviossa (KUVIO 9) kuvataan pelko-intervention rakenne ja tavoitteet.

KUVIO 9. Pelko-intervention rakenne ja tavoitteet

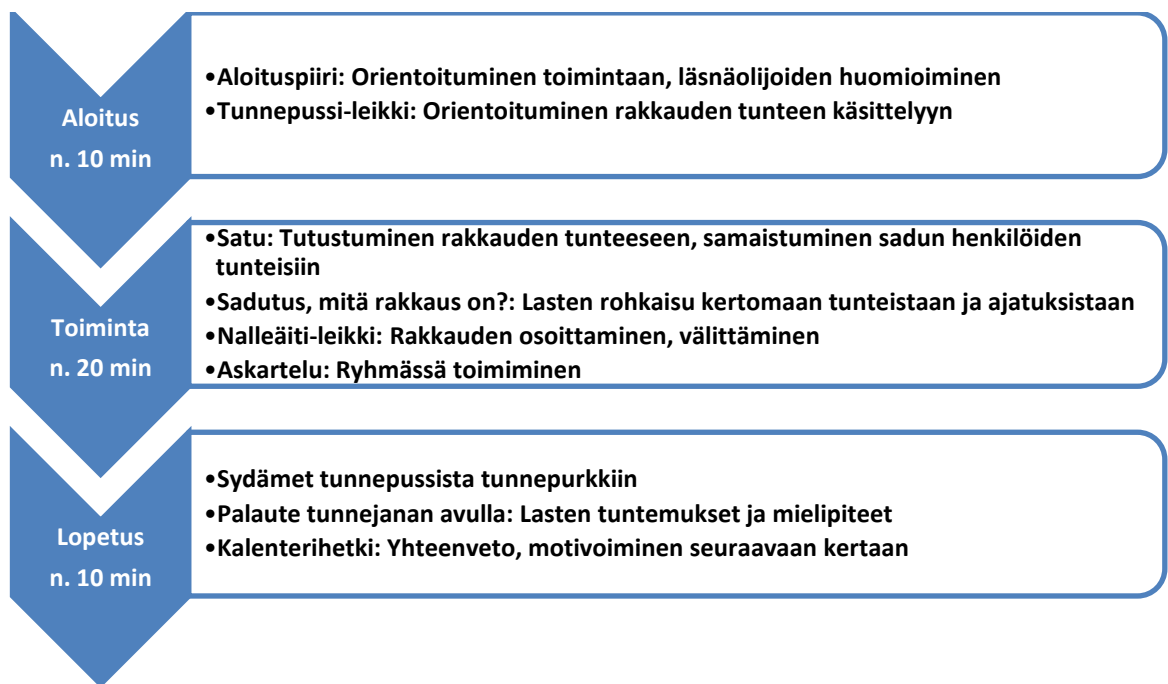
Pelko-intervention aloitusvaiheessa kokoonnuimme aloituspiiriin, tervehdimme osallistujia ja huomioimme läsnäolijat. Tämän jälkeen leikimme kaikille jo tutuksi käyneen Tunnepussi-leikin. Yksi lapsista nosti tunnepussista pelkoa kuvaavan mustan kiven ja näytti sen muille lapsille. Näytimme aloituspiirissä lapsille hyönteisaiheisen piirustuksen, jonka olimme saaneet ryhmän lapsilta edellisellä kerralla. Kerroimme lapsille omasta pelostamisesta hyönteisiä kohtaan, mikä johdatteli interventiokerran toimintavaiheen aiheeseen.

Toimintavaiheen aluksi luettiin satu Rapinaa yössä (Parvela 2001). Kirjan aiheena oli pimeän pelko. Siitä siirryimme luontevasti keskustelemaan pelon aiheista. Lapset saivat kertoa asioista, joita he pelkäävät. Keskustelimme myös keinoista, joilla lievittää pelkoa. Keskustelun jälkeen etsimme Tunteet tutuksi –tehtäväkorteista pelkoa parhaiten kuvaavan ilmeen. Pelokasta ilmettä matkittiin myös peilien avulla. Tunnekorttien ja peilien tavoitteena oli pelon tunteen tunnistaminen. Pelon tunteen käsittelemistä harjoittelimme kuvataiteen keinoin. Pelottavan musiikin taustalla soidessa lapset maalasivat vesiväreillä musiikin herättämiä tuntemuksia ja omia pelon aiheita.

Lopetuspiirissä jokainen lapsi sai kertoa omasta maalauksestaan. Dokumentoimme lasten ajatukset, ja liitimme ne maalauksiin. Tärkeää oli, että jokainen sai kertoa omasta työstään ja toiset osoittivat mielenkiintoa kuuntelemalla. Näin jokainen sai yksilöllistä huomiota ja kokemuksen siitä, että on hyväksytty kaikkine ajatuksineen ja tunteineen. Esittelykierroksen jälkeen jokainen sai tunnepurkkiinsa mustan kiven. Tämän jälkeen lapset antoivat interventiokerrasta palautetta tunnejanan avulla. Interventiokerta päättyi kalenterihetkeen, jossa yksi lapsista kiinnitti mustan kiven interventiokalenteriin.

5.7 Rakkaus-interventio

Kuudennen interventiokerran aiheena oli rakkaus. Intervention tavoitteena oli rakkauden ja välittämisen osoittaminen. Lisäksi tavoitteena oli, että lapsi kokee olevansa rakastettu ja hyväksytty, millä on vaikutusta lapsen positiivisen minäkuvan rakentumiseen ja itsetunnon vahvistumiseen. Satujen, sadutuksen ja leikin avulla käsiteltiin mitä rakkaus on ja kuinka sitä voi osoittaa toiselle ihmiselle. Seuraavassa kuviossa (KUVIO 10) kuvataan rakkaus-intervention rakennetta ja tavoitteita.

KUVIO 10. Rakkaus-intervention rakenne ja tavoitteet

Rakkaus-intervention aloitusvaihe toistui samankaltaisena, kuin aiemmissa interventioissa. Aloitusvaiheessa kokoonnuttiin aloituspiiriin. Tervehdittiin ja huomioitiin osallistujat, ja siirryttiin Tunnepussi-leikkiin. Tällä kertaa pussista löytyi sydän.

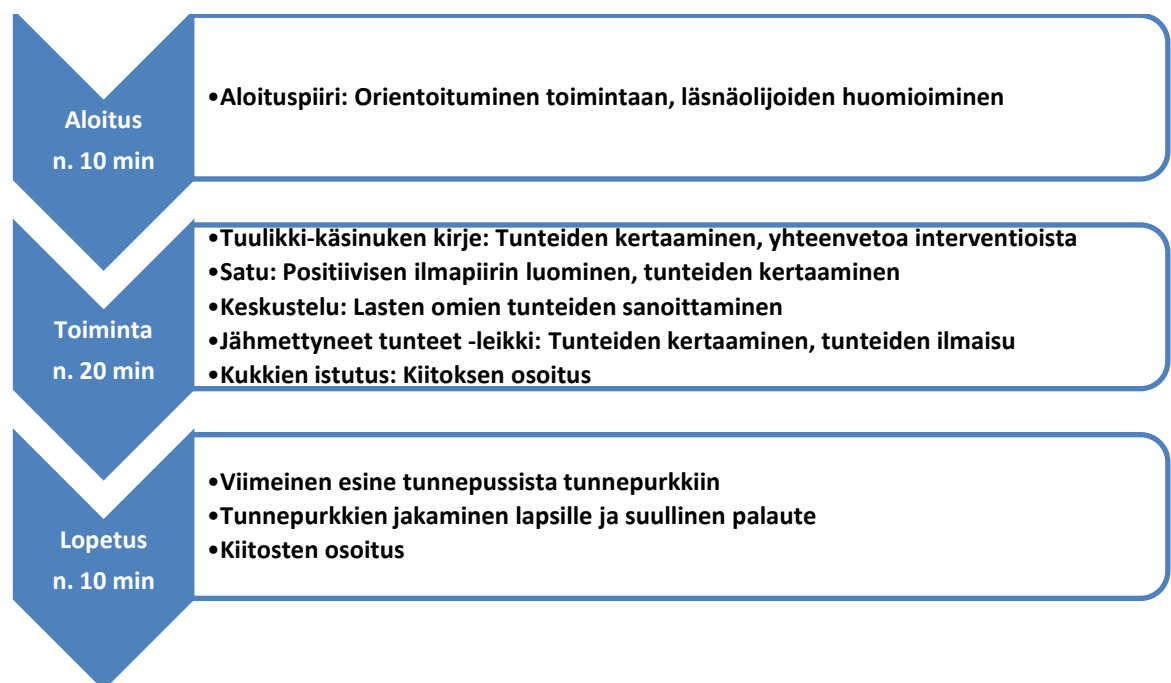
Toimintavaiheen aloitti satu Rakastatko minua, jos... (Leblanc & Tharlet 2012). Satu käsitteli äidinrakkautta, jolloin lapsen on helppo samaistua sadun henkilöön. Sadun jälkeen lapsia sadutettiin aiheesta ”Mitä rakkaus on?”. Lapset askartelivat kehykset (LIITE 10), joihin sadutuksen tuotokset liimattiin. Lapsille kerrottiin, että kehykset voi antaa henkilölle, josta välittää. Tavoitteena on, että lapsi oppii rakkauden ja välittämisen osoittamista.

Lapset saivat ottaa interventiokerralle mukaan omia, tärkeitä pehmonalleja. Nallet olivat mukana Nalleäiti-satuleikissä (LIITE 3). Leikissä lapsi pystyi samaistumaan pikkunallen asemaan ja ymmärtämään välittämisen merkitystä. Tämän tavoitteena oli vahvistaa empatiakykyä.

Lopetusvaiheessa lapset saivat kukin vuorollaan käydä nostamassa tunnepussista sydämen, ja laittaa sen tunnepurkkiinsa. Tämän jälkeen lapsi totuttuun tapaan antoi interventiokerrasta palautetta tunnejanan avulla.

5.8 Lopetusinterventio

Lopetusintervention tavoitteena oli saattaa interventiot päätökseen mukavalla tavalla. Tavoitteena oli positiivisessa ilmapiirissä muistella interventioita ja niissä käsiteltyjä aiheita. Seuraavassa kuviossa (KUVIO 11) kuvataan lopetusintervention rakennetta ja tavoitteita.

KUVIO 11. Lopetusintervention rakenne ja tavoitteet

Lopetusintervention aluksi kokoonnuimme piiriin. Huomioimme kaikki läsnäolijat, ja kerroimme, että kokoonnumme viimeistä kertaa tunnekasvatusinterventioiden merkeissä. Halusimme luoda viimeisestä kerrasta mukavan ja muistettavan hetken. Lopetusintervention alkuun emme ottaneet Tunnepussi-leikkiä, koska tunnepussissa oli karamellit. Katsoimme parhaaksi, että pussin sisältö paljastettaisiin vasta lopetusvaiheessa.

Toimintavaiheen aluksi Tuulikki-käsinukke luki lapsille kirjeen (LIITE 11). Kirje sisälsi yhteenvetoa interventioista. Kirjeen jälkeen lapset saivat kertoa omia muistojaan. Viime-

seen interventiokertaan kuului myös satu. Valitsimme hyvän mielen sadun Myyrän paras lahja (Emmett & Cabban 2008). Satu sisälsi monia tunteita, joita olimme käsitelleet yhdessä lasten kanssa. Lisäksi sadun kautta kertautui tunteisiin liittyviä asioita, joita olimme käsitelleet interventioissa. Sadun päätteeksi mietimme lasten kanssa, mitä tunteita sadun päähenkilöt kokivat. Sadun kautta välittyi myös se, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja tunteet vaihtelevat samankin päivän aikana. Tunteista puhuminen toisille ihmisille auttaa vaikeissa tilanteissa ja helpottaa negatiivisten tunteiden käsittelyä. Positiiviset tunteet saavat lisäarvoa, kun ne jaetaan toisten ihmisten kanssa.

Sadun jälkeen leikimme Jähmettyneet tunteet –leikkiä. Leikissä lapset vaeltavat ympäri huonetta musiikin soidessa taustalla. Musiikin tauotessa ohjaaja kertoi tunnetilan, jota jokainen lapsi jähmettyi esittämään. Tunnetilan selventämisen apuvälineenä käytimme Tunteet tutuiksi –tehtäväkortteja. Leikin tavoitteena oli kerrata erilaisia tunnetiloja ja niitä kuvaavia ilmeitä. Leikin jälkeen jokainen sai istuttaa kukan, joka jäisi muistoksi ja kiitokseksi tunnekasvatusinterventioista.

Lopetusvaiheessa kokoonnuimme viimeisen kerran piiriin. Tunnepussista jokainen sai vuorollaan ottaa karamellin. Tämän jälkeen kukin lapsi vuorollaan sai käydä hakemassa tunnepurkkinsa, jonka he saivat omaksi. Tällä interventiokerralla palautetta ei pyydetty tunnejanan avulla, vaan lapset kertoivat suullisesti palautetta. Lopuksi kiitimme perhepäivähoidattajia ja lapsia yhteistyöstä, joka mahdollisti projektiopinnäytetyömme toteutumisen.

6 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN KOKONAISARVIOINTI

Tässä luvussa teemme kokonaisarviointia projektiopinnäytetyöstämme. Arvioimme projektiopinnäytetyön toteutumista, sen suunnittelu- ja toteutusvaihetta sekä tavoitteiden toteutumista jokaisen toimijan näkökulmasta.

6.1 Projektiopinnäytetyön suunnitelman, aikataulun ja budjetin arviointi

Projektisuunnitelma oli koko projektiopinnäytetyön perusta, joka auttoi paljon toiminnan suunnittelussa ja organisoinnissa. Projektisuunnitelma auttoi myös toiminnallisen osuuden toteuttamisessa ja raportin kirjoittamisessa. Huolellisesti laadittu projektisuunnitelma toi projektiopinnäytetyöllemme laadukkuutta. Projektisuunnitelma sisälsi suunnitelman aikataulusta, budjetista ja tunnekasvatusinterventioista.

Suunniteltu aikataulu piti pääpiirteittäin paikkaansa. Alkuperäinen aikataulu muuttui interventioiden suunnittelun osalta. Suunnittelu alkoi melko myöhään, vasta tammikuussa 2014. Tällöin tapahtui lopullinen rajausta koko Kanta-Kokkolan perhepäivähoidon sijaan Isokylän perhepäivähoitotiimiin. Koska opinnäytetyöprojektimme laajeni vasta projektin loppuvaiheessa, loppukevällä 2014, emme olleet etukäteen aikatauluttaneet Isokylän lasten varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämistä. Aikataulun äkillinen muutos vaati meiltä muutoksensietokykyä. Onnistuimme kuitenkin sovittamaan varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämisen aikatauluun.

Laadimme projektiopinnäytetyöllemme projektibudjetin (TAULUKKO 1). Projektiopinnäytetyön kustannukset olivat melko vähäisiä. Yhteydenpito yhteistyökumppaneihin ja työnohjaajaan tapahtuivat pääasiassa sähköpostitse, joten puhelinkulut koostuivat pääasiassa meidän opinnäytetyön tekijöiden välisestä kommunikoinnista. Kuljimme interventioiden toteutuspaikkaan projektisuunnitelmastamme poiketen pyörän sijaan autolla. Koska emme asu samassa kaupungissa, kaupungista toiseen kulkemisesta aiheutui bensakuluja. Materiaalikustannukset syntyivät pääasiassa askartelutarvikkeista ja muista interventioihin tarvittavista materiaaleista. Menoja projektiopinnäytetyölle kertyi yhteensä 140 euroa. Oman työn hinnaksi laskimme yhteensä 4000 euroa. Tämä summa koostuu projektiopinnäytetyö-

hön käytetyistä tunneista, joita on yhteensä 400. Tuntipalkkioksi määrittelimme kymmenen euroa. Koska projektiopinnäytetyöllämme ei ole ostajaa, jäimme tappiolle 140 euroa.

TAULUKKO 1. Projektibudjetti

	Tulot (€)	Menot (€)
Oman työn hinta	4000	0
Materiaalikustannukset	0	30
Matkakustannukset	0	100
Puhelinkulut	0	10
Tilavuokrat	0	0

6.2 Projektioorganisaation arviointi

Toimivan projektioorganisaation rakentaminen on projektin onnistumisen edellytys. Projektiopinnäytetyömme projektioorganisaatio oli alusta asti hyvin toimiva. Yhteistyö oli saumatonta ja vuorovaikutteista. Jokainen projektioorganisaation jäsen teki oman osuutensa hyvin. Vaikka kaikilla projektioorganisaation jäsenillä oli oma tehtävänsä, oli meillä projektipäälliköinä oltava kokonaiskuva projektista. Meidän tuli huolehtia, että jokainen projektioorganisaation jäsen pysyy ajan tasalla projektin kulusta. Huomasimme, että projektin alkuvaiheessa jokaista tahoa tulisi tiedottaa riittävästi projektin yksityiskohdista. Tässä kohdassa projektissamme oli kehitettävää. Projektin alkuvaiheessa meidän olisi täytynyt tiedottaa perhepäivähoitajia tunnekasvatusprojektin sisällöstä paremmin. Projektin edetessä paransimme tiedottamista.

Projektioorganisaatiossa vuorovaikutus oli avointa ja luottamuksellista. Projektioorganisaation jäsenten keskinäinen arvostus näkyi siinä, että oltiin avoimia toisten ajatuksille ja mielipiteille. Kaikki kunnioittivat toisten jäsenten työpanosta, jonka päämääränä oli lisätä entisestään varhaiskasvatuksen laatua Isokylän perhepäivähoidossa. Kaikki projektioorganisaation jäsenet osallistuivat toimintaan tunnollisesti, mutta lasten sairastumisen takia yhteen tunnekasvatusinterventioon osallistui vain kaksi perhepäivähoitajaa lapsineen. Tunnekasvatusinterventioihin osallistuvien lasten määrä vaihteli seitsemästä kahteentoista.

6.3 Tunnekasvatusinterventioiden arviointi

Suunnittelimme Isokylän perhepäivähoitoon seitsemän tunnekasvatusinterventiota, jotka toteutuivat pääpiirteittäin suunnitelmien mukaan. Jokaisen intervention kestoksi oli suunniteltu 45 minuuttia. Osasimme suunnitella tälle ajalle sopivasti toimintaa, joka oli myös lapsille mielekästä. Jokaisen interventiokerran päätteeksi kysyimme palautetta lapsilta tunnejanan (LIITE 9) avulla. Lapsilta saadun palautteen ja lapsihavainnoinnin perusteella muodostimme käsityksen siitä, mitä mieltä lapset olivat interventioista. Lapsihavainnoinnissa seurasimme erityisesti sitä, kuinka lapset jaksoivat keskittyä ohjattuun toimintaan, ja kuinka tunnekasvatusinterventioiden sisällöt soveltuivat lapsen ikä- ja kehitystasoon. Tunnejana palautejärjestelmänä oli ryhmän pienimmille lapsille vaikea ymmärtää, jolloin he saattoivat antaa hieman ristiriitaista palautetta. Tunnejanan lisäksi lapset saivat antaa suullista palautetta, mutta sitä saimme kerättyä melko vähän.

Havaintojemme perusteella lapset osallistuivat mielellään tunnekasvatusinterventioihin ja odottivat innolla seuraavaa interventiokertaa. Jokaisella interventiokerralla saimme iloisen vastaanoton. Lapset odottivat mielenkiinnolla tulevan interventiokerran sisältöä. Interventioihin osallistuneet lapset uskalsivat näyttää tarvittaessa myös negatiiviset tunteet, kuten mielipahan. Pääasiassa mielipahan tunteet syntyivät niissä tilanteissa, kun ei maltettu odottaa omaa vuoroa. Välillä mielipahan tunteita ei saatu purettua interventiokerran aikana, jolloin interventiokerrasta annettu palautekin oli sen mukaista. Seuraavalla interventiokerralla mieli oli kuitenkin taas positiivinen.

Havaitsimme, että perustunteiden tunnistaminen ja nimeäminen oli tunnekasvatusinterventioihin osallistuneilla 3–6-vuotiailla lapsilla melko hyvin hallinnassa. Tunteiden ilmaisu ja niiden säätely vaihtelivat lasten temperamentista riippuen. Ulospäin suuntautuneet lapset näyttivät herkemmin erilaiset tunteet. Hiljaisempia ja ujompia lapsia täytyi rohkaista enemmän kertomaan omista mielipiteistään ja ajatuksistaan. Havaitsimme, että suuressa ryhmässä toimiminen oli useimmille lapsille vielä haastavaa. Toisten huomioiminen, sääntöjen noudattaminen ja oman vuoron odottaminen oli hieman haastavaa osalle lapsista. Tässä tarvittiin ohjausta ja selkeää ryhmässä toimimisen sääntöjen kertaamista.

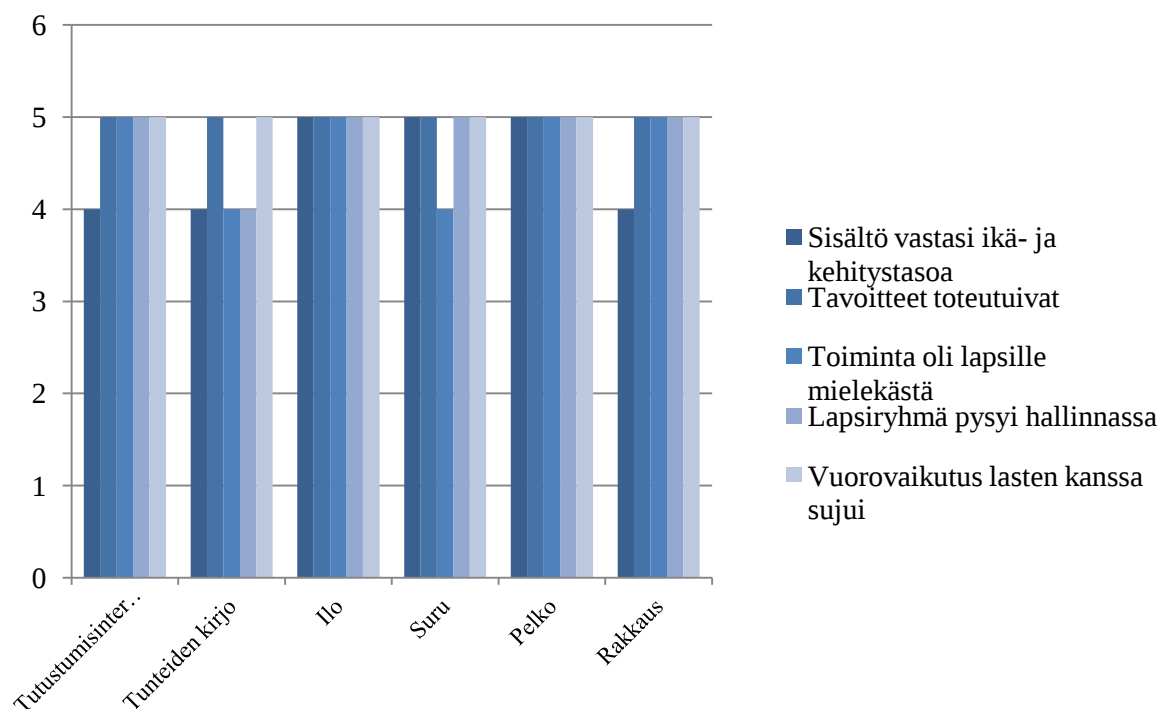
Pyysimme tunnekasvatusinterventioihin osallistuneilta perhepäivähoitajilta kirjallista palautetta jokaisen intervention päätteeksi. Palaute oli pääosin positiivista, mutta kehittä-

misideoitakin tuli. Perhepäivähoitajien mukaan onnistuimme erityisesti luontevalla tavalla toimimaan lasten kanssa ja rohkaisemaan jokaista lasta osallistumaan, myös hitaasti aiheeseen kypsyviä. Seuraavassa koonti perhepäivähoitajilta saadusta sanallisesta palautteesta.

Lasten huomioiminen - - oli aivan loistavaa!
Hyvä konsepti. Onnistuneet leikki- ja satuvalinnat.
Tunnelma oli hyvä, lapset hyvin mukana, myös ne, jotka harkitsevaisia ja hitaasti asiaan kypsyviä.
Ohjaustilanteessa lapsia voisi osallistaa enemmän.

Seuraavaan taulukkoon (TAULUKKO 2) on koottu perhepäivähoitajilta saatu palaute. Perhepäivähoitajat arvioivat viittä eri osa-aluetta asteikolla 1–5, luvun 1 tarkoittaessa erittäin huonosti ja luvun 5 tarkoittaessa erittäin hyvin.

TAULUKKO 2. Perhepäivähoitajien palaute interventioista

Interventioihin osallistuneiden lasten ikäskaala oli suuri, joten ikä- ja kehitystason mukaisen toiminnan suunnittelu oli välillä haastavaa. Perhepäivähoitajien palautteen mukaan olimme onnistuneet tässä kuitenkin yleensä hyvin tai erittäin hyvin. Ensimmäisillä interventiokerroilla saimme palautetta, että ohjeistukset voisivat olla hieman yksinkertaisempia, jotta lapset ymmärtävät paremmin niitä. Tähän kiinnitimme seuraavilla kerroilla erityistä huomiota. Ensimmäisellä kerralla saimme palautetta, että lapsia olisi voinut osallistaa enemmän. Annoimme tarkoituksella lapsille tilaa tutustua rauhassa uuteen ryhmätilanteeseen.

seen. Samalla saimme itse havainnoida lasten persoonallisuuden piirteitä, ja käyttäytymistä ryhmätilanteessa. Jatkossa tietoisesti osallistimme lapsia enemmän.

6.4 Tavoitteiden toteutuminen lasten näkökulmasta

Tunnekasvatusinterventioihin osallistuneet lapset olivat iältään 1–6-vuotiaita. Lasten tunneäly kehittyi vähitellen leikki-ikänsä aikana ja tunnekasvatus on tarpeellista kaikille varhaiskasvatusikäisille. Lasten laaja ikäskaala asetti jonkin verran haasteita ikä- ja kehitystason mukaisen toiminnan suunnittelussa. Suurin osa toteuttamastamme toiminnasta soveltui parhaiten 3–5-vuotiaille, mutta alle kolmevuotiaat kuitenkin osallistuivat toimintaan omilla ikä- ja kehitystason mukaisilla edellytyksillä. Lapsille asetetut toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Lapset kokivat tunnekasvatusinterventiot mielekkäiksi ja seuraavaa interventiokertaa odotettiin innolla.

Tunnekasvatusinterventioiden toiminnallisena tavoitteena oli tutustua perustunteisiin toiminnallisten menetelmien kautta. Käyttämämme toiminnalliset menetelmät olivat lapsilähtöisiä, joten lasten oli helppo osallistua toimintaan ja se oli pedagogisesti mielekästä. Käytimme tunnekasvatusinterventioissa tunnekasvatuksen apuvälineenä pääasiassa satuja, leikkiä, tunnekortteja, kuvataidetta ja musiikkia. Lapset saivat oppia tunnetietoja ja -taitoja lapsilähtöisesti viihdyttävässä ja lasta kiinnostavassa toimintaympäristössä.

Tunnekasvatusprojektin tavoitteena oli, että jokaisella lapsella olisi mahdollisuus osallistua toimintaan mahdollisimman aktiivisesti. Tämän toteutumiseksi ensisijaisesti tuli huolehtia, että ryhmän ilmapiiri on kannustava, lämmin, välittävä, turvallinen, luottavainen, osallistava, mikä loisi hyvät puitteet luottamukselliseen vuorovaikutukseen, jossa lapsen olisi helppo oppia ja kehittyä. Jokaisen lapsen persoonallisuuden tunteminen on tärkeää, jotta ohjaajan osaa vastata lapsen tarpeisiin. Ohjaajina lapsia oli tärkeää rohkaista osallistumaan kasvattaviin keskusteluihin, joissa lapsi pystyisi vapaasti ilmaisemaan omia ajatuksiaan, tunteitaan ja mielipiteitään. Tunnekasvatusinterventioissa oli tärkeää huomioida lasten erilaiset persoonallisuudet. Erityisesti aiheeseen hitaasti kypsyviä lapsia tuli kannustaa oikealla tavalla, ei painostaen ja pakottaen. Onnistuimme mielestämme tässä hyvin, mikä ilmeni myös perhepäivähoitajien antamassa palautteessa.

Oppimistavoitteena tunnekasvatusprojektissa oli, että lapsi oppii erilaisten perustunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Havaitsimme, että perustunteiden tunnistaminen ja nimeäminen olivat entuudestaan hyvin hallinnassa lapsiryhmän 3–6-vuotiailla lapsilla. Lapset alkoivat nimetä tunteita ja vähitellen puhua sekä omista että muiden tunteista ennen toista ikävuotta (Silvén 2002, 128). Toiminnot, joissa tavoitteena oli tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen soveltuivat myös nuorimpien lasten ikä- ja kehitystasolle. Kuten sanaston kehityksessä yleensä, lapset oppivat myös tunteiden osalta ensin tunnistamaan tietyn tunteen, sitten nimeämään sen epätäsmällisesti ja lopulta täsmällistä sanastoa käyttäen (Silvén 2002, 129). Tunnekasvatusinterventioissa kaikki varhaiskasvatusikäiset lapset saivat vahvistusta tunnesanaston hallintaan.

Tunnekasvatusinterventioissa opeteltiin myös empatiataitoja. Toisen ihmisen tunteiden ymmärtämistä pidetään tärkeänä, koska tunteet liittyvät kaikkiin sosiaalisiin tilanteisiin (Silvén 2002, 128). Tunnekasvatusinterventioissa esimerkiksi satujen ja kasvattavien keskusteluiden kautta lapset saivat näkökulmaa, kuinka ihmiset tuntevat eri tavoin samoja asioita, ja kuinka toisen ihmisen tunteisiin voi omalla toiminnallaan suhtautua. Voidakseen ymmärtää, mikä aiheuttaa toisen ihmisen tunnetilan, lapsen on opittava tietämään, miten erilaiset yksilölliset ja tilannetekijät säätelevät toisen tunteiden viriämistä (Silvén 2002, 129). Tunnekasvatusinterventioden aikana erilaisissa toiminnoissa kertautui useasti, että kaikki tunteet ovat sallittuja, eikä ole olemassa oikeita ja vääriä tunteita. Keskusteluiden kautta kävi ilmi, että tunnekasvatusinterventioihin osallistuneilla lapsilla oli käsitys siitä, kuinka toisten ihmisten sisäiseen maailmaan voi vaikuttaa omalla toiminnalla.

Tunteita opitaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Siksi lapsiryhmä oli tunnekasvatusinterventioden toteuttamiseen ihanteellinen. Perhepäivähoidossa lapsiryhmät ovat pieniä, joten tunnekasvatusinterventioissa lapsilla oli mahdollisuus opetella toimimista suuremmassa lapsiryhmässä. Lapsiryhmässä täytyi osata ottaa huomioon toiset lapset esimerkiksi kunnioittamalla, kuuntelemalla ja antamalla toiselle vuoron. Havainnoimme, että erityisesti vuoron odottaminen oli joidenkin lasten kohdalla melko haasteellista. Toiminnan aikana pyrimme asettamaan johdonmukaisesti ja jämäkästi rajoja, esimerkiksi muistuttamalla lapsia säännöistä. Toiminnan lomassa harjoittelimme oman vuoron odottamista niin keskustelussa kuin muussa toiminnassa, sekä toisen kuuntelemista ja huomioonottamista. Toisten huomioimisen tavoitteena oli, että lapsi saa kokemuksia oman toiminnan vaikutuksista toisten lasten tunteisiin, eli kyky empatiaan vahvistuu.

Tunnekasvatusprojektin tulostavoitteena oli tunnetietojen ja –taitojen vahvistuminen. Tunnetietojen ja –taitojen vahvistumista ei lyhytkestoisessa tunnekasvatusprojektissa voitu mitata. Jokainen tunnekasvatushetki on kuitenkin lapsen tunne-elämän kehitykselle merkityksellinen, sillä tunneäly kehittyy pikkuhiljaa leikki-iän aikana.

Tulostavoitteena oli myös varhaiskasvatuksen laadun lisääminen varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämisen kautta. Näimme tunnekasvatuksen ja lapsen suotuisan tunne-elämän kehityksen niin merkittävänä, että kehitimme lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan erillisen tunnetaito-välilehden, jolloin lapsen tunne-elämän kehitystä on mahdollista seurata tarkemmin ja enemmän jäsennellysti.

6.5 Tavoitteiden toteutuminen perhepäivähoidon näkökulmasta

Toiminnallisena tavoitteena perhepäivähoidon näkökulmasta oli, että Isokylän perhepäivähoitajat saisivat lisää työkaluja tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Ottamalla vastuun lapsiryhmän ohjauksesta annoimme perhepäivähoitajien toimia tunnekasvatusinterventioissa tarkkailijan roolissa, jolloin he saivat mahdollisuuden poimia ideoita tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Tunnekasvatusprojektissamme toimme työkaluja kuinka tunnekasvatusta voi toteuttaa toiminnallisten menetelmien kautta. Halusimme tuoda ajatusta, että ohjattua tunnekasvatusta on mahdollista toteuttaa arjen normaaleissa puitteissa.

Yhtenä toiminnallisena tavoitteena oli myös toimiva yhteistyö perhepäivähoidon kanssa. Isokylän perhepäivähoitajat olivat yhteistyöhaluisia ja suhtautuivat meihin vastaanottavaisesti. Meille projektiopinnäytetyötekijöille tuli tunne, että tavoittelemme yhteisiä päämääriä perhepäivähoitajien kanssa. Saimme kokea, että olemme tasavertaisesti perhepäivähoitajien kanssa toimimassa lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin parhaaksi. Se, että perhepäivähoitajat ottivat meidät mukaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämiseen, osoitti luottamusta ammatillisiin kykyihimme.

Tunnekasvatusinterventioiden oppimistavoitteena oli, että perhepäivähoitajat tiedostavat entistä paremmin tunnekasvatuksen merkityksen lapsen tunne-elämän kehittymiselle. Tulostavoitteena oli, että perhepäivähoitajat kokevat saaneensa tukea tunnekasvatuksessa. Tunnetaito-välilehti sekä ohjauskansio ovat konkreettisia apuvälineitä tunnekasvatukseen.

Näitä molempia perhepäivähoitajat voivat käyttää työkaluina tulevaisuudessakin. Perhepäivähoitajilta saadun palautteen perusteella ohjauskansion laatiminen koettiin tarpeelliseksi.

6.6 Tavoitteiden toteutuminen opinnäytetyöntekijöiden näkökulmasta

Tarkastelemme tavoitteiden toteutumista sosionomin (AMK) varhaiskasvatuskompetenssin kautta. Ensimmäinen sosionomin (AMK) kompetensseista on eettinen osaaminen. Projektioinnäytetyössämme osoitimme eettistä varhaiskasvatusosaamista jo projektin suunnitteluvaiheessa. Ymmärsimme, että lapsuus on ainutkertainen elämänvaihe, jolloin rakennetaan pohjaa ihmisen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Lapsen tunne-elämän kehityksen tukemisella on kauaskantoisia positiivisia vaikutuksia, joten tätä pyrimme tunnekasvatusprojektissamme vahvistamaan. Sitoutuminen ammattieettisiin arvoihin ja periaatteisiin on pohjana kaikelle sosiaalialan ammatilliselle toiminnalle. Sitouduimme lisäksi noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita, mikä näkyi esimerkiksi siten, että hankimme tutkimustamme varten kaikki tarvittavat luvat sekä noudatimme sopimusta projektin aikana kerätyn dokumentaation hävittämisestä.

Huomioimme jo suunnitteluvaiheessa lapsilähtöisyyden periaatteet ja sitä kautta toteutimme lapsille pedagogisesti mielekästä toimintaa. Tunnekasvatusinterventioissa pidimme tärkeänä jokaisen lapsen yksilöllistä ja tasavertaista huomioimista. Eettistä osaamista osoitimme myös siten, että toimimme vastuullisesti projektiorganisaatiossa. Vastuullinen toimiminen näkyi siten, että toteutimme projektin tavoitteellisesti alusta loppuun saakka huomioiden kaikki projektiorganisaation jäsenet. Sosionomin eettiseen osaamiseen kuuluu, että kykenee antamaan ja vastaanottamaan rakentavaa palautetta, mikä kehittyi projektin aikana.

Asiakastyön osaamista tarvittiin tunnekasvatusprojektin jokaisessa vaiheessa. Alussa oli tärkeä luoda tunnekasvatusprojektille toimiva verkosto sekä rakentaa luottamuksellisia yhteistyösuhteita projektiorganisaation jäseniin. Tunnekasvatusprojektin toiminnallisessa vaiheessa oli tärkeä luoda luottamuksellinen vuorovaikutussuhde lapseen. Osa varhaiskasvatuksen asiakastyön osaamista on, että osaa huomioida jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja toisaalta tunnistaa myös lapsiryhmän tarpeet. Oppimistavoitteena oli havainnoivan työ-

otteen sisäistäminen olennaiseksi osaksi varhaiskasvatustyötä. Projektin aikana teimme tietoisesti lapsihavainnointia, jonka kautta kehityimme lasten tarpeiden tunnistamisessa. Havainnoinnin tuloksia opimme käyttämään myös hyödyksi pedagogisesti mielekkään toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tunnekasvatusprojektin aikana ryhmänohjaus- taidot kehittyivät jatkuvan reflektoinnin ja perhepäivähoitajilta saadun palautteen kautta.

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen kehittyi projektin aikana. Kokonaiskuvan muodostaminen varhaiskasvatustoiminnasta oli tärkeää, jotta pystyttiin tunnistamaan kehittämistarpeet ja kehittämään niitä. Projektin alkuvaiheessa tuli ottaa selvää tunnekasvatuksen nykytilanteesta olemalla vuorovaikutuksessa palvelujärjestelmän eri toimijoiden kanssa. Perehdyimme siihen, kuinka varhaiskasvatustoimintaa ohjaavissa asiakirjoissa tunnekasvatus on esillä ja esiintyykö mahdollisia kehittämistarpeita. Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmaa lukiessa ja projektiorganisaation jäsenten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta tulimme siihen tulokseen, että Isokylässä ohjatun tunnekasvatuksen toteuttamisen vahvistamiseen oltiin vastaanottavaisia. Tätä kehittämistyötä varten saimme luotua toimivan verkoston ja havaitsimme, että toimivassa asiantuntijaverkostossa on hedelmällistä työskennellä, koska eri ammattikuntien edustajat toivat omaa osaamistaan toimintaan.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaamisen kompetenssi täyttyi siltä osin, että huomioimme toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa lasten kulttuurin ominaispiirteet ja hyödynsimme niitä käytännössä, jolloin toiminta oli lapsille mielekäästä ja siihen oli helppo osallistua. Edistimme jokaisen lapsen osallistumista ja kuulluksi tulemistä perhepäivähoitoryhmässä muun muassa rohkaisemalla mielipiteiden esille tuomisessa. Tiedostimme tunnekasvatusprojektin aikana, että jo lapsuudessa luodaan edellytyksiä toimimiseen yhteiskunnan jäsenenä, ja tunnetaidot ovat pohjana sosiaalisille taidoille, joita yhteiskunnassa arvostetaan. Hyvät tunnetaidot ennustavat hyvinvointia tulevaisuudessakin, siksi ohjatun tunnekasvatuksen toteuttamista tulee vahvistaa.

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen on yksi sosionomin (AMK) kompetenssi. Tunnekasvatusprojektin aikana kokonaiskuva varhaiskasvatuksesta vahvistui, ja tiedot ja taidot lisääntyivät. Tietoperustan pohjalta arvioimme nykyisiä työkäytäntöjä tunnekasvatuksen osalta. Käytännön työelämän toimijoita kuulemalla selvisi, että ohjatun tunnekasvatuksen lisäämiselle olisi tarvetta. Työelämästä noussut tarve oli sen edellytyksenä, että tunnekas-

vatusprojekti toteutui Isokylän perhepäivähoidossa. Tunnekasvatusinterventioissa suoritettun lapsihavainnoinnin pohjalta kehitimme arviointivälineen, tunnetaito-lomakkeen.

Projektiopinnäytetyön kautta osoitimme, että kykenemme johtamaan asioita, ihmisiä ja prosesseja, mikä kuuluu sosionomin (AMK) johtamisaamisen kompetenssiin. Projektiopinnäytetyössä projektipäälliköinä meidän tuli nähdä projekti kokonaisuutena, ja ottaa vastuu projektin suunnittelemisesta, sujuvasta yhteistyöstä, aikataulusta ja muusta organisoinnista. Johdimme projektia alusta loppuun asti suhteellisen sujuvasti, ja kokonaisuus pysyi kaiken aikaa hallinnassa. Saimme toimivasta kokonaisuudesta positiivista palautetta myös perhepäivähoitajien taholta.

7 POHDINTA

Projektityöskentely on nykypäivän työelämässä yleistynyt, ja sosionomi (AMK) tutkinnon suorittaneiden on mahdollista työllistyä projektipäällikön tehtäviin. Projektiopinnäytetyötä tehdessä saimme arvokasta kokemusta projektityöskentelystä. Suunnittelu-, organisointi-, ohjaus-, arviointi- ja yhteistyötaitoja pääsemme todennäköisesti hyödyntämään työelämässakin. Projektiopinnäytetyön tekeminen vahvisti sosiaalialan ammatillista asiantuntijuutta sekä tietoja, taitoja ja asenteita, joita tarvitaan varhaiskasvatustoiminnassa. Esimerkiksi ryhmänohjaustaidot kehittyivät. Samoin tiedot lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä varhaiskasvatustoiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä lisääntyivät.

Projektiopinnäytetyön tekeminen oli pitkä prosessi. Sen valmistuminen lopulliseen muotoon vaati pitkäjänteistä työstämistä. Tavoitteiden asettaminen ja niihin palaaminen pitivät projektia kasassa. Pienet välitavoitteet ovat saattaneet meitä kohti lopullista päämäärää, projektiopinnäytetyön valmistumista ja sosionomin (AMK) tutkintotodistuksen saamista. Nämä henkilökohtaiset tavoitteet ovat motivoineet työskentelemään projektiopinnäytetyön parissa. Projektin yhtenä lisäarvona on, että projekti toteutettiin perhepäivähoidossa. Palautteen perusteella saimme lisävarmistusta, että projektimme oli tukemassa perhepäivähoitajien toteuttamaa tunnekasvatusta, ja se oli merkityksellinen Isokylän perhepäivähoitajille ja heidän hoitolapsilleen. Tunnekasvatusprojektimme ei koske pelkästään Isokylän perhepäivähoitoa, vaan se on myös laajemmin vaikuttamassa varhaiskasvatuksen kentällä.

Projektiopinnäytetyön suunnittelu vaati luovuutta erityisesti tunnekasvatusinterventioiden sisältöjä kehiteltäessä, sillä meillä ei ollut niihin valmista rakennetta. Yksityiskohtaisen projektisuunnitelman pohjalta oli mielekasta käynnistää ja lähteä toteuttamaan varsinaista projektiopinnäytetyötä. Suunnittelutyö ei loppunut missään projektin vaiheessa, vaan sitä täytyi tehdä jatkuvasti. Koimme, että pitkässä suunnitteluvaiheessa omat ajatukset jäsenyivät ja tietämys aiheesta syventyi.

Alkuperäinen projektisuunnitelma laajeni projektin edetessä koskemaan tunnekasvatusinterventioiden sekä ohjauskansion toteuttamisen lisäksi lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämistä. Projektin laajeneminen toi hieman lisätyötä, mutta mieles-

tämme täydensi mielekkäällä tavalla alkuperäistä suunnitelmaa ja lisäsi projektiopinnäytetyön vaikuttavuutta. Persoonallisena vahvuutenamme näemme hyvän muutoksensietokyvyn, jolloin pystyimme suhtautumaan muutokseen tuomiin lisähaasteisiin positiivisesti. Kykyä sietää muutoksia vaaditaan myös sosiaalialan ammattilaiselta.

Projektiopinnäytetyön tekeminen varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa oli hyödyllistä ja avartavaa, kun jokainen toi omaa asiantuntemustaan esille. Projektin tekeminen oli jatkuvaa vuoropuhelua, joka vei asioita eteenpäin ja avasi uusia näkökulmia. Ymmärsimme projektiopinnäytetyötä tehdessä yhteistyön merkityksen. Jatkuvan itsereflektion sekä muilta projektiorganisaation jäseniltä saadun palautteen kautta itsessä tiedosti niitä vahvuuksia, joita sosiaalialan ammattilaiselta vaaditaan. Sosiaalialan osaaminen lisääntyi, ja sisäistimme sosionomin (AMK) kompetenssit, etenkin varhaiskasvatuskompetenssit.

Projektiopinnäytetyön aikana kokonaiskuva varhaiskasvatuksen kentästä selkiytyi. Ymmärsimme varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen merkityksen, ja niiden vaikutuksen varhaiskasvatustoimintaan. Tiedostimme varhaiskasvatusta ohjaavien arvojen ja periaatteiden toteutumisen varhaiskasvatustoiminnan arjessa ja noudatimme itsekkin niitä projektiopinnäytetyötä tehdessä. Ymmärsimme, että lapsi on toiminnan keskiössä, ja jokainen lapsi tulee kohdata yksilönä. Tällä osoitimme eettistä osaamista.

Asiakastyön osaaminen korostui etenkin lapsihavainnointia tehdessämme. Lapsihavainnoinnin kautta ymmärsimme jokaista lasta paremmin, ja osasimme ottaa erityispiirteet huomioon. Tunnekasvatusprojektin aikana käytimme erilaisia toiminnallisia menetelmiä lasten kanssa työskennellessä. Havaitsimme toiminnallisten menetelmien hyödyt vuorovaikutuksen ja lapsilähtöisen kohtaamisen välineenä. Tunnekasvatusprojektillemme sopivia sisältöjä suunnitellessa ja toteuttaessa heräsimme huomaamaan toiminnallisten menetelmien valtavan käyttömahdollisuuksien kirjon. Tunnekasvatusprojekti mahdollisti sen, että saimme monipuolisesti kokeilla käytännössä toiminnallisia menetelmiä sekä tiedostaa, mitkä menetelmät ovat itselle sopivia. Tästä on jatkossakin hyötyä varhaiskasvatustyössä.

LÄHTEET

Corderoy, T. ja Beardshaw, R. 2014. Juuri sopiva kahdelle. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Emmett, J. & Cabban, V. 2008. Myyrän paras lahja. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 54-66.

Hoffman, M. 2013. Meidän ja muiden tunteet. Helsinki: Lastenkeskus.

Hujala, E. & Fonsén, E. 2011. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 312-327.

Hujala, E. Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin Oy.

Ihme, I. 2009. Arviointi työvälineenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma. 2010. Www-dokumentti. Saatavilla: https://www.kokkola.fi/opetus_ja.../fi.../kokkola_vasu_2010.pdf. Luettu 29.5.2014.

Kokkonen, M. 1996. Tunteiden kokemisesta tunteiden kohtaamiseen. Teoksessa Pulkkinen, L. (toim.) Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 191–205.

Laki lasten päivähoidosta 1973/36.

Leblanc, C. ja Tharlet, E. 2012. Rakastatko minua, jos... Helsinki: Lasten keskus.

Lööw, M. 2002. Onnistunut projekti. Projektijohtamisen ja –suunnittelun käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Nivala, E. 2011. Sosiaalipedagogiikka nuorten yhteiskunnallisen kasvun tukena. Teoksessa Räihä, P. & Steiner, T. (toim.) Samalta viivalta 5. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–71.

Ojanen, T., Ritmala, M., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2013. Lapsen aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus. 2013. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin. Saatavilla: http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunnetaitoja_oppii_harjoittelemalla#1. Luettu 29.5.2014.

Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Teoksessa Alho-Kivi, H & Keskinen, S. (toim) Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 13 – 37.

Parvela, T. 2001. Rapinaa yössä. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Silvén, M. 2002. Pienen lapsen ja hänen hoitajansa varhainen vuorovaikutus. Teoksessa Alho-Kivi, H & Keskinen, S. (toim) Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 116–133.

Uusitalo, I. 2002. Kasvun kansion merkityksistä ja käyttömahdollisuuksista perhepäivähoidossa. Teoksessa Alho-Kivi, H & Keskinen, S. (toim) Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 101-115.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Saatavilla: www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066. Luettu 29.5.2014.

Velthujs, M. 2003. Sammakko on surullinen. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Österberg, A. & Tuomola, L. 2013. Tunteet tutuiksi –tehtäväkortit. Jyväskylä: Ps-kustannus.

TUNNETAIDOT 3-5v.

LAPSEN NIMI: _____

Rasti ruutuun.

1=Ei hallitse ollenkaan, 2=Hallitsee jonkin verran, 3=Hallitsee hyvin, 4=Hallitsee erittäin hyvin

		1	2	3	4	Lisätietoja
Tunteiden tunnistaminen	Tunteiden nimeäminen/sanoittaminen					
Tunteiden ilmaisu	Tunteista kertominen					
	Myötätunnon osoittaminen					
Tunteiden säätely	Pettymysten sietäminen, kykenee kompromisseihin					
	Keskittymiskyky					
Ryhmässä toimiminen	Osallistuminen ryhmässä					
	Sääntöjen noudattaminen					
	Vuoron odottaminen					
	Toisten huomioiminen					

Marianne Myllylahti ja Rebekka Raudaskoski

**TOIMINNALLISET MENETELMÄT LASTEN TUNNEKAS-
VATUKSESSA**

Ohjauskansio Kanta-Kokkolan perhepäivähoitoon

**Projektisuunnitelma
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Tammikuu 2014**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 PROJEKTIN KUVAUS JA TAVOITTEET	4
2.1 Tarkoitus ja tavoitteet	4
2.2 Tietoperustaa	7
2.3 Standardit, viranomais määräykset sekä lainsäädäntö	9
2.4 Tulosten määrittely ja laatu	9
3 PROJEKTIORGANISAATIO	10
4 TOTEUTUSSUUNNITELMA	11
4.1 Toteutus ja rajaus	11
4.2 Aikataulu ja työvaiheet	11
4.3 Potentiaaliset ongelmat ja riskit	12
4.4 Interventioiden toteutus	13
4.4.1 Tutustumisinterventio	13
4.4.2 Tunteisiin tutustuminen	13
4.4.3 Tunne: ilo	14
4.4.4 Tunne: suru	15
4.4.5 Tunne: pelko	16
4.4.6 Tunne: rakkaus	16
4.4.7 Lopetusinterventio	17
5 PROJEKTIBUDJETTI	18
6 OHJAUSSUUNNITELMA	19
6.1 Ohjausryhmän, projektiryhmän ja työryhmien kokoukset	19
6.2 Projektista tiedottaminen, dokumentointi ja raportointi	19
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	20
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen toiminnallinen projektiopinnäytetyö, joka suuntautuu varhaiskasvatuksen kentälle. Tavoittelemme varhaiskasvatuskelpoisuutta, joten projektin myötä osoitamme oman varhaiskasvatusosaamisemme sekä kehitymme ammatillisesti. Työn tilaajana on Kokkolan varhaiskasvatus. Toteutamme projektiopinnäytetyön toiminnallisen osuuden Isokylän perhepäivähoidossa. Toiminnallinen osuus koostuu yhteensä seitsemästä ohjauskerrasta. Näiden pohjalta tuotamme Kanta-Kokkolan alueen perhepäivähoitajille ohjauskansion, jonka tarkoituksen on tukea perhepäivähoitajien toteuttamaa tunnekasvatusta. Ohjauskansio sisältää esimerkkejä toiminnallisista keinoista, joiden avulla tunnekasvatusta voidaan toteuttaa.

Tavoitteena on, että projektista on mahdollisimman paljon hyötyä sekä meille, että Kanta-Kokkolan perhepäivähoidolle – niin varhaiskasvatusikäisille lapsille kuin heidän hoitajilleen. Haluamme auttaa perhepäivähoitajia huomaamaan toiminnallisten menetelmien ja satujen mahdollisuuksia lasten tunnekasvatuksessa. Toiminnallisen osuuden aikana perhepäivähoitajat osallistuvat interventioihin, mutta eivät ota päävastuuta ohjauksesta. Tällöin he saavat mahdollisuuden havainnoida ideoita oman työn tueksi ja toisaalta keskittyä tarkkailemaan ohjauskertojen toimivuutta sekä antamaan kehittämisideoita. Opinnäytetyöprojekti antaa meille arvokasta kokemusta mm. projektinhallinnasta ja ryhmänohjauksesta.

2 PROJEKTIN KUVAUS JA TAVOITTEET

2.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Projektiopinnäytetyömme tarkoituksena on järjestää Kanta-Kokkolan perhepäivähoitoon Isokylän tiimin varhaiskasvatusikäisille lapsille ikä- ja kehitystason mukaista tunnekasvatusta. Tunnekasvatuksen välineinä käytämme satuja ja toiminnallisia menetelmiä, kuten leikkejä. Interventioissamme toteuttama tunnekasvatus vahvistaa tietoisuutta perustunteista. Vuorovaikutuksessa muiden kanssa lapsi oppii nimeämään tunteita, ja rohkaistuu ilmaistamaan niitä. Tarkoituksena on tukea systemaattista tunnekasvatuksen toteuttamista sekä motivoida perhepäivähoitajia hyödyntämään toiminnallisia menetelmiä monipuolisemmin tunnekasvatuksen apuvälineenä. Koostamme apuvälineeksi ohjauskansion.

Olemme jakaneet projektin tavoitteet tulostavoitteisiin, toiminnallisiin tavoitteisiin ja opimistavoitteisiin, ja kuvaamme niitä jokaisen toimijan näkökulmasta (lapsi, Kokkolan perhepäivähoito ja sosionomi (AMK)).

Lapsen näkökulmasta katsottuna tavoitteena on, että interventioihin osallistumalla hän saa ikä- ja kehitystason mukaisesti tutustua perustunteisiin. Käytämme interventioissa lapselle ominaisia tapoja oppia. Haluamme olla luomassa turvallista ilmapiiriä, jossa lapsi rohkenee puhua omista tunteistaan sekä oppii tunnistamaan ja nimeämään niitä. Tunnetaitoja opitaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, jolloin lapsi oppii hyväksymään erilaisia tunteita itsessä ja muissa. Opinnäytetyöprojektin myötä haluamme korostaa satujen merkitystä, sillä sadut leikkien ohella rikastuttavat lapsen mielikuvitusta sekä vahvistavat lapsen suhdetta toiseen ihmiseen. Rikas mielikuvitus edesauttaa lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

Perhepäivähoidon näkökulmasta projektimme tavoitteena on perhepäivähoitajien toteuttaman tunnekasvatuksen tukeminen. Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelman (2010) mukaan lapsen tunteiden, sosiaalisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä on tuettava erityisesti kielen avulla. Kielen avulla lapsi jäsentää havaintojaan sekä tutustuu ympäristöönsä. Lapsi totuttelee kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan. Varhaiskasvatussuunnitelmassa tunnekasvatuksen toteuttamiselle ei

anneta selkeitä kehyksiä, joten sitä ei tehdä suunnitellusti, vaan se sisällytetään arjen toimintoihin. Ottamalla perhepäivähoitajat mukaan lasten interventioihin annamme heille uusia, konkreettisia välineitä toteuttaa tunnekasvatusta perhepäivähoidon arjessa, enemmän systemaattisesti. Tuotamme interventioiden pohjalta ohjauskansion jaettavaksi koko Kanta-Kokkolan perhepäivähoitoon.

Henkilökohtaisena tavoitteenamme on opinnäytetyöprojektin myötä lisätä varhaiskasvatustusosaamista sekä kehittää sosionomin (AMK) kompetensseja. Saamme valmiuksia projektin hallintaan sekä vahvistamme yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojamme. Projektin valmistumisen myötä saavutamme sosionomi (AMK) -tutkinnon sekä varhaiskasvatuskelpoisuuden.

Taulukossa olemme kuvanneet projektin erilaisia tavoitteita (tulostavoitteet, toiminnalliset tavoitteet ja oppimistavoitteet) jokaisen toimijan näkökulmasta.

TAULUKKO 1. Projektiopinnäytetyön tavoitteet

TAVOITTEET	LAPSI	KOKKOLAN PERHEPÄIVÄ- HOITO	SOSIONOMI (AMK)
TOIMINNALLI- NEN TAVOITE	*Ikä- ja kehitystason mukaisiin interventioihin osallistuminen *Perustunteisiin tutustuminen toiminnallisten menetelmien kautta *Vuorovaikutus turvallisessa ilmapöydässä *Rohkeus osallistua kasvattaviin keskusteluihin	*Mahdollisuus kehittää valmiuksia tunnekasvatuksen toteuttamiseen ikä- ja kehitystason mukaisesti *Ideoita toiminnallisten menetelmien hyödyntämiseen tunnekasvatuksessa *Yhteistyö	*Yhteistyösuhteiden luominen *Lapsen havainnoiminen *Pedagogisesti mielekkään toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen
OPPIMISTA- VOITE	*Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen * Erilaisten tunteiden hyväksymistä itsessä ja muissa *Empatiakyvyn vahvistuminen *Ryhmätyötaidot	*Tunnekasvatuksen merkityksen huomioiminen, ja toteuttamisen mahdollisuudet arjessa	*Sosionomin kompetenssien sisäistäminen *Lapsilähtöisen, havainnoivan työotteen sisäistäminen *Projektin hallinta *Ryhmänohjaustaidot
TULOSTAVOITE	*Tunnetietojen ja -taitojen vahvistuminen *Laadukkaampi varhaiskasvatus *Päivitetyt vasut (kehityksen seuraaminen)	*Tuki vasujen päivitykseen	*Sosionomi (AMK)-tutkinnon suorittaminen *Varhaiskasvatuskelpoisuus *Kokonaiskuva vk-toiminnasta *Ammatillinen kasvu

2.2 Tietoperustaa

Opinnäytetyömme pääkäsitteet ovat varhaiskasvatus, tunnekasvatus, perhepäivähoito ja toiminnalliset menetelmät. Olemme seuraavana avanneet niiden tietoperustaa.

Vanhemmat toimivat lastensa ensisijaisina kasvattajina, mutta toinen keskeinen varhaiskasvatuksen toteuttaja on päivähoitojärjestelmä. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset tuovat sellaista tietoisuutta kasvatukseen, jota vanhemmilta ei voida edellyttää. Suomalainen varhaiskasvatus muodostuu kokonaisuudessaan hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Yksi varhaiskasvatuksen toimintamuodoista on perhepäivähoito. Perhepäivähoito on kodinomaista, hoitajan kotona tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Perhepäivähoitaja hoitaa korkeintaan 4,5 lasta. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 11; Kokkola.fi.)

Varhaiskasvatuksen katsotaan kattavan ikävuodet nollasta kahdeksaan. Lapsi tarvitsee syntymästään asti hoitoa ja huolenpitoa. Kehittyessään lapsen omatoimisuus lisääntyy, jolloin aikuisen tehtävänä on ohjata tilanteissa eteenpäin ja edistää uusien asioiden oppimista. Varhaiskasvatuksessa kaikki tilanteet ovat kasvatustilanteita, ei pelkästään ohjatut toiminnalliset tilanteet. Varhaiskasvatus on myös opetusta ja lapsuus vahvaa oppimisen aikaa. Oppiminen tapahtuu leikin kautta, mutta myös spontaanisti päivän eri tilanteissa, kuten perushoitotilanteissa sekä ohjatussa toiminnassa. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 11; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Varhaiskasvatuksen sisällöt jaetaan sisällöllisiin orientaatioihin, jotka täydentävät toisiaan. Sisällölliset orientaatiot ovat kasvattajalle kehys siitä, millaisia kokemuksia kasvattajan tulisi tarjota, jotta lapsi saisi mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan maailmasta. Projektioinnäytetyössämme perhepäivähoidossa toteuttamissamme sisällöissä kehyksinä toimivat sekä esteettinen että eettinen orientaatio. Esteettisen orientaation puitteissa kasvattajan tulee tarjota lapselle omakohtaisia kokemuksia, elämyksiä ja aistimuksia esimerkiksi kuvataiteen, kirjallisuuden tai musiikin keinoin. Projektioinnäytetyössämme toteutamme esteettistä orientaatiota pääasiassa lastenkirjallisuuden keinoin. Eettinen orientaatio ohjaa kasvattajaa pohtimaan lapsen kanssa eettisiä kysymyksiä hänen kehitystasonsa mukaisesti. Projektioinnäytetyömme tukee eettisen orientaation sisältöjen toteutumista siltä osin, että

lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään tunteita, sekä hyväksyy niitä itsessään ja muissa ihmisissä. (Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Toiminnalliset menetelmät sisältävät nimensä mukaisesti erilaisia toiminnallisia keinoja työskennellä asiakkaiden parissa. Toiminnalliset menetelmät voivat olla apuna erilaisten haasteellisten asioiden jäsentämisessä ja työstämisessä. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 157-158.) Opinnäytetyössämme käytämme erilaisia lapsille sopivia toiminnallisia menetelmiä, kuten leikkiä, sadutusta, tunnekortteja, musiikkia ja kuvataidetta.

Sadut ovat yksi lasten kanssa käytettävistä toiminnallisista menetelmistä. Satujen avulla voidaan edistää monenlaisten asioiden oppimista ja niiden avulla lapsi voi käsitellä erilaisista tilanteista aiheutuvia tunteita. Sadut antavat lapselle positiivisia tunteita ja kehittävät mielikuvitusta, joka on kaiken luovan ajattelun perusta. Lisäksi ne tukevat lapsen kielellistä kehitystä, mikä on myös kaikkien varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden toteuttamisen kannalta keskeistä. Parhaassa satuiässä ajatellaan olevan 4 – 8-vuotiaiden, mutta lapsen ominaisuudet, kehitystaso ja elämäntilanne vaikuttavat olennaisesti hänen kiinnostukseensa satuihin. (Ylönen 2000, 7, 9; Jokipaltio 1997, 5; Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Tunnekasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen empatiakykyä, vahvistaa hänen selviytymistaitojaan ja itsehillintäänsä. Tämän avulla voidaan ennaltaehkäistä erilaisia ongelmatilanteita, kuten kiusaamista ja syrjäytymistä. Tunnekasvatuksen kautta lapsi oppii tunnistamaan omat tunteensa sekä oppii ilmaisemaan niin myönteiset kuin kielteisetkin tunteet. Lisäksi on tärkeää, että lapsi kehittyy kielellisesti ja pystyy nimeämään tunteitaan monipuolisesti. Tavoitteena on, että lapsi kokee läheisen tunnesuhteen toisiin ihmisiin myönteiseksi ja palkitsevaksi. Projektiopinnäytetyössämme olennaista on tutustua tunteisiin, ja lisätä lapsen ymmärrystä siitä, ettei pelkkä tunne voi satuttaa. Ryhmässä lapsi ymmärtää, että tunteita voi ilmaista muille sanallisesti. Jos lapsi ei opi puhumaan tunteistaan, voi olla ettei hän lainkaan opi tunnistamaan niitä. (Laukkanen & Heikura-Toropainen 2012, 23; Puolimatka 2010, 67-68.)

2.3 Standardit, viranomaismääräykset sekä lainsäädäntö

Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu YK:n lastenoikeuksien sopimukseen, jossa lapsille turvataan oikeus itseään koskevaan päätöksentekoon sekä oikeus huolenpitoon ja suojeluun. Varhaiskasvatusta ohjataan sekä valtakunnallisilla että kunnan omilla asiakirjoilla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteina on ohjata valtakunnallista varhaiskasvatusta, sen yhdenvertaista toteutumista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä koko maassa. Tämän pohjalta laaditaan kunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Projektimme taustalla vaikuttaa Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma, ja toiminnan suunnittelua ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmasta lähtevät sisältöalueet, eli orientaatiot. Orientaatiot muodostavat varhaiskasvatuksen ammattilaisille kehyksen siitä, millaisia kokemuksia, tilanteita ja ympäristöjä heidän tulee tarjota, jotta lapsen kasvu ja kehitys etenee tasapainoisesti. Suomessa päivähoiton toimintaa ohjaavat ensisijaisesti laki ja asetus lasten päivähoidosta vuodelta 1973. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005; Laki lasten päivähoidosta 1973/36.)

2.4 Tulosten määrittely ja laatu

Projektin aikana keräämme palautetta perhepäivähoitajilta ja lapsilta jokaisen intervention päätteeksi. Dokumentoimme palautteet, jotta pystymme kehittämään toimintaamme projektin aikana. Pyydämme perhepäivähoitajilta sekä suullista, että kirjallista palautetta. Kirjallista palautetta varten laadimme lomakkeen, jonka annamme täytettäväksi jokaisella kerralla. Lapsilta keräämme palautetta kehittämäämme tunnejanaa hyödyntäen. Projektin aikana pyrimme kaiken aikaa rehelliseen itsearviointiin. Pitämällä projektipäiväkirjaa arviointi tulee huolellisesti dokumentoitua.

3 PROJEKTIOORGANISAATIO

Opinnäytetyömme tilaaja on Kokkolan kaupungin varhaiskasvatus, tarkemmin ottaen perhepäivähoito. Sopimuksen teemme Kokkolan sivistystoimen kanssa, jonka varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorina toimii Elina Myllyniemi. Ohjausryhmään kuuluu työelämänohjaaja, perhepäivähoidon ohjaaja Tuula-Maija Parpala sekä Centria ammattikorkeakoulun taholta ohjaava opettaja Anne Jaakonaho. Projektipäällikköinä toimivat sosionomiopiskelijat Rebekka Raudaskoski ja Marianne Myllylahti.

4 TOTEUTUSSUUNNITELMA

4.1 Toteutus ja rajaus

Kokkolan alueella on yhteensä noin 50 perhepäivähoitajaa. Rajasimme aluksi opinnäytetyöprojektimme koskemaan vain Kanta-Kokkolan alueen suomenkielisiä kunnallisia perhepäivähoitajia, joita on yhteensä noin 30. Jotta lapsiryhmän koko pysyy hallittavana, interventioihin osallistuu osa Isokylän tiimin perhepäivähoitajista hoitolapsineen. Toteutamme interventiot perhepäivähoitajan kodissa. Opinnäytetyöprojektistamme hyötyvät kuitenkin kaikki Kanta-Kokkolan perhepäivähoitajat, sillä koostamme interventioista ohjauskansion, joka jaetaan kaikille perhepäivähoitajille.

4.2 Aikataulu ja työvaiheet

Syksy 2012

- Aihepiirin rajaus varhaiskasvatukseen
- Aihepiiriseminaari

Kevät 2013

- Yhteydenotto varhaiskasvatustoiminnan koordinaattoriin, Elina Myllyniemeen
- Tapaaminen varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori Elina Myllyniemen ja varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö Tuija Kipon kanssa
- Kohderyhmän rajaus: Kanta-Kokkolan perhepäivähoitajat (n. 30 perhepäivähoitajaa) sekä hoidettavat lapset
- Projektisuunnitelman laatiminen, seminaari 29.5.2013
- Työelämäohjaajan ja ohjaavan opettajan varmistuminen

Syksy 2013

- Interventoiden suunnittelua

Kevät 2014

- Lasten interventioiden suunnittelua ja toteuttaminen Isokylän perhepäivähoidossa
- Opinnäytetyön kirjoittaminen

- Ohjauskansion laatiminen

Syksy 2014

- Opinnäytetyön viimeistelyä
- Opinnäytetyö kansissa, opinnäytetyöseminaari
- Maturiteetin kirjoittaminen

4.3 Potentiaaliset ongelmat ja riskit

Seuraavan sivun taulukossa on kuvattu mahdollisia ongelmia ja riskejä, joita opinnäytetyöprojektin aikana voi ilmentyä. Olemme arvioineet niiden toteutumisen todennäköisyyttä ja mahdollisen toteutumisen aiheuttamien ongelmien vakavuutta projektin etenemisen kannalta.

TAULUKKO 2. Opinnäytetyöprojektin ongelmat ja riskit

Ongelmat ja riskit	Todennäköisyys	Vakavuus
Alustavasti tehdyt suulliset sopimukset eivät toteudu	Epätodennäköistä	Erittäin suuri, vaarantaa opinnäytetyömme toteuttamisen
Perhepäivähoitajat ja lapset eivät halua osallistua interventioihin	Melko epätodennäköistä	Vaarantaa opinnäytetyöprojektin edistymisen aikataulun mukaisesti
Henkilökohtainen riski (esim. sairastuminen)	Hyvin epätodennäköistä, että molemmat sairastuvat yhtä aikaa	Jos vain toinen sairastuu, interventiot voidaan toteuttaa
Projekti ei toteudu aikataulun mukaisesti	Melko epätodennäköistä	Erittäin suuri, sillä estää tutkinnon suorittamisen suunnitellussa aikataulussa.

4.4 Interventioiden toteutus

Opinnäytetyömme sisältää interventioita perhepäivähoidon lapsille. Järjestämme toiminnalliset interventiot kevään 2014 aikana. Pidämme yhteensä seitsemän interventiota tunnekasvatukseen liittyen. Jokaisessa interventiossa on omat tavoitteet tunnekasvatukseen liittyen. Toteutamme interventiot yhden perhepäivähoitajan kotona, jonne perhepäivähoitajat lapsineen kokoontuvat. Jokaisella interventiolla on oma teemansa. Seuraavaksi esittelemme alustavat suunnitelmat interventioiden sisällöistä.

4.4.1 Tutustumisinterventio

Tutustumisintervention tavoitteena on luoda luottamuksellinen ilmapiiri molemminpuoliselle tutustumiselle. Interventio alkaa Nimi ja hymy -tutustumisleikillä. Leikissä kaikki osallistujat istuvat piirissä ja kertovat vuorollaan nimensä. Nimen sanomisen jälkeen jokainen näyttää oman hymynsä ja saa nimellä varustetun pyykkipinnan. Kun nimikierros on käyty, saapuu paikalle interventioimme päähenkilö, Tuulikki-käsinukke, esittäytymään lapsille. Esittäytymisen jälkeen Tuulikki kertoo jännitystä käsittelevän tarinan lapsille (Holmberg, Tiina: Ville Vilkastuksen tunneseikkailu). Tarinan tavoitteena on poistaa jännittynyttä ilmapiiriä. Tarinan jälkeen Tuulikki jatkaa matkaa, ja keskustelu yhdessä lasten kanssa jatkuu. Lapsilta kysytään sadutusta muistuttavalla keinolla, mitä tunteet ovat. Kirjaamme lasten vastaukset ylös.

Satuhetken jälkeen lapset saavat koristella itselleen tunnepurkin, joka kulkee mukana läpi interventioiden. Purkkiin kerätään tunteisiin liittyviä symboleita, ja kun kaikki interventiot ovat ohi lapset voivat käyttää saamiaan esineitä leikeissään. Lopuksi kokoonnumme piiriin ja kukin lapsi saa esitellä oman tunnepurkkinsa. Esittelyn jälkeen lapset tuovat purkkinsa piirin keskellä olevaan tunne-laatikkoon, joka avataan jokaisen interventiokerran loppupuolella. Kun purkit on suljettu tunnelaattikkoon, näytämme lapsille kalenterin avulla seuraavan intervention ajankohdan sekä hyvästelemme toisemme. Tutustumisintervention tavoitteena on siis tutustua toisiimme sekä orientoitua tunne-aiheeseen.

4.4.2 Tunteisiin tutustuminen

Aloitamme intervention lorupussin muunnelmalla, tunnepussilla. Tunnepussia käytämme jatkossa jokaisen intervention aloituksissa, jotta lapset orientoituvat kullakin kerralla käsiteltävään tunteeseen. Lapsille kerrotaan, että tällä kerralla jokainen saa intervention päätteeksi tunteiden kirja kuvaavan värikkään marmorikuulan tunnepussista.

Alkuleikin jälkeen kertaamme edellisen kerran mietteitä tunteista. Tämän jälkeen tutustumme tunteiden kirjoon Meidän ja muiden tunteet -kirjan avulla. Tavoitteena on, että lapsi ymmärtää tunteiden kirjon laajuutta sekä sen, että on olemassa positiivisia ja negatiivisia tunteita. Kaikki tunteet ovat hyväksyttäviä, kaiken ikäisille ihmisille kuuluvia. Lisäksi tavoitteena on, että lapsi oppii tunteiden säätelyn merkityksen.

Askartelemme yhdessä lasten kanssa tunnejanan. Lapset saavat liimata janalle meidän etukäteen leikkaamia erilaisia tunteita kuvastavia kasvoja. Tunteet jaotellaan positiivisiin ja negatiivisiin tunteisiin. Käytämme janaa jatkossa lasten palautteiden keräämiseen. Perhepäivähoitajilta keräämme jokaisella interventiokerralla palautetta lomakkeiden avulla.

Intervention lopuksi kaikki kokoontuvat piiriin. Piirin keskelle levitetään tunnejana, jonne jokainen lapsi saa vuorollaan sijoittaa oman tunnepurkkinsa omien sen hetkisten tunteiden mukaan. Tätä kautta opettelemme tunteiden ilmaisua myös sanallisesti. Lopuksi jokainen saa nostaa tunnepussista oman marmorikuulan ja pudottaa sen tunnepurkkiinsa. Purkit kerätään tunnelaatikkoon, joka avautuu taas seuraavalla kerralla. Ennen lähtöä tarkistamme kalenterista, kuinka monta yötä seuraavaan tapaamiseen on. Kaikki interventiot päättyvät näissä samoissa merkeissä.

4.4.3 Tunne: ilo

Aloitamme intervention lapsille jo tutulla Tunnepussi-leikillä. Tällä kertaa pussista löytyy höyhen. Alkuleikin jälkeen Tuulikki-käsinukke tulee paikalle ja lukee ilon tunteeseen liittyvän tarinan (Norbert, Landa: Isokarhu löytää ystävän). Tarinan jälkeen Tuulikki-käsinukke lähtee matkoihinsa ja keskustelemme lasten kanssa tarinasta apukysymysten avulla. Tarinasta keskustellessa käytämme mm. seuraavanlaisia kysymyksiä: miltä tarinan päähenkilöstä tuntui? Miksi tarinan päähenkilö oli iloinen, surullinen jne.? Missä tilanteessa itse olet kokenut samoin, kuin tarinan henkilö(t)? Kysymysten tavoitteena on rohkaista lapsia puhumaan tunteista.

Keskustelun jälkeen otamme käyttöön Anne Österbergin Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit. Valitsemme etukäteen n. 10 korttia, joista lapset etsivät tarinaa vastaavan tunteen. Kun oikea tunne on löytynyt, lapset saavat peilit. Peilien avulla lapset saavat itse kokeilla korttia vastaavan tunteen ilmaisemista. Tavoitteena on, että lapset oppivat tunnistamaan ja nimeämään ilon tunteen.

Ilon tunteen ilmaisemista tukee myös Höyhen-leikki. Leikin ideana on, että ohjaaja pudottaa höyhenen ja niin kauan, kun höyhen on ilmassa, kaikki nauravat. Leikki toistetaan muutamia kertoja. Seuraavaksi jokainen saa oman höyhenen tunnepussista, ja lapset muodostavat parit. Kutitellaan toisten kasvoja, kun taustalla soi iloinen musiikki. Tavoitteena on, että lapsi oppii, että iloa voi osoittaa nauramalla, ja pienillä teoilla voi tuottaa iloa toisille. Tämä vahvistaa empatiakykyä ja ihmissuhteen kokemista positiivisena.

Seuraavaksi siirrymme edelliskerralta tuttuun lopetustilanteeseen. Lapset saavat tallettaa höyhenen purkkiin, jonka jälkeen purkki asetetaan tunnejanalle omien tunteiden mukaisesti. Purkit kerätään tunnelaatikkoon, joka avautuu taas seuraavalla kerralla. Ennen lähtöä tarkistamme kalenterista, kuinka monta yötä seuraavaan tapaamiseen on.

4.4.4 Tunne: suru

Aloitamme intervention tutulla alkuleikillä. Tällä kertaa pussista löytyy kyyneltä kuvaava lasikivi. Tuttuun tapaan Tuulikki-käsinukke saapuu paikalle, mutta tällä kertaa hänellä ei olekaan tarinaa kerrottavana – hän on liian surullinen ja majailee peiton alla piilossa. Toisen meistä lukee surua käsittelevän kirjan (Varley, Susan: Mäyrän jäähyväislahjat). Keskustellaan tarinasta apukysymysten avulla. Keskustelun jälkeen otamme käyttöön Anne Österbergin Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit. Valitsemme etukäteen n. 10 korttia, joista lapset etsivät tarinaa vastaavan tunteen. Kun oikea tunne on löytynyt, lapset saavat peilit. Peilien avulla lapset saavat itse kokeilla korttia vastaavan tunteen ilmaisemista. Tavoitteena on, että lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään surun tunteen.

Tämän jälkeen Tuulikki-käsinukke tulee esiin, ja tuo mukanaan kupin, jossa on huolia. Kukin lapsi saa vuorollaan nostaa surujen purkista lauseen alun, esimerkiksi ”Olin surullinen, koska..., Tulin surulliseksi, kun...” Lapsi saa keksiä itse lauseelle lopun. Kun lause on valmis, lapsi puhalttaa kyynelkuplia (=saippuakuplia), jotta suru häviäisi. Tavoitteena on, että lapsi ymmärtää, että surusta kannattaa puhua toisille ihmisille, sillä se helpottaa.

Seuraavaksi siirrymme edellisiltä kerroilta tuttuun lopetustilanteeseen. Lapset saavat laittaa lasikivet tunnepurkkiin, ja purkin tunnejanalle. Purkit kerätään tunnelaatikkoon, joka avautuu taas seuraavalla kerralla. Ennen lähtöä tarkistamme kalenterista, kuinka monta yötä seuraavaan tapaamiseen on.

4.4.5 Tunne: pelko

Aloitamme intervention jälleen tutulla alkuleikillä. Tällä kertaa tunnepussista paljastuu musta kivi. Tuulikki-käsinukke saapuu paikalle, ja hänellä on kerrottavanaan tarina pelosta (Scharenberg, L. & Tophoven, M. Nyt lähdetään mörköjahtiin.) Keskustelemme tarinan synnyttämistä ajatuksista apukysymysten avulla. Keskustelun jälkeen otamme käyttöön Anne Österbergin Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit. Valitsemme etukäteen n. 10 korttia, joista lapset etsivät tarinaa vastaavan tunteen. Kun oikea tunne on löytynyt, lapset saavat peilit. Peilien avulla lapset saavat itse kokeilla korttia vastaavan tunteen ilmaisemista. Tavoitteena on, että lapset oppivat tunnistamaan ja nimeämään pelon tunteen.

Tämän jälkeen lapset saavat maalata vesiväreillä jännittävän musiikin herättämistä ajatuksista (tunteiden ilmaisua). Lapset esittelevät valmiit tuotokset muille. Otamme lasten ajatukset ylös ja liitämme ne heidän maalauksiin.

Seuraavaksi siirrymme edellisiltä kerroilta tuttuun lopetustilanteeseen. Lapset saavat laittaa mustat kivet tunnepurkkiin, ja purkin tunnejanalle. Purkit kerätään tunnelaatikkoon, joka avautuu taas seuraavalla kerralla. Ennen lähtöä tarkistamme kalenterista, kuinka monta yötä seuraavaan tapaamiseen on.

4.4.6 Tunne: rakkaus

Aloitamme taas tutulla alkuleikillä. Tällä kertaa tunnepussista paljastuu punainen sydän. Tuulikki-käsinukke saapuu paikalle, ja hänellä on kerrottavanaan tarina rakkaudesta (Bedford, D. & Beardshaw, R: Morris-myyrä rakastuu). Tarinan jälkeen leikimme rakkauteen liittyvän leikin.

Tämän jälkeen sadutuksen keinoin lapsi kertoo, mitä rakkaus hänen mielestään on. Sadutuksen apuna voidaan käyttää apukysymyksiä, kuten: Miten rakkaus ilmenee? Missä rakkauden tunne tuntuu? Miltä rakkaus tuntuu? Kokoamme tarinat yhdelle A4-arkille, ja tulostamme myöhempiä käyttöä varten. Tällä kerralla lapset askartelevat taulunkehykset, joihin sadutuksen tuotokset liimataan. Valmiin taulun lapset saavat antaa henkilölle, jota kohtaan tuntevat rakkautta. Tavoitteena on, että lapsi saa osoittaa rakkauden/välittämisen tunnetta toiselle ihmiselle.

Seuraavaksi siirrymme edellisiltä kerroilta tuttuun lopetustilanteeseen. Lapset saavat laittaa sydämen tunnepurkkiin, ja purkin tunnejanalle. Purkit kerätään tunnelaatikkoon, joka avautuu taas seuraavalla kerralla. Ennen lähtöä tarkistamme kalenterista, kuinka monta yötä seuraavaan tapaamiseen on.

4.4.7 Lopetusinterventio

Aloitamme viimeisenkin intervention tutulla alkuleikillä. Tällä kertaa tunnepussista paljastuu kukka. Tuulikki-käsinukke tulee viimeisen kerran paikalle ja hänellä on mukanaan kirje, jonka hän on kirjoittanut lapsille. Kirjeessä Tuulikki käsittelee omia tunteitaan. Kirjeen teemana on jäähyväisten aiheuttama haikeus, mutta toisaalta ilo ja kiitollisuus siitä, että Tuulikki sai viettää mukavia hetkiä yhdessä lasten kanssa. Tämän jälkeen lasten kanssa keskustellaan interventioden aikaansaamista tuntemuksista. Kysytään mm. mikä oli hauskinta, ikävintä jne.

Tämän jälkeen leikimme jähmettyneet tunteet –leikkiä, jossa kaikki vaeltavat ympäri huonetta musiikin soidessa taustalla. Kun musiikki pysäytetään ja toinen meistä ohjaajista sanoo jonkin tunnetilan, lapset jähmettyvät tunnetta esittäväksi patsaaksi. Leikin tarkoituksena on kuvata tunnetta omalla vartalolla ja ilmeellä. Tavoitteena on kerrata monipuolisesti erilaisia tunteita.

Lopuksi kokoonnumme piiriin ja jokainen lapsi nostaa tunnepussista viimeisen esineen, kiitollisuutta symboloivan kukan. Tämän jälkeen lapset saavat tunnepurkit itselle ja laulamme yhdessä lopetuslaulun (suljen ihanan soittorasian...). Laulun aikana Tuulikki-käsinukke menee tunnerasiaan, ja kansi suljetaan. Jaamme lopuksi lapsille edellisellä interventiokerralla askarrellut rakkaustaulut. Kiitämme lapsia yhteisistä hetkistä ja toivotamme iloista kevättä.

5 PROJEKTIBUDJETTI

Opinnäytetyöprojektin kustannukset tulevat olemaan vähäisiä. Yhteydenpito tapahtuu pääasiassa sähköpostin välityksellä, joten puhelinkuluja tulee mahdollisimman vähän. Lisäksi matkakuluja ei aiheudu, koska järjestämme interventiot Kanta-Kokkolan alueella pyöräilymatkojen etäisyydellä. Materiaalikustannuksiin olemme laskeneet mm. askartelutarvikkeista aiheutuvat kustannukset.

TAULUKKO 3. Projektibudjetti

	Tulot (€)	Menot (€)
Oman työn hinta	4000	0
Materiaalikustannukset	0	20
Tilavuokra	0	0
Muut kustannukset (puhelin, matkat jne.)	0	0

6 OHJAUSUUNNITELMA

6.1 Ohjausryhmän, projektiryhmän ja työryhmien kokoukset

Olemme olleet projektimme alusta asti yhteydessä varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori Elina Myllyniemeen sekä palvelupäällikkö Tuija Kippoon, joiden kanssa olemme keskustelleet projektimme soveltuvuudesta perhepäivähoitajien tarpeisiin. Heidän kauttaan tieto projektistamme on kulkeutunut myös perhepäivähoitajille. Ensimmäisessä palaverissa sovimme, että pidämme projektin toiminnallisen osuuden kevään 2014 aikana. Tulemme pitämään yhteyttä Elina Myllyniemeen etupäässä sähköpostitse. Hyödynnämme kaikki ohjaustapaamiset ohjaavan opettajan kanssa.

6.2 Projektista tiedottaminen, dokumentointi ja raportointi

Pidämme yhteyttä opinnäytetyömme kaikkiin ohjaajiin pääasiassa sähköpostitse, mutta myös puhelimitse ja tapaamalla henkilökohtaisesti.

Ennen interventioita tapaamme Isokylän tiimin perhepäivähoitajia, jotta voimme tiedottaa interventiota koskevista asioista. Lisäksi tiedotamme lasten vanhempia tiedotuskirjeillä. Käymme myös tutustumassa etukäteen perhepäivähoitopaikkaan, jossa toteutamme interventiot.

Dokumentointi ja raportointi tapahtuvat projektipäiväkirjaa pitämällä sekä valokuvaamalla ja videoimalla interventioita, mikäli saamme lasten vanhemmilta niihin tarvittavat luvat. Jokaisen intervention jälkeen arvioimme toimintaamme ja keräämme palautetta toimintaan osallistuneilta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Projektisuunnitelman valmistuminen lopulliseen muotoon vaati pitkäjänteistä työstämistä. Tässä prosessinomaisessa työskentelyssä projektimme aihe kaiken aikaa selkiytyi. Suunnittelu vaati luovuutta, erityisesti interventioiden sisältöjä kehiteltäessä, sillä meillä ei ollut niihin valmista struktuuria. Lisäksi projektisuunnitelman tekeminen vaati aiheeseen paneutumista ja tavoitteiden asettelua. Meidän täytyi etsiä aiheeseen liittyvää tietoperustaa sekä peilata sitä projektimme tavoitteisiin ja sosionomin kompetensseihin. Koimme, että pitkässä suunnitteluvaiheessa omat ajatukset jäsentyivät ja projektisuunnitelmastamme tuli ehyt kokonaisuus, jonka pohjalta oli mielekästä lähteä toteuttamaan varsinaista opinnäytetyötä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tukea Kanta-Kokkolan perhepäivähoitajien toteuttamaa tunnekasvatusta. Toimme perhepäivähoitajien arkeen tunnekasvatuksen ohjauskansion, joka on mahdollisimman selkeä ja helposti sovellettavissa. Toteuttamissamme interventioissa testasimme kansion soveltuvuutta käytännössä. Omien havaintojen ja kokemusten sekä perhepäivähoitajilta saadun palautteen kautta kehitimme ohjauskansion sisältöä. Opinnäytetyöstämme voisi tehdä jatkotutkimuksen, joka selvittää, kuinka ohjauskansio on juurtunut osaksi perhepäivähoidon arkea.

LÄHTEET

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. ja Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.

Jokipaltio, J. 1997. Sadun voimat. Lapsi tuo sadun tullessaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma. 2010. Www-dokumentti. Saatavilla: https://www.kokkola.fi/opetus_ja.../fi.../kokkola_vasu_2010.pdf. Luettu 14.1.2014.

Laki lasten päivähoidosta 1973/36.

Laukkanen, A. ja Heikura-Toropainen, T. 2012. ”Jee, tuntuu kivalta!” Tunnekasvatusta kuvallisin menetelmin päiväkodissa. Www-dokumentti. Saatavilla: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/45499/Laukkanen_Aila_Heikura-Toropainen_Taru_pdf.pdf?sequence=1. Luettu 21.11.2013.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Puolimatka, Tapio. 2010. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

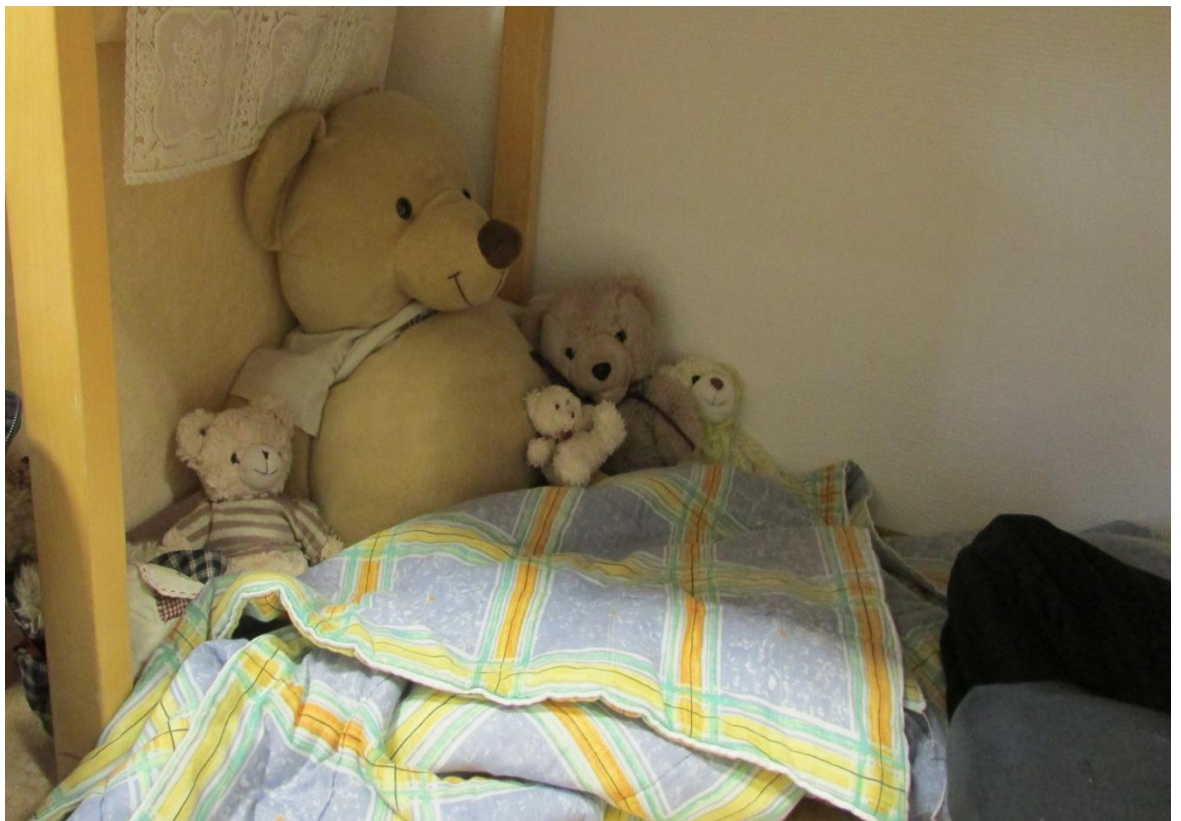
Varhaiskasvatus ja päivähoito. 2014. Www-dokumentti. Saatavilla: https://www.kokkola.fi/opetus_ja_koulutus/paivahoito/fi_FI/paivahoito/. Luettu 14.1.2014.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Www-dokumentti. Saatavilla: www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066. Luettu 12.10.2013.

Ylönen, H. 2000. Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Tampere: Tammerpaino Oy.

TUNNEKASVATUKSEN OHJAUSKANSIO

Isokylän perhepäivähoitoon

Rebekka Raudaskoski
Marianne Myllylahti

JOHDANTO

**”Anna minun olla tunteva lapsi.
 Auta minua tuntemaan myönteisiä tunteita, turvaa ja iloa huolenpidossasi.
 Empaattiseksi kasvamisessa tarvitsen apuasi.
 Auta minua löytämään tunteille nimet, jotta voin ilmaista niitä sanallisesti.
 Auta minua kesyttämään kiukkuni.
 Haluan kasvaa aidosti tuntevaksi, kokonaiseksi ihmiseksi.”
 (Kinnunen 2003, 107.)**

Tämä on projektiopinnäytetyön ohessa tuotettu ohjauskansio, jossa on tiivistettynä Isokylän perhepäivähoidossa toteutetun tunnekasvatusprojektin sisältö. Tämä on tarkoitettu varhaiskasvattajille toimintaideoiden herättelyyn ohjatun tunnekasvatuksen suunnittelutyössä. Tässä tunnekasvatusprojektissa käytettiin toiminnallisia menetelmiä, kuten satuja ja tarinoita, kuvataidetta, musiikkia, käsinukkedraamaa, leikkejä ja tunnekortteja. Näitä lapsilähtöisiä toiminnallisia menetelmiä voidaan käyttää vuorovaikutuksen välineenä, kun lasten kanssa käsitellään tunneaiheita.

Ohjauskansio koostuu seitsemästä toimintakerrasta. Jokaiselle toimintakerralle on kirjattu keskeisimmät tavoitteet. Tavoitteet ohjaavat tunnetaitojen oppimiseen lapsiryhmässä. Lapsella on mahdollisuus oppia tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja ilmaisua. Lapsiryhmässä opitaan myös empatiataitoa, joka on erittäin merkityksellinen osa sosiaalisia taitoja. Tavoitteiden lisäksi jokainen ohjauskerta sisältää luettelon tarvikkeista, joita itse käytimme kullakin toimintakerralla. Nämä ovat kuitenkin vain esimerkkejä, joten toimintakertojen sisältöihin on olemassa lukuisia vaihtoehtoja, muunnelmia ja sovelluksia.

Jokainen toimintakerta on jaettu kolmeen osaan: aloitus-, toiminta- ja lopetusvaiheeseen. Aloitusvaihe on joka kerta samankaltainen. Selkeä aloitus auttaa lapsia orientoitumaan ohjattuun tunnekasvatukseen. Kannattaa muistaa, että pieni yllätyksellisyys auttaa lasten mielenkiinnon herättelyssä. Toimintavaihe sisältää lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivaa toimintaa. Lapset luonnollisesti rakastavat leikkejä ja satujen maailmaa, mielikuvituksen määrä on rajaton. Näitä elementtejä kannattaa käyttää myös ohjatun tunnekasvatuksen välineenä, jolloin lapsi oppii tunnetaitoja hänelle ominaisella tavalla.

Ohjauskerta on hyvä lopettaa selkeällä, rutiininomaisella tavalla. Tässä ohjauskansiossa jokainen ohjauskerta päättyy yhteiseen kalenterihetkeen, jolloin lapsille muodostuu käsitystä tunnekasvatusprojektin kokonaisuudesta. Lapset saavat jokaisesta ohjauskerrasta itselleen myös pienen esineen muistoksi, sekä motivaation ylläpitämiseksi. Näitä esineitä lapset keräsivät tunnekasvatusprojektin aikana itse koristelevansa tunnepurkkiin, jonka he tunnekasvatusprojektin jälkeen saivat itselleen ikään kuin leikkikaluksi.

Toivomme tämän ohjauskansion tekijöinä oikein antoisia, opettavaisia hetkiä tunnekasvatuksen parissa. Lasten tunnetaitojen opettamisessa meillä varhaiskasvattajilla on tärkeä rooli, ja tämän tehtävän tukemiseen olemme kehittäneet kädessäsi olevan ohjauskansion. Kiitämme myös Isokylän perhepäivähoitajia, sekä tunnekasvatusprojektiin osallistuneita lapsia hyvästä yhteistyöstä. Olemme erittäin kiitollisia, että saimme toteuttaa perhepäivähoitotiimissänne tunnekasvatusprojektin, josta saimme tärkeitä valmiuksia toimia sensitiivisinä, lapsen tunteet ja tarpeet huomaavina varhaiskasvatuksen ammattilaisina.

Kokkolassa 24.9.2014

Marianne Myllylahti ja Rebekka Raudaskoski

1. Ohjauskerta: Aloitus

Tavoite:

- Yhteenkuuluvuuden vahvistaminen ja tutustuminen lapsiryhmään (mikäli lapset eivät ole entuudestaan tuttuja toisilleen).
- Orientoituminen tunne-aiheeseen.
- Rohkaistaan keskustelemaan ryhmässä tunteista.

Tarvikkeet:

- Pilttipurkkeja
- Erilaisia välineitä purkkien koristeluun (esim. paljetteja, tarroja, timantteja)
- Käsinnukke tai pehmolelu + esittelytarina
- Kalenteri, josta käy ilmi ohjauskertojen määrä

Aloitus:

- Kokoonnutaan piiriin.
- Nimi & Hymy – tutustumisleikki
Jokainen leikkiin osallistuja kertoo oman nimensä ja näyttää sen jälkeen hymynsä.

Toiminta:

- Käsinnukke esittäytyy lapsille. Hänellä on myös kerrottavanaan pieni tarina tunteista, etenkin jännityksestä. (Tarina mukailtu teoksesta Holmberg, T. Ville Vilkastuksen tunneseikkailu.)

”Hei! Minun nimeni on Tuulikki. Nimeni on Tuulikki siksi, että olen tunteellinen kaveri. Joskus olen hyvällä tuulella, joskus taas pahalla tuulella. Aina olen jollakin tuulella. Kerron kohta tarinan, yritä sinä arvata, mitä minä tunnen. Hmm. Mistähän aloittaisin, enhän edes tunne sinua! Mikä sinun nimesi on? Hmm. Tykkäätkö sinä enemmän pinaatista vai pizzasta. Toivottavasti pizzasta. Ai niin, minunhan piti kertoa se tarina. Hmm. Se alkaa siitä kun... Oijoi, en saakaan sanotuksi sanaakaan. Suu meni mykäksi, ja olo tuntuu oudon levottomalta. Miten oikein aloittaisin? Sanonko sinulle, ”Hei, mitä kuuluu?” Vai rupeanko vain kertomaan? Tunnen poskipäitteni kuumenevan, ja hien kohoavan kainaloihin. Mietin, mitähän sinä ajattelet minusta. Mitä, jos et pidäkään minusta? Mitä, jos et pidäkään tarinastani? Nyt nousee kuumotus jo otsaan saakka. Kämmeniäni

täristää, ja vastanpohjassani kihelmöi. Aivan kuin tuhat perhosta siellä leyhyttelisi siipiään.”

- Keskustellaan lasten kanssa tarinasta

”Mikä tunne oli kyseessä?”

”Milloin olet tuntenut jännitystä? Miltä se tuntuu?”

”Miten jännityksen tunnetta voi helpottaa?”

- Tuulikki antaa lapsille joitain neuvoja jännityksen lievittämiseen.

”Kun jännittää hirveästi, voi vetää syvään henkeä ja ajatella hetken iloisia asioita.”

➔ Vedetään yhdessä syvään henkeä ja pyydetään lapsia miettimään hetken iloisia asioita.

”Millaisia iloisia asioita tuli mieleen.”

- Tunnepurkkien askartelu.

Selitetään lapsille purkkien käyttötarkoitus. Jokaisen ohjauskerran päätteeksi lapsi saa purkkiin esineen, joka kuvaa jollakin tavalla ohjauskertaa. Tunnepurkit voidaan kerätä talteen jokaisen ohjauskerran päätteeksi. Viimeisellä ohjauskerralla lapset saavat tunnepurkkinsa omakseen, ja voivat käyttää niitä myöhemmin leikeissään.

Lopetus:

- Kalenterihetki: Kysytään lapsilta, kuinka monta ohjauskertaa on jäljellä. Yksi lapsista saa käydä kiinnittämässä kalenteriin merkin.

2. Ohjauskerta: Tunteiden kirjo

Tavoite:

- Tavoitteena on, että lapsi ymmärtää tunteiden kirjon laajuutta sekä sen, että on olemassa positiivisia ja negatiivisia tunteita. Kaikki tunteet ovat hyväksyttäviä, kaiken ikäisille ihmisille kuuluvia.
- Lisäksi tavoitteena on, että lapsi oppii tunteiden säätelyn merkityksen.
- Tunteiden nimeäminen ja tunteiden ilmaisu

Tarvikkeet:

- Apuvälineenä voi käyttää esimerkiksi seuraavia kirjoja: Hoffman, M. Meidän ja muiden tunteet; Shields, G. & Birkett, G. Tänään olen aurinkoinen.
- Tunnejana: Kolme A4-kokoista paperia (liitetään yhteen teipillä), lehdistä leikattuja, erilaisia tunteita kuvaavia kasvoja, liima, hymynaamat.
- Esine (esim. marmorikuula)
- Kalenteri

Aloitus:

- Kokoonnutaan piiriin.
- Tunnepussi-leikki: Heilutellaan tunnepussia ja lauletaan tunnepussi-laulu (muunnelma lorupussista)

”Kuka saa, kuka saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis. X saa, X saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis.”

Lapsi nostaa pussista tunteiden kirjoa kuvaavan esineen (esim. marmorikuula), näyttää sen kaikille ja laittaa esineen takaisin pussiin.

Toiminta:

- Luetaan ja katsellaan lapsen kanssa tunteita käsittelevää kirjaa. Jätetään tilaa keskustelulle ja lasten ajatuksille. Aikuinen voi motivoida ja rohkaista lasta keskusteluun mukaan apukysymysten avulla.

”Mitkä asiat tekevät sinut iloiseksi/vihaiseksi/surulliseksi/onnelliseksi...”

”Missä ilo/suru/pelko/viha... tuntuu?”

”Mistä tietää, että ihminen on iloinen/surullinen/vihainen...?”

”Miten vihaa/kiukkua... voi purkaa? Miten ei kannata purkaa?”

- Tunnejanan askartelu. Ohjataan lapsia jaottelemaan erilaisia tunteita kuvaavat kasvot omille paikoilleen. Nimetään tunteita.

Lopetus:

- Selitetään lapsille tunnejanan idea.
- Lapset saavat vuorollaan hakea tunnepussista tunteiden kirjoa kuvaavan esineen ja viedä tunnepurkkinsa janalle sen mukaan, oliko ohjauskerta mukava, ei-mukava tai siltä väliltä. Lapsilta voi vielä kysyä tarkennuksia, kuten:

”Mikä oli erityisen mukavaa? Mikä oli tylsintä?”

→ Lapsella on mahdollisuus kertoa omista tunteistaan.

- Kalenterihetki: Kysytään lapsilta, kuinka monta ohjauskertaa on jäljellä. Yksi lapsista saa käydä kiinnittämässä kalenteriin tunteiden kirjoa kuvaavan esineen.

3. Ohjauskerta: Ilo

Tavoite:

- Ilon tunteen tunnistaminen ja nimeäminen.
- Leikkien tavoitteena on opettaa lapselle, että iloa voi ilmentää esimerkiksi naurulla tai hymyllä, ja pienet asiat voivat tehdä iloiseksi.
- Empatiakyvyn vahvistuminen ja ihmissuhteiden kokeminen positiivisena

Tarvikkeet:

- Apuvälineenä voi käyttää esimerkiksi kirjoja Chichester Clark, Emma: Karrin ja Kurren ystävyys; Corderoy, Tracey & Beardshaw, Rosalind: Juuri sopiva kahdelle
- Höyhen (tarvitaan leikeissä ja tunnepurkkeihin laitettavaksi)
- Iloista musiikkia (esim. Lounatuulen laulu, Minä olen pikkupoika posteljoon..) ja CD-soitin
- Peili
- Tunnekortit (esim. Anne Österbergin Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit)
- Kalenteri

Aloitutus:

- Kokoonnutaan piiriin.
- Tunnepussi-leikki: Heilutellaan tunnepussia ja lauletaan tunnepussi-laulu (muunnelma lorupussista)

”Kuka saa, kuka saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis. X saa, X saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis.”

Lapsi nostaa pussista iloa kuvaavan esineen (esim. höyhen), näyttää sen kaikille ja laittaa esineen takaisin pussiin.

Toiminta:

- Luetaan lapsille ilon tunteesta kertova kirja. Sadun jälkeen keskustellaan lyhyesti ilon tunteesta. Aikuinen voi motivoida ja rohkaista lasta keskusteluun mukaan apukysymysten avulla.
 - *”Mitkä asiat tekevät sinut iloiseksi?”*
 - *”Missä ilon tunne tuntuu?”*

- ”Mistä tietää, että ihminen on iloinen?”
- Lisäksi lapsilta voi kysyä muullakin tavalla satuun liittyviä kysymyksiä.
- Katsotaan lasten kanssa tunnekorteista satua parhaiten kuvaava tunne. Vaihtoehtoja voi olla noin kymmenen, joista lapsi valitsee sopivimmat.
- Peilien avulla lapset saavat kokeilla, miltä ilon tunne näyttää omilla kasvoilla. Lisäksi lapsia voi kehottaa katsomaan, miltä kaveri näyttää iloisena.
- Leikitään erilaisia höyhen-leikkejä.
 - Höyhenen pudotus: Ohjaaja pudottaa höyhenen. Sen aikaa kun höyhen on ilmassa, kaikki nauravat. Leikki toistetaan muutamia kertoja.
 - Höyhenen piilotus: Lapset etsivät piilotettua höyhentä (joskus ilon tunne voi olla piilossa ja sitä täytyy etsiä).
 - Höyhenellä kutitus: Taustalla soi iloinen musiikki, ja lapset kiertelevät kutittelemassa toisia höyhenellä (ilon tunteen tuottaminen toiselle).

Lopetus:

- Otetaan tunnejana esille.
- Lapset saavat vuorollaan hakea tunnepussista iloa kuvaavan esineen ja viedä tunnepurkkinsa janelle sen mukaan, oliko ohjauskerta mukava, ei-mukava tai siltä väliltä. Lapsilta voi vielä kysyä tarkennuksia, kuten:

”Mikä oli erityisen mukavaa? Mikä oli tylsintä?”
- Kalenterihetki: Kysytään lapsilta, kuinka monta ohjauskertaa on jäljellä. Yksi lapsista saa käydä kiinnittämässä kalenteriin iloa kuvaavan esineen.

4. Ohjauskerta: Suru

Tavoite:

- Surun tunteen tunnistaminen ja nimeäminen
- Surun tunteesta puhuminen
- Empatiakyvyn vahvistaminen

Tarvikkeet:

- Kirja (esim. Velthujs, Max: Sammakko on surullinen).
- Peili
- Tunnekortit (esim. Anne Österbergin Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit)
- Käsinnukke (tai jokin pehmolelu)
- Saippuavettä ja pillejä (lattialle suojaksi esim. sanomalehtiä, fleecehuopa...)
- Esine tunnepurkkiin (esim. lasinen kivi)
- Kalenteri

Aloitutus:

- Kokoonnutaan piiriin.
- Tunnepussi-leikki: Heilutellaan tunnepussia ja lauletaan tunnepussi-laulu (muunnelma lorupussista)
”Kuka saa, kuka saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis. X saa, X saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis.”
- Lapsi nostaa pussista surua kuvaavan esineen (esim. kirkas lasikivi), näyttää sen kaikille ja laittaa esineen takaisin pussiin.

Toiminta:

- Luetaan lapsille surun tunteesta kertova kirja. Sadun jälkeen keskustellaan lyhyesti surun tunteesta. Aikuinen voi motivoida ja rohkaista lasta keskusteluun mukaan apukysymysten avulla.

”Mitkä asiat tekevät sinut surulliseksi?”

”Mistä tietää, että ihminen on surullinen?”

”Jos huomaat, että kaveri on surullinen, miten voit lohduttaa häntä?”

Lisäksi lapsilta voi kysyä muullakin tavalla satuun liittyviä kysymyksiä.

- Katsotaan lasten kanssa tunnekorteista satua parhaiten kuvaava tunne. Vaihtoehtoja voi olla noin kymmenen, joista lapsi valitsee sopivimmat.
- Peilien avulla lapset saavat kokeilla, miltä surun tunne näyttää omilla kasvoilla. Lisäksi lapsia voi pyytää katsomaan, miltä kaveri näyttää surullisena
- Käsinnukke/pehmolelu on ollut ohjauskerran alusta saakka surullinen. Nyt käsinnukke/pehmolelu majailee peiton alla ja hänellä on vieressään kyynelpurkki (=saippuavettä). Lapsia voi pyytää arvaamaan käsinnukun/pehmolelun surun syitä. Kun syyt on selvitetty, lapset puhaltavat käsinnukun/pehmolelun surut pois saippuakuplien muodossa.
➔ suru muuttuu iloksi, kun sen jakaa muiden kanssa.

Lopetus:

- Otetaan tunnejana esille.
- Lapset saavat vuorollaan hakea tunnepussista surun tunnetta kuvaavan esineen ja viedä tunnepurkkinsa janelle sen mukaan, oliko ohjauskerta mukava, ei-mukava tai siltä väliltä. Lapsilta voi vielä kysyä tarkennuksia, kuten:
”Mikä oli erityisen mukavaa? Mikä oli tylsintä?”
- Kalenterihetki: Kysytään lapsilta, kuinka monta ohjauskertaa on jäljellä. Yksi lapsista saa käydä kiinnittämässä kalenteriin surua kuvaavan esineen.

5. Ohjauskerta: pelko

Tavoite:

- Pelon tunteen tunnistaminen, nimeäminen ja ilmaiseminen (peloista kertominen).
- Toisen huomioonottaminen ja kuunteleminen.
- Empatiakyvyn vahvistaminen

Tarvikkeet:

- Kirja (esim. Scharenberg, L. & Tophoven, M. Nyt lähdetään mörköjahtiin; Parvela, T. Anna ja Antti, rapinaa yössä.)
- Tunnekortit (esim. Anne Österbergin Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit)
- Peilit
- A3-paperia ja vesivärit
- Jännittävää musiikkia (esim. Edward Grieg: Vuorenkuninkaan luolassa, Jean Sibelius: Finlandia) ja CD-soitin
- Esine tunnepurkkiin (esim. musta kivi)
- Kalenteri

Aloituis:

- Kokoonnutaan piiriin.
- Tunnepussi-leikki: Heilutellaan tunnepussia ja lauletaan tunnepussi-laulu (muunnelma lorupussista)
”Kuka saa, kuka saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis. X saa, X saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis.”
- Lapsi nostaa pussista pelkoa kuvaavan esineen (esim. musta kivi), näyttää sen kaikille ja laittaa esineen takaisin pussiin.

Toiminta:

- Luetaan lapsille pelosta kertova kirja. Sadun jälkeen keskustellaan lyhyesti pelon tunteesta. Aikuinen voi motivoida ja rohkaista lasta keskusteluun mukaan apukysymysten avulla.

”Mitkä asiat pelottavat sinua?”

”Mistä tietää, että ihminen on peloissaan?”

”Mitkä asiat helpottavat pelkoa?”

➔ Tässä vaiheessa lapsille voi kertoa pelon vastakohtasta, turvasta. Lapsilta voi esim. kysyä, mitkä ovat turvallisia paikkoja, missä paikassa tulee turvallinen olo jne.?

- Katsotaan lasten kanssa tunnekorteista satua parhaiten kuvaava tunne. Vaihtoehtoja voi olla noin kymmenen, joista lapsi valitsee sopivimmat.
- Peilien avulla lapset saavat kokeilla, miltä pelon tunne näyttää omilla kasvoilla. Lisäksi lapsia voi pyytää katsomaan, miltä kaveri näyttää pelokkaana.
- Pelon tunteen maalaaminen. CD:ltä soi jännittävä musiikki, lapset saavat maalata paperille musiikin herättämiä tunteita. Kun työt ovat valmiita, esitellään ne muille lapsille (muistutetaan toisen lapsen kuuntelemisesta ja huomioon ottamisesta). Aikuinen kirjaa lasten ajatukset ylös ja liittää ne jälkepäin lapsen työhön.

Lopetus:

- Otetaan tunnejana esille.
- Lapset saavat vuorollaan hakea tunnepussista pelkoa kuvaavan esineen ja viedä tunnepurkkinsa janalle sen mukaan, oliko ohjauskerta mukava, ei-mukava tai siltä väliltä. Lapsilta voi vielä kysyä tarkennuksia, kuten:
”Mikä oli erityisen mukavaa? Mikä oli tylsintä?”
- Kalenterihetki: Kysytään lapsilta, kuinka monta ohjauskertaa on jäljellä. Yksi lapsista saa käydä kiinnittämässä kalenteriin pelkoa kuvaavan esineen.

6. Ohjauskerta: rakkaus

Tavoite:

- Rakkauden tunnistaminen ja nimeäminen
- Rakkauden osoittaminen
- Empatiakyvyn vahvistaminen

Tarvikkeet:

- Kirja (esim. Leblanc, C. Rakastatko minua, jos...)
- Kartonkia
- Materiaalia kehysten koristeluun (esimerkiksi silkkipaperia)
- Liimaa
- Lapsen oma nalle/pehmolelu
- Esine tunnepurkkiin (esim. sydän)
- Kalenteri

Aloituis:

- Kokoonnutaan piiriin.
- Tunnepussi-leikki: Heilutellaan tunnepussia ja lauletaan tunnepussi-laulu (muunnelma lorupussista)
”Kuka saa, kuka saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis. X saa, X saa, tunnepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis.”
- Lapsi nostaa pussista rakkautta kuvaavan esineen (esim. sydän), näyttää sen kaikille ja laittaa esineen takaisin pussiin.

Toiminta:

- Luetaan lapsille rakkaudesta kertova kirja. Sadun jälkeen keskustellaan lyhyesti rakkaudesta. Aikuinen voi motivoida ja rohkaista lasta keskusteluun mukaan apukysymysten avulla.
”Ketä/mitä sinä rakastat?”
”Mitä rakkaus on?”

→ Kirjoitetaan ylös lasten ajatuksia rakkaudesta. Ohjaaja liimaa jälkeinpäin lasten askartelmiin kehyksiin.

- Nalleäiti-leikki (kts. liite)
- Kehysten askartelu

Lopetus:

- Otetaan tunnejana esille.
- Lapset saavat vuorollaan hakea tunnepussista rakkautta kuvaavan esineen ja viedä tunnepurkkinsa janelle sen mukaan, oliko ohjauskerta mukava, ei-mukava tai siltä väliltä. Lapsilta voi vielä kysyä tarkennuksia, kuten:

”Mikä oli erityisen mukavaa? Mikä oli tylsintä?”

- Kalenterihetki: Kysytään lapsilta, kuinka monta ohjauskertaa on jäljellä. Yksi lapsista saa käydä kiinnittämässä kalenteriin rakkautta kuvaavan esineen.

7. Ohjauskerta: Lopetus

Tavoitteet:

- Tunteiden kirjon kertaaminen (tunnistaminen, nimeäminen, ilmaiseminen)

Tarvikkeet:

- Kirja (Emmett, J. Myyrän paras lahja).
- Tuulikin kirje
- Iloista musiikkia (esim. Antonio Vivaldi, neljä vuodenaikaa) + CD-soitin
- Tunnekortit (esim. Anne Österberg: Tunteet tutuiksi –tehtäväkortit)
- Esine tunnepurkkiin (esim. karamelli)
- Kalenteri

Aloitus:

- Kokoonnutaan piiriin.

Toiminta:

- Luetaan käsinuken/pehmolelun jäähyväiskirje.

Hei kaikki ihanat lapset!

Näemme tänään viimeistä kertaa. Minulla on ollut tosi kivaa teidän kanssa. Entäs teillä minun kanssani? Muistatko, kun näimme ensimmäistä kertaa? Kaikkia meitä silloin vähän jännitti, koska emme olleet aikaisemmin tavanneet, ja kaikki oli niin uutta. Yhdessä silloin mietiskelimme, kuinka jännitystä voisi lievittää. Ja löysimmekin muutamia keinoja. Ajattelimme silloin iloisia asioita, ja meistä tuli toisillemme tuttuja. Seuraavilla kerroilla ei jännittänytkaan enää niin paljoa. Olemme tässä matkan varrella tutustuneet monenlaisiin tunteisiin. On ollut iloisia hetkiä, ja välillä niin surullisia, että on itkettänyt. Kaikkien näiden tunteiden läpi olemme saaneet yhdessä kulkea, ja puhua niistä toistemme kanssa. Mutta voih, kylläpä tuntui haikealta ajatella, että tämä on viimeinen kerta, kun näemme. Minä niin toivoisin, että voisin nähdä teitä kaikkia taas joskus! Minulla on sydämessäni paljon hyviä muistoja yhteisistä hetkistämme. Millaisia muistoja teille tulee mieleen yhteisistä hetkistämme?

Terveisin, Tuulikki.

- Keskustellaan lasten kanssa, mitä muistoja heillä on ohjauskerroista. Palataan opittuihin asioihin
Esim. Kaikki tunteet sallittuja, kaikista tunteista saa kertoa toisille, päivän aikana voi kokea useita eri tunteita, samat asiat voivat herättää erilaisia tunteita...
- Jähmettyneet tunteet –leikki.
Lapset vaeltavat ympäri huonetta musiikin soidessa taustalla. Kun musiikki pysäytetään, ohjaaja sanoo jonkin tunnetilan, lapset jähmettyvät tunnetta esittäväksi patsaaksi. (Kun lapset ovat ottaneet asennon, näytetään tunnekortista sama tunne mitä lapset esittävät.)
- Mukavaa tekemistä lasten kanssa, esim. kukan istutus. Näin lapsille jää hetkistä kiva muisto.

Lopetus:

- Lapset nostavat kukin vuorollaan tunnepussista esineen tunnepurkkiin. Tällä ohjauskerralla tunnepurkkeja ei laitetakaan tunnejanalle, vaan lapset saavat purkit itselleen.
- Purkkien jakamisen yhteydessä lapsilta voi kysyä palautetta.
- Kiitetään lapsia yhteisistä hetkistä.

LIITTEET

KARHUÄITI

Kehosoitinsatu

(Koivula, K. 2002. Hetki leikille. Lasten ohjaajan virikekirja. Tampere: Tammer-paino Oy.)

Toteutuksesta: Satuhetken alkuun ja loppuun voi liittää karhuloruja, musiikin kuuntelua (esim. Teddykarhujen huviretki), karhujumppaa tai –laulua, ja liittää se näin osaksi laajempaa kokonaisuutta.

Tarvikkeet: Kaikilla leikkijöillä voi olla oma nalle sylissä sadun alkaessa. Jos satua kerrotaan vain muutamalle lapselle, lapset voivat itse olla nalleja, joita aikuinen sadun mukaisesti hellii ja paijailee.

Alkutilanne: Sadun kertoja istuu niin, että kaikki näkevät satuun kuuluvan leikin kulun. Leikki leikitään paikoillaan istuen omilla kehosoittimilla satua elävöittäen.

Kertoja: Olipa kerran karhuäiti, jonka piti lähteä kauas mehiläispesälle hakemaan lapsilleen hunajaa. Äiti taputteli ja silitteli ja keinutteli pienet karhunpennut uneen laulellen karhujen unilaulua.

*Lapset silittelevät ja keinuttelevat omaa nalleaan uneen laulaen sadun kertojan mukana esim. Malmstenin ”Karhunpoika sairastaa” tai Järvenpään ”Massu täynnä marjoja”. Nal-
lelapset asetetaan hellästi nukkumaan vaikkapa lattialle leikkijän eteen.*

Kertoja: Shhh... Nyt lapset nukkuvat, ja karhuäiti lähtee tassuttelemaan hunajanhakumat-
kalle.

Taputellaan vuorokäsin äidin tassuttelua reisiin.

Kertoja: Karhunpesän lähellä kaislat suhisivat.

Suhistellaan käsiä yhteen tehden kaislojen ääntä.

Kertoja: ...Mutta karhäiti ei kuullut yhtään mitään – se vain jatkoi tassutteluaan.

Jatketaan taputtelua reisiin äidin tassuttelua kuvaillen.

Kertoja: Matkalla hyttysset kiehnäsivät ja inisivät karhuemon korvan juuressa.

Inistään yhdessä hyttysen ääntä näyttäen etusormella hyttysten lentoreittiä korvan lähellä.

Kertoja: ...Mutta karhuäiti ei kuullut mitään – se vain jatkoi tassutteluaan.

Jatketaan taputtelua reisiin äidin tassuttelua kuvaillen.

Kertoja: Polulla äitikarhua vastaan tuli käärme, joka sihisi luikerrellessaan.

Tehdään käärmeen sihinä-ääntä samalla kädellä käärmeen kiemurtelua näyttäen.

Kertoja: ...Mutta karhuäiti ei kuullut mitään – se vain jatkoi tassutteluaan.

Jatketaan taputtelua reisiin äidin tassuttelua kuvaillen.

Kertoja: Tikka koputteli kelopuuta aivan karhuemon yläpuolella.

Koputellaan penkkiin tikan ääntä.

Kertoja: ...Mutta karhuäiti ei kuullut mitään – se vain jatkoi tassutteluaan.

Jatketaan taputtelua reisiin äidin tassuttelua kuvaillen.

Kertoja: Sammakot hyppelivät märillä lumpeenlehdillä, ja niiden jaloista kuului LITS, LÄTS, LITS, LÄTS!

Tehdään sammakkojen ääntä taputellen käsiä sormien ollessa toistensa lomassa (kädet ristissä).

Kertoja: ...Mutta karhuäiti ei kuullut mitään – se vain jatkoi tassutteluaan.

Jatketaan taputtelua reisiin äidin tassuttelua kuvaillen.

Kertoja: Suuri hirvilauma tömisteli polkua pitkin nalleäidin ohi.

Tehdään hirvilauman ääntä tömistellen jalkoja.

Kertoja: ...Mutta vieläkään karhuäiti ei kuullut mitään. Nyt se olikin jo hunajapuun luona ja keräsi pennuilleen hunajaa.

Kerätään hunajaa toisen käden muodostamaan kuppiin toisen käden etusormella ottaen leikisti hunajaa taputtaen sormeja kupin pohjaan, jolloin kuuluu pientä sormitaputusta.

Kertoja: Juuri silloin pienet nallelapset käänsivät kylkeä pesässään ja kuiskasivat pikkuruksella unisella nalleäänellään: ”ÄITI”.

Kuiskataan yhdessä sana ”äiti” oikein hiljaa ja käännetään omaa nallea eri asentoon nukkumaan.

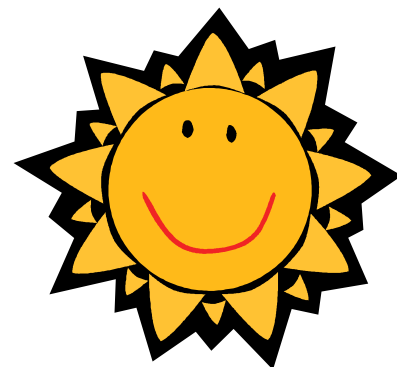
Kertoja: Ja tiedätekös – sen pikkuruksen rakkaan nalleäänen äitikarhu kuuli ihan heti! Se lähti kovalla kiireellä tassuttelemaan kotipesälle.

Taputellaan vuorokäsin äidin tassuttelua reisiin nopeassa tahdissa.

Kertoja: Äitinalle juoksi ja juoksi kunnes tuli karhupesälle. Se otti nallelapset syliinsä ja hali ja suukotteli ja... antoi tietenkin hunajaa.

Otetaan oma nalle syliin, halitaan ja annetaan suukko ja kädestä muodostetusta kupista annetaan nallelle hunajaa.

Ulla Selänne

Hei Vanhemmat!

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Centria ammattikorkeakoulusta. Teemme tunnekasvatukseen liittyvää projektioinnäytetyötä Isokylän perhepäivähoitopiiriin. Tulemme toteuttamaan maalis-huhtikuun aikana yhteensä seitsemän toiminnallista hetkeä.

Projektin tavoitteena on yhdessä lasten kanssa tutustua tunteisiin, oppia niiden nimeämistä ja ilmaisua. Aihetta käsitellään satujen ja leikkien keinoin. Lisäksi toimintaan sisältyy sadutusta, askartelua, musiikkia.

Dokumentoimme toiminnallisia hetkiä valokuvaamalla, videoimalla sekä äänittämällä ohjaustilanteita. Käytämme materiaalia pääasiassa oman toiminnan arviointiin, sekä mahdollisesti opinnäytetyön liitteinä ja opinnäytetyöseminaarissa. Siksi pyydämme lupaa käyttää lapsenne kuvia. Dokumentit tuhotaan opinnäytetyöprojektin jälkeen.

Ystävällisesti pyydämme, että palautatte seuraavan sivun kyselylomakkeen lapsenne perhepäivähoitajalle XX.XX.2014 mennessä. Kiitos!

Yhteistyöterveisin

Marianne Myllylahti
marianne.myllylahti@cou.fi

Rebekka Raudaskoski
rebekka.raudaskoski@cou.fi

Lapsen nimi _____

Ympyröi sopiva vaihtoehto.

1. Lapseni **saa** / **ei saa** osallistua toiminnallisiin hetkiin.
2. Lasta **saa** / **ei saa** valokuvata.
3. Lasta **saa** / **ei saa** videoida.
4. Lapsen puhetta **saa** / **ei saa** äänittää ääninauhurilla.
5. Lapsen kuvia ja ääntä **saa** / **ei saa** käyttää opinnäytetyössä.
6. Lapsen kuvia ja ääntä **saa** / **ei saa** käyttää opinnäytetyön seminaariesityksessä.

Huoltajan allekirjoitus

Perhepäivähoitajien palaute

Ympyröi sopivin vaihtoehto 1-5.

1=Erittäin huonosti, 2=Huonosti, 3=En osaa sanoa, 4=Hyvin, 5=Erittäin hyvin

Arvioi toiminnallisten hetkien toteutumista.

Sisältö vastasi ikä- ja kehitystasoa	1	2	3	4	5
Tavoitteet toteutuivat	1	2	3	4	5
Toiminta oli lapselle mielekästä	1	2	3	4	5
Lapsiryhmä pysyi hallinnassa	1	2	3	4	5
Vuorovaikutus lasten kanssa sujui	1	2	3	4	5

Missä onnistuimme hyvin?

Missä on vielä kehitettävää?

Kiitos palautteestasi! ☺

"Hei! Minun nimeni on Tuulikki. Nimeni on Tuulikki siksi, että olen tunteellinen kaveri. Joskus olen hyvällä tuulella, joskus taas pahalla tuulella. Aina olen jollakin tuulella. Kerron kohta tarinan, yritä sinä arvata, mitä minä tunnen. Hmm. Mistähän aloittaisin, enhän edes tunne sinua! Mikä sinun nimesi on? Hmm. Tykkäätkö sinä enemmän pinaatista vai pizzasta. Toivottavasti pizzasta. Ai niin, minunhan piti kertoa se tarina. Hmm. Se alkaa siitä kun... Oijoi, en saakaan sanotuksi sanaakaan. Suu meni mykäksi, ja olo tuntuu oudon levottomalta. Miten oikein aloittaisin? Sanonko sinulle, "Hei, mitä kuuluu?" Vai rupeanko vain kertomaan? Tunnen poskipäitteni kuumenevan, ja hien kohoavan kainaloihin. Mietin, mitähän sinä ajattelet minusta. Mitä, jos et pidäkään minusta? Mitä, jos et pidäkään tarinastani? Nyt nousee kuumotus jo otsaan saakka. Kämmeniäni täristää, ja vastanpohjassani kihelmöi. Aivan kuin tuhat perhosta siellä leyhyttelisi siipiään.

Tunnepussi-laulu

(mukaellen lorupussi-laulua)

*”Kuka saa, kuka saa,
tunnepussiin kurkistaa,
tillin tallin tömpsis.*

*X saa, X saa, tunnepussiin kurkistaa,
tillin tallin tömpsis.”*

RAKKAUS

*Se on iloista.
Joskus vähän tylsää.
Se voi olla myös surullista.
Rakkaus on iloista, paljon iloista.*

*Rakastan äitiä.
Rakastan pikkuveljeä.
Ja kissoja. Kissoista mää tykkään!
Rakastan hevosta.
Rakastan hyönteisiä ja ötököitä.
Rakastan toukkia, niitä olen nähnyt.
Ja nalleani.
Rakastan sinua.
Rakastan.*

*~ Lasten ajatuksia rakkaudesta
Isokylän perhepäivähoito 7.4.2014*

Tuulikin loppukirje

”Hei kaikki ihanat lapset!

Näemme tänään viimeistä kertaa. Minulla on ollut tosi kivaa teidän kanssa. Entäs teillä minun kanssani? Muistatteko, kun näimme ensimmäistä kertaa? Kaikkia meitä silloin vähän jännitti, koska emme olleet aikaisemmin tavanneet, ja kaikki oli niin uutta. Yhdessä silloin mietiskelimme, kuinka jännitystä voisi lievittää. Ja löysimmekin muutamia keinoja. Ajattelimme silloin iloisia asioita, ja meistä tuli toisillemme tuttuja. Seuraavilla kerroilla ei jännittänytkään enää niin paljoa. Olemme tässä matkan varrella tutustuneet monenlaisiin tunteisiin. On ollut iloisia hetkiä, ja välillä niin surullisia, että on itkettänyt. Kaikkien näiden tunteiden läpi olemme saaneet yhdessä kulkea, ja puhua niistä toistemme kanssa. Mutta voih, kylläpä tuntuukin haikealta ajatella, että tämä on viimeinen kerta, kun näemme. Minä niin toivoisin, että voisin nähdä teitä kaikkia taas joskus! Minulla on sydämessäni paljon hyviä muistoja yhteisistä hetkistämme. Millaisia muistoja teille tulee mieleen yhteisistä hetkistämme?

Terveisin, Tuulikki.”

KOKKOLAN KAUPUNKI

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Sivistyskeskus
Varhaiskasvatustoimen johtaja

3.3.2014

20 §

Asia	Tutkimuslupa-anomus / Varhaiskasvatus.
Hakijat	Rebekka Raudaskoski ja Marianne Myllylahti anovat tutkimuslupaa projektiinsa sadut ja leikit lasten tunnekasvatuksessa. Hakijat opiskelevat Centria ammattikorkeakoulussa.
Lupaehdot	Kaikki osapuolet sitoutuvat noudattamaan tietosuojalaista ja salassapidosta annettuja ohjeita ja määräyksiä siltä osin kuin niitä tähän tutkimukseen liittyy. Tutkimukseen liittyvistä käytännön järjestelyistä sovitaan perhepäivähoidon ohjaaja Tuulamaija Parpala kanssa. Tutkielmasta toimitetaan maksuttomasti yksi kappale e-mail:elina.myllyniemi(at)kokkola.fi.
Päätös	Myönnän tutkimusluvut Rebekka Raudaskoskelle ja Marianne Myllylahdelle anomuksen mukaisesti.
Päiväys ja allekirjoitus	3.3.2014 Varhaiskasvatustoimen johtaja
Liite	Tutkimuslupa-anomus
Jakelu	Hakijat, Tuulamaija Parpala, Elina Myllyniemi

